Serie nouă, Nr. 4 (1249), joi 15 martie 1990

„fondat în 1867 de „junimea"

CONVORBIRI LITERARE

SAPTAMINAL EDITAT DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN ROMANIA

Vă mai amintiți ? Pînă și Ceaușescu desființase, din rațiuni de propagandă externă, cenzura. Nu era o desființare efectivă, ci doar o travestire. Dar, pe moment, opinia publică, internă și internațională, a fost indusă în eroare de această stratagemă. Occidentul, sensibil la orice semn de democrație, ne trata cu mai multă simpatie, iar gazetarii și scriitorii din țară nu mai pridideau să-și manifeste bucuria și să-i mulțumească „ilustrului bărbat" pentru inițiativă. Adevărul a ieșit însă degrabă la iveală : dispăruse firma bătătoare la ochi dar controlul cuvîntului scris și vorbit continua să funcționeze încă mai sever ca înainte. Alte organisme (secția de presă a C.C.-ului, sectorul de publicații din Consiliul Culturii, secțiile județene, municipale și orășenești de propagandă) preluaseră tacit atribuțiile cenzurii oficiale filtrînd, după criterii niciodată mărturisite și care atinseseră în vremea din urmă culmile arbitrariului, absolut totul. Dacă adăugăm acestor site și Securitatea care ținea în mîini tot ce sufla în România hotărînd pe deasupra tuturor cine are drept de semnătură și cine nu tabloul cenzurii sub dictatură se apropie cît de cît de realitate. Pardon uitam de autocenzură opera firească a instinctului de conservare care ne încleșta dinții și ne înțepenea degetele ori de cîte ori eram pe cale să dăm cuvînt nu unui adevăr întreg, ci chiar unei biete așchii de adevăr.

La 22 decembrie, abia declaratul Front al Salvării Naționale anunța, printre alte măsuri de democratizare a societății românești, și desființarea oricărei forme de cenzură a presei. Privind lucrurile în mare, libertatea mijloacelor de informare publică pare să fi fost, de atunci încoace respectată. Au luat ființă sute de publicații, independente sau ale partidelor politice care se întrec în a informa populația formulează opinii asupra evenimentelor curente, semnalează impasurile, propun soluții etc. Clasicele instanțe de supraveghere și control au dispărut, tipărirea unui articol sau a altuia rămînînd la exclusiva latitudine a redacțiilor. Presa discută subiecte altădată tabù precum deciziile guvernamentale conduita persoanelor oficiale starea departamentului internelor, a armatei ș.a.m.d. E mult ? E puțin ? E prin comparație enorm. Dar nu și suficient. Libertatea presei e încă departe de a fi garantată și protejată. Lipsește deocamdată o lege a presei care să apere neechivoc drepturile gazetarilor. Mai mult, sînt semne că cel puțin o parte a mijloacelor de informare continuă să fie controlate, dirijate, manipulate

CENZURA E CU NOI!

de către anumite organisme centrale și persoane cu munci de răspundere (al căror statut oficial presupune, dimpotrivă, neutralitatea), că altă parte a lor este supusă la presiuni menite să le modifice conduita.

Cazul flagrant de manipulare inabilă pînă la limita cinismului, îl reprezintă televiziunea („română liberă"), care — în cel puțin trei împrejurări (la 12 și 28 ianuarie, precum și la 18 februarie) — s-a sustras obligației de a informa în mod obiectiv opinia publică, practicînd o selecție tendențioasă a faptelor atribuindu-le semnificații contrare celor reale lansînd apeluri alarmiste și regizînd adeziuni.

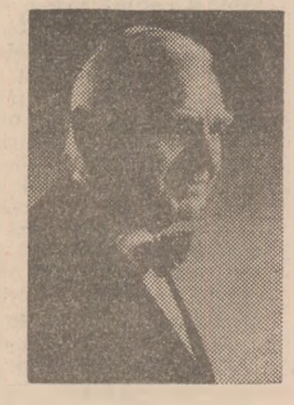
Alt caz ce trebuie să dea de gîndit este acela al ziarului **România liberă** și al revistei 22, de curînd admonestate de cîțiva membri ai biroului executiv al C.P.U.N. inclusiv de președintele acestuia, acuzate de atitudine ofensatoare față de oficialități și de destabilizarea situației interne, ba chiar amenințate indirect cu măsuri disciplinare. E limpede că opinia francă are toate șansele să se transforme în delict. Există, se vede, persoane sus-puse care fac alergie la democrație ; în ochii cărora opiniile unui ziarist echivalează cu insultele și, în consecință, reclamă pedepse grabnice și exemplare ; pentru care a fi de altă părere înseamnă a fi turbulent instigator poate chiar trădător de patrie. Idealul lor pare să fie democrația în doze mici aprobate de la centru și administrate sub control. Probabil că, în secret, tînjesc după unanimitatea presei ceaușiste. Și n-au, oare, dreptate ? La urma urmelor, diversitatea părerilor reprezintă un permanent pericol. Ea strecoară în mințile oamenilor îndoiala, îi obligă să gîndească și să aleagă. Cum să tolereze nomenclatura obișnuită să fie ascultată orbește, liberul arbitru ? Cum să se împace ea cu deliberarea cînd, decenii la rînd dreptul de a decide i-a aparținut fără condiții ?

Cît de precară este libertatea presei se poate deduce și din, bunăoară, refuzul unor tipografi „indignați" (a se citi **manipulați**) de a tipări ziarele anumitor partide politice. Sau din recenta întîmplare de la Ploiești, unde indivizi bine instruiți au cutezat să confiște în văzul lumii peliculele și carnetele de însemnări ale reporterilor ce asistaseră la dialogul nu tocmai cordial al domnului Iliescu cu muncitorii petroliști.

Cea mai gravă formă de cenzură este însă aceea tehnică. Tipografiile se plîng în mod constant că n-au posibilitatea de a face față cerințelor în creștere de la o zi la alta. Lipsesc utilajele, lipsește personalul calificat să le deservească. Publicațiile din Iași întîmpină tot mai serioase dificultăți. Apariția lor la timp și în condiții civilizate e sistematic periclitată de obsesiva invocare a spațiului tipografic limitat. Ar urma ca în zilele și săptămînile următoare, ele să-și reducă drastic numărul de pagini ori să dispară. Nu poate exista o reală libertate a presei în absența unei baze materiale satisfăcătoare. Or, în cele două luni și jumătate de cînd ființează, guvernul nu a făcut practic nimic pentru ameliorarea situației. Din informațiile pe care le deținem, nici viitorul apropiat nu va aduce vreo îmbunătățire. Ministerul Culturii, în subordinea căruia sînt tipografiile, se agită dînd impresia că muncește din răsputeri. Miniștrii se plimbă, dau interviuri, participă la recepții, promit orice li se cere, însă nu rezolvă nimic. Am fi dornici să știm și noi cîte mașini de culegere și de imprimare au contractat dumnealor de la 1 ianuarie 1990 încoace și la ce termene vor fi ele puse în funcție.

AL. DOBRESCU

(continuare în pag. 7)

un interviu în exclusivitate:

ION RAȚIU

președintele Uniunii Mondiale a Românilor Liberi

„Revoluția Românească din 17 – 25 Decembrie a fost unică în istoria lumii"

poezii de Emil BRUMARU și Daniel CORBU

În serial:

Alexandr ZINOVIEV: GORBACIOVISMUL

Faptul că oameni noi ajung la putere nu înseamnă că ei vor rezolva problemele după cum promit. Bineînțeles că ei promit că le vor rezolva, ceea ce le aduce un avantaj în lupta pentru putere (pag. 16).

IERI ȘI AZI:

Nae IONESCU: CRIZA PARTIDELOR POLITICE (3)

Un avertisment:

SOCIALISMUL TOTALITAR

„La sfîrșitul anilor '60, birourile oficiale ale Securității au fost instalate în fiecare șantier, în fiecare uzină sau instituție" (pag. 15)

Între 6 și 12 martie, ziarele și revistele din Iași au fost în grevă. Am cerut un singur lucru : desființarea cenzurii tehnice. În urma tratativelor cu Întreprinderea Poligrafică, mediate de C.P.U.N. Iași, s-a ajuns la un acord de principiu asupra condițiilor de editare. Apărem, deci, săptămînal și cu același număr de pagini (16). Cerem scuze cititorilor noștri pentru acest nedorit și, sperăm, irepetabil incident. Îi înștiințăm totodată că, neexistînd posibilități imediate de mărire a tirajului, abonamentul rămîne singura cale de procurare a revistei.

Nicolae IONEL

Nici noi nu știm ce ne așteaptă

Fiecare om trăiește pentru a aduce, făcîndu-I mai buni, cît mai multă fericire celorlalți. Cel care luptă cu înverșunare pentru putere va fi găsit o cale, de care-i sigur că este mai bună decît a opozanților săi, de realizare a fericirii colectivității sau, cine știe ?, chiar a Europei și, incluzînd și Vietnamul, a lumii întregi. Și atunci sigur că el nu se poate împlini ca om, nu-și poate transforma în act menirea pe care o consideră sacră, dacă nu pune mîna pe puterea politică. Si scopul fiind atît de grandios, ce mai contează mijloacele ? Ce contează dacă cu puțină incorectitudine, datorată și aceasta incorectitudinii adversarilor, se dobîndește apoi, într-un viitor foarte apropiat și foarte previzibil, fericirea universală. Pentru că profetul politic urmărește fericirea sa numai și numai prin fericirea tuturor și el se desăvîrșeste în exercițiul acordării acesteia poporului său și umanității.

Calitățile lui sînt atît de copleșitoare, că el nu mai poate rămine în sfera îngustă a ameliorării morale a sinelui: I-ar veni foarte ușor să-și vadă de meseria lui de inginer, de profesor sau de tractorist, în care, de altfel, nu poate decît excela, și să ducă pînă la perfecțiune insul lui metafizic. Atunci el ar fi desăvîrșit și fericit, pe cînd ceilalți, toți, ar rămîne mult în urmă, în precaritate existențială. Or noblețea codului său etic și filosofic nu-i poate îngădui decît propensiunea spre fericirea cu cea mai vastă deschidere și cuprindere : el este fericit dacă toată suflarea este fericită, el se desăvîrșește dispunînd ca toți să fie fericiți.

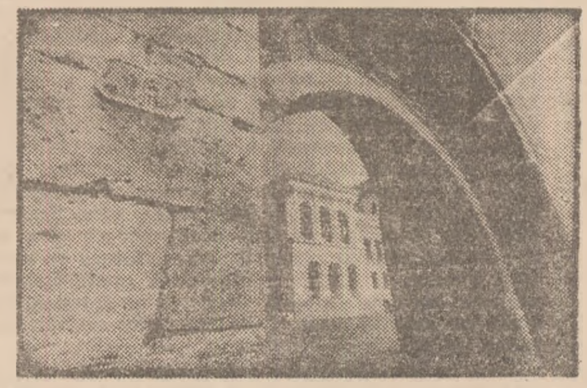
Ceea ce nouă, în orbirea noastră, ni se pare a fi un bîlci al deșertăciunilor și o busculadă pentru un os, nu este decît efortul, prin profetul politic, al naturii înseși, de a deplasa granițele ontologice ale omului, făcînd din el o ființă fericită și din etnie o democrație.

Cît timp însă acest mesia belicos n-a ajuns la putere, nici noi nu putem avea acea claritate a percepției care să ne ofere imaginea măreției mobilurilor sale. Și atunci, ceea ce credem noi nu poate duce decît la absurditate : fiindcă marele ins nu mai poate voi nici bani prea mulți, neavînd cum să se mai sustragă supravegherii financiare, ca înaintașul său ; nici vile, fiindcă românii au o sensibilitate dureroasă pentru asemenea locuri de recuperare a forțelor spre a ferici patria ; nici vizite în străinătate, pentru că oricum nu vezi mare lucru, nici în tihnă, în calitate atît de oficială ; nici nu-i de presupus că mahomedul politic își satisface doar vanitatea de a fi șef, de a fi respectat, adulat, ascultat orbește, de a dispune de o putere crezută ca fără limite, etc., fiindcă el nu poate fi decît înțelept ; nici de presupus că ar tinde să-și umple, conștient sau inconștient, vidul sufletesc printr-o activitate de dimensiuni istorice, fiindcă el doar a pornit de la faptul că viața lui spirituală este de o calitate extraordinară.

Și atunci nu mai rămîne decît să vedem în lupta lui pentru putere chezășia însăși că specia umană este pe cale de a dobîndi o nouă dimensiune și o nouă demnitate, concordante în mod fer..it cu noua democrație, sau de tip nou, ce stă să apară.

Nici nu ne dăm seama ce ne așteaptă : atîția prooroci, pe care nu-i mai încape sanctitatea individuală și simpla perfecțiune particulară, se străduiesc, dezinteresați (prin evidentele rațiuni invocate) de bogăție, vanitate și orgoliu, mînați numai de umilința de a fi slujitori, adică miniștri, să ne ducă spre canaanul aspirațiilor noastre. Nici nu știm ce ne așteaptă.

foto : Dan MITITELU

Nichita DANILOV

Statul

Profesorul (intrînd în clasă cu o mapă verde sub braț) : Liniște !
Elevii : Liniște !
Profesorul : Mă rog...
Elevii : Liniște !
Elevul I : Încă o dată, în cor : liniște !
Elevii (în cor) : Liniște, liniște !
Profesorul : În sfîrșit, luați loc...
(Elevii se așează în bănci.)
Elevul I : În sfîrșit...
Elevul II : Mă rog...
Profesorul : În sfîrșit... Ce ați avut pentru azi ?
Elevii (în cor) : Despre stat.
Profesorul (scurt) : Ce este statul ?
Elevul II : Statul este...
Profesorul (privindu-l fix) : Ce ?
Elevul I : Un mecanism.
Profesorul : Ce fel de mecanism ?
Elevul II (răspunzînd mecanic) : Un mecanism.
Profesorul : Social ?
Elevul II (holbînd ochii) : Social.
Profesorul (scoțîndu-și ceasul din buzunar și punîndu-l pe catedră : Acesta este statul !
Elevii (uimiți) : Ce fel de stat ?
Profesorul : Oricare !
Elevii (uimiți) : Un mecanism.
Profesorul (desface partea din spate, arată ceasul desfăcut spre clasă) : Acesta este statul !
Elevii (cu admirație) : Un mecanism !
Profesorul : Un mecanism perfect. Marca „Tellus".
Elevii : Un mecanism.
Profesorul (plimbîndu-se printre bănci) : Care funcționează.
Elevul I : Perfect.
Elevul II : În gol !
Profesorul : Cum ?
Elevul II : Perfect.
Elevul I : În gol !
Profesorul (trecînd printre bănci, cu ceasul desfăcut) : Toate rotițele...
Elevii (în cor) : Funcționează.
Profesorul : Se învîrtesc de la dreapta la stînga sau invers. Clasa este un arc !
Elevii (uimiți) : Un arc ! ?
Profesorul : Profesorul este o pîrghie.
Elevii : Un scripet.
Elevul I : Un scripet care te trage de urechi cînd nu asculți atent.
Elevul II : Un scripet care scîrție din încheieturi din cauză că are reumatism
Profesorul : Fie și scripet, mă rog.
Elevul I : O pendulă.
Elevul II : O pendulă care pendulează.
Profesorul : Noi toți aici, acum...
Elevul I : Un scripet.
Profesorul : Exact.
Elevul II : Care te trage pe sfoară și-ți arată că nu știi nimic.
Profesorul (mereu printre bănci, cu ceasul în mînă) : Acesta este statul. Fiecare rotiță...
Elevii (în cor) : Trebuie să funcționeze perfect. Trebuie să se învîrtească într-un anume sens.
Elevul I : Cu o viteză constantă.
Elevul II : În sus și în jos.
Elevul I : În dreapta și-n stînga. Înainte și înapoi.
Profesorul : Cu o anumită viteză. Fiecare individ trebuie să-și aducă aportul...
Elevul I : La propășirea...
Elevul II : Statului !
Profesorul : Orice individ...
Elevul I : Oricît de obscur...
Elevul II : Are datoria...
Elevul I : Morală.
Profesorul : Perfect !
Elevul I : Ca acest mecanism...
Profesorul : Perfect !
Elevul II : Să funcționeze...
Profesorul : Perfect !
Elevul I și Elevul II : În gol !
Profesorul (răspunzînd automat) : Perfect !
Elevii (în cor) : Perfect !
Profesorul (scoțînd din ceas o rotiță și arătînd-o clasei. Agitat, tot mai agitat) : Biserica !
Elevii (cu admirație) : Uu, uu, uu ! U !
Profesorul (scoțînd o altă rotiță) : Armata ! **(Se aude un bubuit de tun, apoi liniște.)**
Elevii (cu aceeași admirație) : Ua ! Ua ! Ua !
Elevul I : Biserica !
Elevul II : Armata !
Profesorul (scoate din ceas o altă rotiță și o învîrte pe catedră) : Școala !
Elevii (cuprinși de delir) : Ua ! Ua ! Ua !
Profesorul (șurubărind la ceas) : Guvernul !
Elevii : Ua ! Ua !
Profesorul (tot mai atent, tot mai absorbit de mecanism) : Justiția ! **(Bîjbîie cu mîna și scoate un judecător).**
Elevul I : Un judecător !
Elevul II : Un judecător care judecă...
Profesorul (bătînd în catedră) : Liniște !
Judecătorul (lovind cu pumnul în catedră) : Am zis liniște !
Profesorul (transpirînd și grăbindu-se tot mai mult) : Regele ! **(Scoate din ceas un rege îmbrăcat în veșminte kaki.)**
Elevii (speriați) : Nu vrem monarhie !
Elevul I : Noi vrem republică !
Elevul II : Populară !
Judecătorul : Liniște !
Profesorul (transpirînd în continuare) : Bine, atunci republică. **(Ia o pensetă, așează regele în mecanism și scoate afară un președinte).**
Elevii (amuțind de admirație. Elevii stau în bănci aproape hipnotizați) : Ura !
Elevul I (neîncrezător încă) : Un președinte ! ?
Elevul II : Da, un președinte !
Judecătorul : Liniște ! **(Bate în catedră cu pantoful.)**
Președintele (ușor blazat) : Da, un președinte !
Profesorul (scăpînd jos o rotiță gălbuie) : Statul...
Regele (dinăuntrul mecanismului) : Statul care a stat !
Profesorul : Nu înțeleg ? !
Președintele : N-are importanță !
Regele (capul îi apare printre rotițe) : Un stat care stă...
Profesorul : Ce vreți să spuneți cu asta ?
Președintele : Vorbește și el...
Profesorul : Un stat care stă nu există ! Un stat trebuie să meargă !
Regele : Un mecanism ruginit.
Judecătorul : Liniște ! **(Îndeasă capul regelui în mecanism și vrea să închidă capacul).**
Regele : Crezi că așa vei rezolva ceva ?
Președintele (apatic) : Lasă-l să vorbească. Se mai consolează și el.
Judecătorul : Liniște !
Profesorul : Armata își va spune cuvîntul !
Regele (disprețuitor) : Armata ? !
Profesorul : Biserica.
Regele : Preoții sînt orbi !
Profesorul : Și nu la urmă, justiția !
Regele : Judecătorii n-au nici o lege !
Judecătorul : Îl arestez !
Regele: N-ai decît.
Profesorul : Președintele statului...
Judecătorul (schimbînd tactica) : Fiți atenți, e o capcană.
Președintele : Fiecare pasăre piere pe limba ei. Lăsați-l să vorbească.
Regele : Statul a căzut.
Profesorul : Ce vreți să spuneți cu asta ?
Regele : Dă ceasu-ncoace !
Profesorul (neliniștit) : Maiestate !
Regele : Îți poruncesc !
Președintele : Dă-i-l !
Judecătorul (către rege) : Fiți atent, maiestate !
Regele (ieșind din mecanism) : Aici eu poruncesc !
Președintele : Am mai văzut-o și pe asta...
Profesorul : (bagă rotițele risipite pe catedră la loc în ceas și înmînează ceasul regelui) : Eu unul mă spăl pe mîini...
Regele : Mai repede, sînt grăbit !
Profesorul : Mă scuzați, poftiți...
Elevii : Maiestate !
Regele : Biserica **(Bagă biserica în mecanism.)**
Elevii : Catolică.
Președintele (ironic) : Protestantă !
Regele : Armata ! **(Armata intră în mecanism.)**
Elevii : Cavaleria !
Președintele : Infanteria !
Elevii (în cor) : Tancurile !
Profesorul : Marina ! Aviația !
Judecătorul : La apă. **(Îl ia pe profesor și-l bagă la zdup.)**
Elevii (răsuflînd ușurați) : Ua. Ua. Ua !
Regele (către Președinte) : Ești gata ?
Președintele (ușor surprins) : Imediat...
Profesorul (din mecanism) : Școala.
Elevii : Venim și noi ! **(Se reped spre catedră și dispar în ceas).**
Regele : Ai văzut ? Mașinăria timpului.
Președintele : Noua generație ! A statului !
Regele (poftindu-l pe președinte) : Poftiți, vă rog.
Președintele: După dumneavoastră. Maiestate !
Regele (intrînd înăuntru îi oferă mîna Președintelui și-l trage după el). Aveți grijă, treptele sînt lunecoase.
Președintele : Nici o grijă, sînt obișnuit cu lunecușurile. **(Intră și el).**
Judecătorul (rămas singur la catedră) : Statul ! **(Scoate un ciocan și izbește cu putere în ceas, o dată, de două ori, de trei ori).**
Regele (din mecanism) : Revoluție ? Asta eu o fac !
Președintele : Ba eu.
(Judecătorul izbește din răsputeri cu ciocanul în mecanism. Mecanismul cedează sau nu).

COLECTIVUL DE REDACȚIE

Radu ANDRIESCU
Liviu ANTONESEI (redactor șef adjunct)
Emil BRUMARU (redactor șef adjunct)
Sânziana CARAMAN
Nicolae DABIJA
Nichita DANILOV
Daniel DIMITRIU
Alexandru DOBRESCU (redactor șef)
Gabriela Codruța GAVRIL
Valeriu GHERGHEL
Ion HADARCĂ
Nicolae IONEL
Silviu LUPESCU (prezentare grafică)
Constantin PRICOP (secretar general de redacție)
Horia ZILIERU

IERI ȘI AZI

Nae IONESCU

CRIZA PARTIDELOR POLITICE

III. Între „echipele de lucru“ și guvernul personal

Față de pretenția partidelor politice românești că permanentizarea regimului lor constituie singura formulă normală a vieții publice și ca orice încercare de a se recurge la un guvern personal echivalează cu o lovitură de stat, am arătat aci :

1. Că suspendarea existenței partidelor politice poate să fie, la un moment dat, un fenomen cu totul normal — din punctul de vedere al procesului istoric — decurgînd din însăși natura dialectică a partidului politic.

2. Că existența partidelor politice ca instrumente de guvernămînt e condiționată : a) de diferențierea programatică a acestor organizații, b) de putința indicării ordinei de succesiune la guvern prin acțiunea autonomă și spontană a unei mase electorale neutrale.

3. Că, în țara noastră, aceste două condițiuni esențiale nu sunt împlinite.

Și am făgăduit să revenim cu amănunte lămuritoare. Să o facem deci.

Este clar că, de îndată ce partidele politice nu oferă nici programe politice diferențiate, nici aderența clară a majorității massei electorale, și de îndată ce această majoritate este constituită prin anexarea zestrei guvernamentale, — în țara românească dăinuiește de fapt o situație ale cărei caracteristice sunt :

1. Ficțiunea regimului parlamentar,

2. Inexistența unor criterii obiective pentru stabilirea ordinei de succesiune a partidelor la guverne. Cu alte cuvinte :

Pentru ca cineva să guverneze, are, desigur, nevoie de majorități parlamentare. Dar aceste majorități parlamentare și le creează orice partid politic de îndată ce e la guvern. De unde urmează că, nu guvernul depinde de majorități ci majoritățile de guvern. Sistemul acesta, așa de înrădăcinat în viața noastră publică, încât a fost adoptat chiar și de d. Maniu, deși nu avea în acel moment (1928) nici un interes să o facă echivalează însă cu recunoașterea implicită a inexistenței efective a partidelor politice. Nu insistăm însă. Ci revenim la fapte.

Cine stabilește formal la noi, ordinea de succesiune la guvern ? Regele. Care după cum se știe „numește și revocă pe miniștrii săi“ Dar stabilind ordinea de succesiune, deci acordînd unui partid politic mandatul de a forma guvernul, Regele îi acordă tot deodată, prin zestrea guvernamentală și majoritățile parlamentare.

Așa fiind, tot jocul politic se reduce, în materie de succesiune la guvern, la hotărîrea Regelui

Ce elemente obiective se oferă însă reflexiunii regale, în momentul în care Suveranul trebue să ia o hotărîre ?

Aderențe electorale ? Nu. De îndată ce procentul în această materie îl dă zestrea guvernamentală..

Atunci, ce ? Partide politice, de sigur Dar partidele politice, ca partide cu programe, sisteme și metode diferențiate ? Nu

Atunci ? Să nu ne înșelăm singuri. Sau să nu ne lăsăm furați de prejudecățile obicinuite ale vieții politice. Singurul lucru real pe care ni-l oferă partidele politice este **o echipă de lucru.** Fiecare șef de partid posedă o asemenea echipă din care poate constitui ori când un guvern. Atâta tot. Nu trebuie să se supere nimeni, dar „șef de partid“ însemnează, la noi, exàct atâta cât însemnează un „vătaf“ în portul Brăilei. Ai un vapor de încărcat, te adresezi unuia din „vătafii“ portului ; care, cu echipa lui, îți încarcă vaporul. Ai o țară de guvernat, te adresezi unui șef de partid ; care din echipa lui îți constituie un guvern cu care gospodărești apoi țara.

Criteriile de selecțiune ? Ele nu pot fi decât absolut personale și subiective. Pentru motivele pe care le-a arătat. Dar atunci pe ce se bazează oare pretenția partidelor ca numai lor să se adreseze Regele când are de format un guvern ? Precum se vede, — pe nimic.

Singurul argument al partidelor ar fi că ele prezintă echipe de lucru mai omogene și mai ajustate. Ar fi, analog, cazul unei echipe de foot-ball, de pildă, care s-a antrenat mai multă vreme și a isbutit să stabilească o anumită coheziune între membrii ei. Argumentul nu ar fi, principial, lipsit de valoare Numai că, în practică, noi constatăm că d Iunian nu e de loc „ajustat“ cu d. Vaida sau cu d Maniu ; și că în schimb d. Madgearu ar fi grozav de ajustat cu d Duca. Așa că și acest argument cade.

Neexistînd însă criterii obiective de selecțiune, iar Regele fiind silit să acorde mandatul de guvernare — și cu el odată și zestrea guvernamentală — după aprecieri personale și subiective, urmează că chiar adresîndu-se unui partid, Regele tot un guvern personal constituie. Așa că nici măcar această funcțiune nu îndeplinesc la noi partidele politice : de a acoperi coroana. Faptul este atît de adevărat, încît, la noi, de cîte ori un partid crede că a stat prea mult în opoziție începe să atace Coroana care nu se hotărăște să trimită la plimbare guvernul în funcțiune.

Dar dacă așa stau lucrurile, de ce să nu fim odată sinceri cu noi înșine ? De ce să susținem că Regele nu are dreptul să facă guverne (oricum personale) decît prin intermediul șefilor de partide ; și să nu recunoaștem că El se poate adresa în acest scop și altor persoane, care reprezintă ceva prin valoarea lor personală — cum ar fi d-nii Prezan, Iorga, Titulescu de pildă — și nu numai decît prin activitatea lor de vătafi ai vieții politice !

Partidele politice vor avea dreptul să ridice pretențiile pe care le formulează astăzi, atunci cînd vor fi cu adevărat partide politice — programatic diferențiate — și cînd va exista o opinie publică autonomă și spontană.

Pînă atunci, guverne de partid sau guverne de personalități, reprezintă formule politice de o egală îndreptățire ; și liber este Regele — și anume sub exact aceleași responsabilități — să se hotărască pentru o formulă sau alta, după cum îl îndeamnă Libera Lui judecată și simțul pulsului vieții, care hălăduiește în El.

(3 August 1930)

MENTALITĂȚI

Înainte de alegeri

Se apropie alegerile și situația politică e departe de a se limpezi. Cauzele confuziei sînt multiple, dar ea avantajează, se pare numai una din părțile interesate Membrii CPUN-ului, adunare (provizorie) care ține locul parlamentului, intră — deși le lipsește principala calitate a unor reprezentanți ai poporului, aceea de a fi investiți în urma alegerilor libere — tot mai mult în pielea unor adevărați parlamentari. În cadrul acestui înlocuitor de parlament FSN-ul deține singur am jumătate din locuri (din voturi). Frontul este o mișcare vag definită, ca oricare front, uniune etc. ș. deși s-a aflat și se află în centrul discuțiilor din presă și de pe stradă, nu-și dezvăluie proiectele în cazul unei eventuale victorii în alegeri. Purtătorii lui de cuvînt vorbesc mai puțin de poziția acestuia față de comunism, de securitate, de sistemul economic preconizat etc. și mai mult de faptul că FSN-ul este singura „emanație“ legitimă a revoluției. În stradă manifestanții întreabă însă, retoric : „ole, ole, frontul ăsta ce mai e ?“ și își răspund : „per“. Iar pe pancarte care se agită stă scris „FSN PCR“. Frontul a reușit să creeze, prin reactivarea ideilor luptei de clasă, o stare de tensiune între intelectuali și muncitori, stare de tensiune care n-a dispărut încă. Și alimentează neliniștea oamenilor de bună credință prin jumătățile și sferturile de adevăr dezvăluite după insistente apeluri ale mulțimii, prin concepte politice „originale“, pe scurt prin impresia pe care o lasă că nu urmărește calea cunoscută în toată lumea a democrației.

Reprezentanții din CPUN ai „partidelor“ nu sînt nici ei aleșii poporului. Nici despre partide publicul larg nu are o imagine limpede. Spre deosebire de front, partidele beneficiază de insuficientă publicitate, iar opinia publică poate fi ușor influențată în ce le privește. Există, e adevărat, cîteva formațiuni politice istorice. Reapariția, în conducerea lor, a unor supraviețuitori, care nu sînt decît în foarte puține cazuri oameni care au avut un rol determinant în trasarea direcției ideologice și în munca de organizare a vechilor partide istorice, nu înseamnă efectiv reconstrucția fostelor mari partide Se zvonește că în partidele reînființate sau înființate după 22 Decembrie ar fi intrat multe personaje compromise ale vechiului regim. Cîteva cazuri de activiști per sau, mai rău, deveniți peste noapte membri de bază ai unor partide noi sînt cunoscute. Lipsesc, într-adevăr, politicienii. Singurii care au făcut politică în ultimele decenii sînt foștii activiști Numai că vechiul regim pregătea un anumit tip de politicieni...

*

Faptul că partide cu zeci de mii de membrii au tot atîția reprezentanți (și tot atîtea voturi) ca grupusculele care se mențin cu dificultate la limita celor 251 de înscriși ne arată în ce fel CPUN reprezintă opțiunile maselor. Nu mai vorbesc de partidele-satelit. Cele dezvăluite de curînd în „România liberă“ despre conducătorii Partidului socialist și democratic spun multe în ceea ce privește pregătirile electorale și nu mai lasă nici o îndoială asupra „concurenței“ care va avea loc între asemenea formațiuni și FSN.

Toate acestea arată că de competența CPUN-ului e pregătirea alegerilor, asigurarea condițiilor desfășurării acestora într-o atmosferă propice exprimării nestingherite a votului liber. El nu poate pregăti mutația mult așteptată care va schimba orînduirea socială. Se risipește însă energie și timp cu elaborarea unor legi împotriva huliganismului care dublează o legislație existentă, și abat atenția de la adevăratele motive de neliniște ale celor ce ies în stradă și se încearcă, în fond, descurajarea manifestațiilor

*

Șansa în alegeri a partidelor e diminuată și de lipsa de distincție a programelor În foarte puține cazuri programele se deosebesc într-atît încît omul de pe stradă să rețină o poziție care să definească un partid. Dacă partidele ar susține nu programe, ci personalități, lucrurile s-ar simplifica. Din păcate puține pot prezenta astfel de candidați. În aceste condiții cresc șansele celor cale ocupă o poziție în aparatul provizoriu al puterii. Aceștia vor cîștiga voturile unei largi categorii de alegatori, ale acelora înclinați să voteze cu cine este la putere, pentru că astfel își oferă iluzia stabilității. După drama prin care a trecut poporul român, după șocul provocat de necunoscutul în care a fost aruncat, nevoia de liniște poate cîntări, în alegeri, hotarîtor. Nesiguranța îi va determina pe mulți să opteze pentru ceea ce li se pare „sigur“ — și „sigur“ e cel care deține puterea

*

Ne place să facem referiri la democrația românească din perioada interbelică. Uităm însă că sistemul nostru de valori a suferit între timp mutații considerabile. Religia are astăzi rolul pe care îl știm. Clasa socială care era păstrătoarea tradițiilor, a principiilor morale — țărănimea — s-a împuținat numericește și nu mai joacă în societate rolul pe care îl juca altădată. S-a mărit, în schimb, într-un ritm extraordinar, populația orașelor. Trecerea nu s-a făcut treptat, organic, ci a fost o mutație arbitrară, forțată, care n-a permis formarea unei conștiințe coerente a noii categorii sociale. Ca urmare o mare parte din populație nu se află, ca mentalitate, nici la sat, nici la oraș. Și e lipsită de punctele cardinale ale valorilor noastre tradiționale. Comunitatea țărănească, care asigura altădată transmiterea experienței de secole s-a destrămat. Familia, în condițiile urbane, știute, nu poate să o suplinească în ceea ce privește stabilitatea legăturii cu valorile înaintașilor. Școala, care ar trebuit să devină mediul de formare în spiritul valorilor civilizației, a fost, în ultimele decenii, distrusă. Mijloacele de educație, cultură, urmăreau, pînă în decembrie '89, formarea unor personalități de serie, pesonalități de executanți, funcționînd după anumite mecanisme psihice simpliste. Cît privește contribuția literaturii la formarea unui climat moral, îmi rezerv subiectul pentru un comentariu aparte.

În programele partidelor, reanalizarea mutațiilor care s-au produs în sistemul valorilor cardinale ale societății românești contemporane nu ocupă un loc aparte (doar FSN-ul pare a ști mai bine pe ce „se bazează“). Cei care se vor încumeta să preia destinele României se vor lovi însă decisiv de problemele pe care aceste mutații le ridică.

Constantin PRICOP

După zisele recente ale unui membru al „parlamentului", toți debilii, hoții de buzunare, handicapații care ne-au încîntat auzul cu agramatismele lor n-ar fi în stare să pornească la o acțiune, fie ea de importanța sustragerii unui portofel sau de anvergura spargerii geamurilor și ușilor unui sediu oficial, decît după ce au studiat cu deosebită atenție presa română liberă. Deci, înainte de a-și procura pietrele, rîngile, berbecii și lanțurile, „revoluționarii" noștri fac o baie binevenită în apele tulburi ale **democrației,** se avîntă în cucerirea piscurilor **pluralismului** și mai încearcă să descîlcească unele din nodurile politicii internaționale. Chiar așa : toți cei care sparg geamuri, fură, se exprimă necuviincios la adresa „oamenilor de bine", nu compostează biletele în mijloacele de transport în comun sînt extrem de influențați de ce se scrie în ziare, seduși de-a binelea de retorica scribilor nu totdeauna onești. Ei sînt, bineînțeles, împinși „la luptă" tocmai de frazele contestatare ale unor ziariști mai mult sau mai puțin obscuri, ies din letargie datorită considerațiilor filosofice și, în general, se omoară după critica literară. Nici nu ne putem închipui ce ecou puternic au în sufletele celor de la școlile ajutătoare articolele care-și permit să atace opera vreunui erou al zilei, acuzat de diletantism sau — doamne ferește — de lipsa oricărui talent filosofic ! Bineînțeles, unii dintre cei deprinși cu toate subtilitățile ziaristice ajung să spargă geamurile cu capul numai datorită faptului că ziarele bucureștene îl atacă pe domnul Drăgănescu. Da, s-a demonstrat cu o deosebită luciditate, lucrurile au fost foarte bine puse la punct, pregătite din vreme, de-a dreptul „concertate" : cuvintele scrise au dat naștere actelor de huliganism. Nu e clar ? De asemenea, din puțina noastră experiență, știm că majoritatea huliganilor de drept

Citesc ziarul și cobor și eu în Piața Victoriei, Mițule...

comun se îndeletnicesc cu lectura romanelor polițiste în diferite limbi și a filosofilor cinici, că presa occidentală le este foarte accesibilă, otrăvindu-i însă cu microbii capitalismului. Un singur lucru continuă, totuși, să rămînă de neînțeles : dacă „revoluționarii" sînt atît de sensibil la cuvîntul scris (probabil, o formă de nostalgie a analfabetismului !), cum au putut scăpa de acțiunea distrugătoare a presei ceaușiste ? Pentru că, dacă urmărim raționamentul (sau ceea ce bănuim c-ar putea fi) domnului „parlamentar", atunci întregul popor e atît de bolnav de ceaușism, încît nici un exces al presei de acum nu l-ar mai putea urni vreodată din înțepenirea sa. Șoaptele „răuvoitoare", clevetirile care, se pare, rănesc urechile prea gingașe n-ar avea nici cea mai mică eficiență, pînă și o sirenă urlîndu-le la cap s-ar dovedi neputincioasă în fața timpanelor lor bătucite.

Chiar dacă ne place să credem că, după împușcarea lui ceaușescu, toți românii s-au deșteptat (ca și cum „cîrmaciul" ar fi fost singurul prost din țara asta !), lucrurile nu stau tocmai așa. Masa amorfă de presupuși cititori nu este, în realitate, decît o masă de **manevră,** pusă în mișcare de cei care au tot interesul să o facă și, mai ales, știu **cum** să o facă. Deci, nu trebuie să flatăm excesiv ziarele, acordîndu-le o putere de influență mult mai mare decît cea pe care-o posedă : nu se urnesc ele masele chiar numai cu cîteva fraze, nu argumentele logice și erudiția reușesc să le cucerească. În consecință, adevăratul „motor" al acestor acțiuni provocatoare nu prea e aici, în lumea literelor ; poate, mai curînd, ține de vechea retorică, a aparatului de represiune. Nu de alta, dar ar fi prea frumos să vezi cum fiecare citește ziarul și dă și el, coane' Iancule, fuga pe la revoluțiune. Dacă vreun „parlamentar" inspirat i-ar fi servit lui nenea Iancu o asemenea cugetare ar fi fost întîmpinat cu un hohot puternic de rîs: c'ești copil, dom'le?

Gabriela GAVRIL

Diversiunile trec, problemele rămîn!

Entuziasmul general stîrnit de revoluția din decembrie a atins apogeul în seara de anul nou cînd, ne amintim, a apărut pe micile noastre ecrane o bandă pe care scria sec „Securitatea a fost desființată". Așteptat cu nerăbdare, anunțul venea după ce noul organ al puterii ne liniștise și dinspre partea celuilalt instrument al teroarei ceaușiste — „aparatul de partid" : p.c.r.-ul, ni s-a spus în mai multe rînduri, a fost confiscat de dictator, și, ca urmare, a dispărut pentru totdeauna de pe pămîntul românesc, odată cu el. Abia atunci a răsuflat ușurat mult încercatul popor, care știa bine că turnura insuportabilă pe care o luase dictatura nu ar fi fost posibilă fără aportul decisiv al celor două diabolice instrumente.

Prea ar fi fost frumos, însă, ca norocul acesta să dăinuie ! Încă în primele zile ale noului an aveam să constatăm că proaspăta conducere a țării a rezervat numeroase fotolii vechii nomenclaturi (inclusiv unor colegi de birou ai lui Bobu și Dincă !), în timp ce securitatea dispăruse doar în sensul că-și vopsise gardul în altă culoare.

Nomenclatura și securitatea, iată cele două motive de îngrijorare care, reactivînd spaime incomplet exorcizate, au clătinat serios încrederea românilor în noua conducere. Tot mai obsedant, spectrul reîntronării comunismului a transformat, cum știm, ziua de doliu național, 12 ianuarie, într-o precipitată răfuială a maselor cu liderii F.S.N. O răfuială care, sub aspectul formei, vădea totala lipsă a exercițiului democratic în țara noastră dar care, sub aspectul fondului, ridica probleme deosebit de grave. Printr-o diversiune care nici atunci nu mi s-a părut a excela în abilitate, fondul problemelor a fost, în zilele ce au urmat, estompat cu totul, sub năvala „atitudinilor de condamnare" a începătorilor demonstranți și sub ploaia de „adeziuni" feseniste (ba chiar și pro- Iliescu). Cum o diversiune nu rezolvă, ci doar escamotează problemele, în săptămîna 23 - 28 ianuarie demonstrațiile s-au ținut lanț, avînd același obiectiv, devenit între timp încă mai imperios ca urmare a metamorfozării F.S.N.-ului (pe care toată lumea îl știa **provizoriu !**) într-un partid cu 100 la sută șanse de a lua în mîinile sale destinele țării. Ei bine, aparent încolțit fără scăpare, F.S.N.-ul a ieșit iarăși deasupra liniei de plutire grație unei noi diversiuni : prefăcîndu-se a nu avea știință de cei peste o sută de mii de manifestanți care cereau demisia F.S.N.-ului și alegerea imediată a unui nou organ de conducere, acesta a pedalat la maximum pe „obrăznicia" partidelor istorice de a se repezi la cozonacul cald. Efect sigur : populația nu avea nici o încredere în partidele istorice : numai că suta aceea de mii de oameni (alături de care erau și cîteva mii de adepți ai partidelor politice) cerea alegerea unui nou organ de conducere, nicidecum înlocuirea F.S.N. cu partidele politice (fapt care s-a văzut limpede : atît încercarea lui Iliescu, ca și aceea a lui Coposu de a vorbi mulțimii au stîrnit în egală măsură violente reacții de refuz din partea mulțimii). Și, potrivit scenariului de acum bine cunoscut, a urmat iarăși avalanșa de adeziuni pro-feseniste, garnisită de această dată cu o pur stalinistă demonstrație de forță și amenințare cu forța, temeinic pregătită din timp prin „absolut întîmplătoarea" vizită a liderului F.S.N. în Valea Jiului. Problemele au rămas însă intacte, ba chiar s-au tensionat cînd s-a vădit că F.S.N. a vrut să închidă gura lumii creînd un „organ de largă reprezentare" în care, de fapt, avea din start asigurată partea leului. În aceste condiții, demonstrația din 18 februarie era inevitabilă (să precizăm, preludată și ea de altele, de mai mică amploare, în zilele precedente). Potrivit relatării unui martor ocular a cărui probitate morală este unanim recunoscută, Nicolae Manolescu, miile de cetățeni, de toate vîrstele și din toate stările sociale, au cerut, în mod civilizat, dar în termeni fermi, demisia lui Iliescu și desființarea securității. Hazardul a ușurat din nou replica organelor de conducere printr-o previzibilă diversiune. Transformînd acțiunea reprobabilă a grupului care a devastat Palatul Victoriei într-o veritabilă dramă națională, Iliescu iarăși s-a prefăcut a nu ști că adevărații demonstranți cereau demisia sa. Despre securitate, da, i s-a spus și în ședința C.P.U.N., dar, cu o inocență... deconcertantă a replicat că această problemă este rezolvată din decembrie și că, probabil, este nevoie să se facă mai multă popularizare ! ? !

Așadar trei momente fierbinți în evoluția scenei noastre politice post-revoluționare și tot atîtea străvezii diversiuni de depășire a lor. Diversiuni prin care Ion Iliescu crede că poate institui liniște în țară. Este de mirare că un politician atît de experimentat nu poate înțelege că un popor care a sorbit o dată din cupa libertății are oroare de orice surogat de libertate. Încă și mai de mirare este că nu realizează dilema fundamentală în ai cărei termeni se pune acum problema puterii în statul nostru : în condițiile în care o redresare rapidă a situației economice este cu totul improbabilă, șefia statului o poate accepta numai o persoană dorită de întreaga populație a țării, altfel, este lesne de înțeles, nemulțumirile parțiale din start vor tinde să se generalizeze în cel mai scurt timp, pe măsură ce neajunsurile materiale sporesc sau, în cel mai bun caz, se cronicizează.

D. N. ZAHARIA

Două căi

Cînd economia unei țări tinde să treacă peste pragul primitivismului autarhic, principala problemă care se pune este aceea a unei opțiuni inițiale privind adoptarea căii celei mai eficiente de rentabilizare a industriei. În acest sens există două mari alternative : 1. adoptarea principiilor unui „capitalism real", deci a economiei de piață și a proprietății private cu tot ceea ce implică aceasta, posibilitatea falimentului (de exemplu, în S.U.A., în 1989, 133 falimente în valoare de 70 miliarde dolari), reducerea numărului de muncitori, rezultat, în special, al modernizării tehnologiilor, îndreptarea în consecință a unui număr crescînd de oameni spre sectorul serviciilor ; 2. adoptarea unei politici economice mai moderate, ceva asemănător socialismului de tip suedez sau austriac, modele foarte tentante, dar care la urma urmei nu exclud ideea unei destul de largi privatizări. Alternativa centralismului declarat și autocuprinzător, care nu a făcut decît să ducă în pragul falimentului unele țări din est (inflație galopantă și 40 miliarde dolari datorii externe Polonia, 20 miliarde dolari datorii, Iugoslavia, Ungaria sau R.D.G.) și la o mizerie materială și morală de nedescris altele, nu mai are cum să găsească susținători la noi.

Un adept înverșunat al primei teze, aceea a trecerii la o economie de piață 100 la sută, este Jeffrey Sachs, profesor de economie la Universitatea Harvard și consultant internațional (Iugoslavia și Polonia se află în prezent printre cei care îi solicită serviciile). Domnul Sachs respinge de la bun început ideea unei „a treia căi", a „socialismului de piață", bazat pe antreprize publice sau autogestiune. În articolul intitulat „Ce e de făcut ?" (**The Economist,** Londra, 13—19 ian. 1990), el trasează cele patru linii directoare ale programului său : a. întoarcerea la adevărul prețurilor : încetarea controlului și subvențiilor, convertibilitatea monedei, liberul schimb cu întregul occident ; b. anularea oricăror piedici legislative și fiscale în calea activității private ; c. privatizarea la termen a unui număr cît mai mare de antreprize publice și verificarea imediată a viabilității acestora pe piață prin încetarea oricărei subvenții, a creditelor preferențiale sau a facilităților fiscale, închiderea celor care **pierd** bani ; d. stabilizarea prețurilor printr-o politică monetară și fiscală viguroasă și echilibrul bugetelor publice. În ceea ce privește occidentul, prescripțiile domnului Sachs sînt la fel de riguroase : acceptarea ideii că produsele din est vor penetra în piețele sale, încetarea interdicțiilor privind transferul de tehnologie, renunțarea la o parte din datoriile statelor din est. Domnul Jeffrey Sachs afirmă că, în cazul în care toate aceste condiții ar fi îndeplinite, „un muncitor polonez cu înaltă calificare va cîștiga de mai multe ori salariul lunar actual de 100 de dolari, de îndată ce economia de piață a Poloniei va fi pusă pe picioare și strîns integrată Europei de vest".

Alți comentatori occidentali sînt de părere că o competiție de genul celei cerute de „capitalismul real" (începută deja în Ungaria și Polonia) ar fi catastrofală pentru țările din est, care nu posedă nici baza economică, nici experiența și nici instituțiile care să fie cît de cît capabile să pună ordine în lumea afacerilor, principala temere fiind ca aceste state să nu ajungă în situația Braziliei (124 miliarde dolari datorii externe), sau Mexicului (100 miliarde dolari datorii externe).

Aici ar merita relevată situația oarecum privilegiată a României. Domnul Claude Cardot, directorul general al Băncii franco-române, al cărei sediu se află la Paris, declară într-un interviu că politica lui Ceaușescu a ruinat țara, dar în același timp a oferit două atuuri importante pentru occidentali. „Un punct foarte pozitiv în materie de dezvoltare economică" ar fi după domnul Claude Cardot lichidarea datoriilor externe. Un al doilea „atu" ar rezulta din obsesia maniacală a lui Ceaușescu de a axa toată producția pe export, ceea ce a dus, doar pentru 1988, la un export în valoare de 13 miliarde de dolari, astfel încît „țara dispune, în lumea întreagă, de un fond de comerț de clienți stabili". Rămîne de văzut în ce măsură beneficiile vor fi suficiente în viitor pentru a susține procesul absolut necesar al modernizării industriei, fără un apel la împrumuturi masive, și în ce măsură o industrie axată în continuare în special pe proprietatea de stat va fi capabilă să facă față ritmului alert cerut de concurența internațională.

Revenind la problema alegerii uneia din cele două căi normale pentru viitorul economiei noastre, privatizarea maximă sau măcar la nivelul modelului austriac ori suedez, se pare că ambele alternative sînt eludate în favoarea unei combinații de forme de proprietate care ar merge să zicem, în sensul metisajului general ce caracterizează aceste ultime decenii (metisaj nu atît rasial cît economic, politic sau cultural). Nu ne vom opri aici decît la doi factori psihologici care fac posibilă o astfel de opțiune : xenofobia, cu grijă inoculată de regimul anterior, care face ca ideea unui capital străin să irite mîndria națională a mulțimii (adică ce, noi nu putem și fără ei ? !), și tendința de a frîna inițiativa personală, motivată de lipsa de inițiativă a majorității (să moară și capra vecinului !). Pe acest fond este oarecum amuzant că simpaticul nostru Prim-ministru **nu** este primit cu huiduieli (cum au fost primiți alții), cînd afirmă că mari firme cum ar fi ELF, Total, Renault sau Citroen sînt dispuse să (re-) investească un oarecare capital în România. Se pare deci că practica nu mai este așa îngrijorătoare ca teoria. Dacă acest prim punct pare să fie parțial rezolvat, rămîne cel de al doilea, cu urmări grave în sensul neglijării inițiativei particulare autohtone în favoarea celei externe (voi aduceți tehnologia, pentru că voi lucrați serios, cu profesioniști rodați, într-un sistem a cărui duritate noi o criticăm dar care este, vezi, mai eficient, pentru că inițiativei particulare nu-i vom permite să-și facă de cap la noi). Fără a încerca să combinăm inițiativa particulară externă cu cea internă riscăm să ajungem, în cel mai bun caz, **producători** de bunuri, dar niciodată **creatorii** lor, situație asemănătoare celei din unele state asiatice. A mai rămas încă timp să ne gîndim cît de bine vrem să trăim, **cît de repede dorim** să ajungem să trăim omenește și dacă adevărata mîndrie națională nu ar fi mai bine reflectată în dorința de a trece de la faza **mîinii de lucru ieftine** la aceea, dacă nu de exportatori de tehnologie, măcar de creatori de bunuri.

Radu ANDRIESCU

OBSERVATOR

Cine profită de revoluţia tinerilor ?

La întrebarea din titlu, s-ar putea răspunde în două moduri — pe scurt sau mai pe ocolite. Răspunsul scurt e foarte simplu : profită mai toată lumea, dar cel mai puţin ei înşişi. E poate un răspuns prea simplu şi direct şi, de aceea, pare lipsit de acoperire. Să încerc, deci, să conturez un răspuns mai lung, mai bogat în argumente.

În trecutul regim, tinerii erau supuşi unui dublu regim al minciunii. Pe de o parte, era minciuna instituţionalizată, difuzată de sistem prin instituţiile şcolare de toate gradele, prin mass media şi prin celelalte pîrghii de control — de la organizaţiile de tineret la omniprezenta securitate. Pe lîngă această minciună pură şi simplă, se adăuga una mai subtilă, mai nuanţată întrucît colorată şi cu adevăruri parţiale, minciuna care îndemna la dedublare, la schizofrenizarea personalităţii în conformitate cu o stranie „teorie a dublului adevăr" (cel de-acasă şi din intimitate şi cel public). Această a doua categorie de minciuni era inoculată mai ales de „prietenii" mai în vîrstă (mentori, unii profesori etc.) şi de părinţi. Intenţia, vădită de altfel, era de a-i „proteja", de a-i face „adaptabili", de a-i ajuta să se „integreze" într-o lume absurdă, într-o lume în care nici un ins cu mintea „normală" nu se putea adapta şi integra fără imense eforturi personale şi fără „ajutoare" din afară. Adulţii percepeau şi ei, de altfel, absurditatea acestei lumi, dar lor li se părea absurdă şi posibilitatea revoltei, eventualitatea obţinerii schimbării altfel decît ca pe un dar „de sus", prin acest „sus" ei înţelegînd cele mai diverse lucruri — de la Dumnezeu la noul conducător sovietic şi de la o „fericită catastrofă" biologică la o nouă echipă a puterii. Din grijă pentru proprii lor copii, au încercat să-i mintă, i-au învăţat să-şi ascundă gîndurile, să se dedubleze, să se supună orbeşte, să-şi reprime revoltele, să-şi mascheze nemulţumirile. O bună bucată de timp lucrurile au părut să meargă. Nu perfect desigur — a existat explozia tineretului universitar din primăvara lui '68, demonstraţiile de la Iaşi din februarie 1987, altele la Braşov, Cluj, Timişoara, precum şi numeroase cazuri de revolte individuale ce-au sfîrşit în excluderi din organizaţiile studenţeşti, anchete ale securităţii (mai 1983, la Iaşi, Cluj şi Bucureşti, noiembrie 1989, mai în toate centrele universitare), exmatriculări etc. Iar cînd lucrurile n-au mai mers deloc, a urmat marea explozie din decembrie, declanşată la Timişoara şi urmată de Bucureşti, Braşov, Sibiu, Cluj şi alte oraşe. Pretutindenea, în primele rînduri, mai ales tinerii — studenţii, muncitorii, chiar elevii de 14—15 ani. Adesea părinţii lor (la Bucureşti, mi s-au făcut numeroase mărturisiri în acest sens) nu i-au însoţit/urmat decît de ruşine sau dintr-un fel de „egoism altruist" („măcar să mor şi eu alături de el/ea"). Tinerii au dat, după toate statisticile, cel mai mare număr de jertfe, ei s-au aruncat cei dintîi în calea gloanţelor şi a T.A.B.-urilor ce se năpusteau asupra mulţimii. Şi aceasta deoarece tinerii au fost primii care n-au rezistat regimului minciunii, pentru că şi-au dat seama că a aştepta o schimbare venită din partea „maturilor" era un lucru aproape lipsit de sens. Între timp, desigur, şi o parte a maturilor a rezistat cum a putut — de la acte de nesupunere, la proteste izolate sau la dizidenţă declarată. Dar în număr destul de mic şi, oricum, în condiţii de siguranţă de care nu au putut beneficia tinerii ce se aruncau sub roţi şi şenile.

Pentru a putea contura mai bine problema, ar trebui să refacem, măcar schiţat, istoria — şi chiar preistoria ! — revoluţiei din decembrie. Din primele zile, pentru cei cît de cît lucizi, devenea tot mai clar — iar presa, mai ales cea străină, a confirmat ulterior faptul — că revoluţia noastră a fost „fericita întîlnire" dintre un complot organizat şi o revoltă populară. Această teorie se vede susţinută de faptul că „în balcon" s-au văzut, în primul rînd, propulsaţi unii membri ai nomenclaturii ce luaseră atitudine, alţii ce nu luaseră dar erau în „dizgraţie", precum şi cîteva persoane foarte populare (actori, poeţi — unii cunoscuţi ca dizidenţi, alţii nu — comică a fost de pildă prezenţa lui Sergiu Nicolaescu în rol de comandant de oşti !). Complotul a beneficiat de explozia populară, de cea a tineretului îndeosebi, şi a putut determina armata — şi o parte a securităţii — de partea revoluţiei, iar aceasta, prin forţele astfel concentrate şi concertate, a învins. De fapt, explozia populară, luptele de stradă, numărul de morţi şi răniţi a şi determinat transformarea unui complot ce viza, probabil, simpla schimbare a unei echipe de conducere într-o revoluţie veritabilă ce a obţinut abolirea unui sistem — comunismul.

De-abia după victorie au început cu adevărat problemele. Pe de o parte, echipa ajunsă în primele zile la putere s-a văzut pusă în faţa unui scenariu nou, pentru care nu părea pregătită. S-a adaptat, cum a putut, pe parcurs, inclusiv prin lărgirea ariei de cuprindere a puterii instituite (transformarea C.F.S.N. în C.P.U.N.). Pe de altă parte, aspectele legate de reconstrucţia din temelii — şi pe baze democratice — s-a dovedit a fi mult mai dificilă decît părea la început, iar de la această **reconstrucţie** se simt excluşi tocmai tinerii. Nu susţin că sînt efectiv excluşi, ci că acesta pare să fi devenit sentimentul lor dominant, cum s-a putut vedea din inscripţiile, pancartele, grafitti-le şi lozincile purtate sau strigate de ei în mitingurile şi demonstraţiile, politice şi profesionale, mai ales după jumătatea lui ianuarie. Senzaţia lor este că revoluţia a fost confiscată de profesioniştii puterii, că ea a fost trădată, sau amîndouă la un loc. O serie de erori ale conducerii (fostul C.F.S.N., guvernul, dar şi actualul C.P.U.N.) au contribuit la extinderea şi intensificarea acestui sentiment. Se adaugă şi unele excese, unele absolut incredibile, ale „adulţilor" — de pildă, violenţele la care au fost supuşi studenţii bucureşteni de către „muncitorii" bine antrenaţi în ziua de 29 ianuarie şi următoarele. În plus, majoritatea revendicărilor tinerilor, nu au fost îndeplinite sau au fost îndeplinite extrem de parţial. Şi asta în vreme ce alte categorii sociale şi de vîrstă au obţinut cam tot ce au cerut (minerii, de pildă), sau şi ceea ce nu apucaseră să ceară (agricultorii, pensionarii etc). În plus, tinerii, în special studenţii şi elevii, au fost umiliţi cu formule de un primitivism şi jalnic şi periculos : „Noi muncim / nu gîndim" „Moarte intelectualilor" „V-aţi vîndut pe dolari" s.a.m.d.

În această situaţie, de ce să ne mirăm că în repetate rînduri, oraşele s-au acoperit de formule împotriva conducerii sau că pe un gard al Universităţii din Iaşi studenţii au scris, cu amară ironie, „Trăiască dictatura minerilor" ? Eu nu mă mir şi, în limitele puterilor mele încerc să-i înţeleg, indiferent că e vorba de studenţi, muncitori tineri sau elevi. Practic, aceşti oameni au trebuit să parcurgă într-un timp foarte scurt drumul de la o dezinhibată euforie la o **mare dezamăgire**, iar cel mai trist rămîne faptul că au fost iarăşi „ajutaţi" să trăiască această schimbare de stări. Voi mai da un exemplu. Din interviul dat de părintele Calciu, la sfîrşitul lui februarie, televiziunii, reiese limpede că primii bursieri trimişi în străinătate de statul român aparţineau progeniturilor fostei nomenclaturi — de la fiul tovarăşului Mitran la fiii altor tovarăşi, mai mari sau mai mici. Că în conducere sînt atîţia foşti nomenclaturişti, care — zice-se — s-au pocăit, că Domnul Prim ministru e şi el fiu de nomenclaturist, mai treacă-meargă, dar asta nu înseamnă că toţi fiii de foşti ştabi trebuie promovaţi cu aceeaşi viteză. Nu sînt de părere că ei trebuie să plătească pentru părinţi — prea des s-a procedat aşa înainte —, dar nici să dai cale liberă numai pentru ei nu este firesc. Există riscul **reproducţiei nomenclaturii**, ce mi se pare de neasumat. Să nu existe tineri la fel de dotaţi intelectual — şi, oricum, mai acoperiţi moral — şi în alte straturi sociale ? Părintele Calciu crede că da şi tocmai de aceea a pus la punct un program particular de Burse. Dar poate un singur om, numai prin forţele sale, să facă ceea ce ar trebui să constituie preocuparea unui program guvernamental onest şi bine conceput ? Mie mi se pare că nu, iar ministerele de resort (al învăţămîntului şi al culturii, în primul rînd) ar trebui să fie mai atente, altfel riscă pierderea completă a încrederii. Tinerii sînt mai sensibili la maladiile morale decît adulţii, iar riposta riscă să nu fie dintre cele mai blînde. Problema **renaşterii morale** e la fel de importantă ca şi cea a competenţei profesionale pentru viitorul societăţii noastre. De aceea, mi se pare imoral ca morţii tineri să fie evocaţi numai ca un capital politic de diversele forţe ce se află în cursa pentru putere sau ca tinerii în viaţă să fie folosiţi doar ca massă de manevră în acelaşi scop.

Dacă această revoluţie a avut un sens, el este tocmai cel indicat de tinerii care s-au revoltat — pentru libertate merită să îţi dai şi viaţa dacă e necesar. Ar fi păcat ca tocmai cei care au riscat totul, inclusiv viaţa, să fie folosiţi numai ca mijloc şi nu ca un scop al activităţii socio-politice. De aceea, nu pot să nu încerc să-i înţeleg cînd îi văd dezamăgiţi de faptul că se trece prea uşor peste destinele lor, că prezenţa lor în organismele (locale şi centrale) survenite după revoluţie devine tot mai decorativă, că de sacrificiul şi curajul lor încearcă să profite oricine altcineva, în vreme ce ei nu şi-au cîştigat nici măcar toate drepturile elementare. În ce mă priveşte, dacă mai am vreo speranţă în buna ieşire a acestei revoluţii, ea este legată tocmai de aceşti tineri, de capacitatea lor de a relua lucrurile de la capăt cînd ele nu vor merge în direcţia firească. Am încredere nu doar în spiritul lor de sacrificiu, ci şi în discernămîntul lor politic şi moral. Ei pot fi minţiţi cel mai puţin pentru că posedă cea mai redusă dorinţă de a fi minţiţi. Ei nu suferă de comoditatea certitudinilor premature, ci de inconfortul întrebărilor mereu deschise.

Liviu ANTONESEI

Proximităţi

FAHRENHEIT 451°

Cărţile înghiţite de flăcări, cărţile măcinate de ape, cărţile îngropate sub moloz : nu e vorba, din nefericire, doar de „mituri" literare, de „teme", de — cum se spunea pînă mai ieri (şi de ce oare nu s-ar mai spune şi astăzi ?) — **subiecte** : la început s-a aflat, ştim cu toţii, Biblioteca din Alexandria (orice legătură cu romanul omonim este nulă şi neavenită). Istoria distrugerii cărţilor coincide, nu o dată, cu ceea ce argentinianul cel orb şi clarvăzător numea istoria infamiei.

Cînd scopul era precis definit, mijloacele erau nu atît variate cît eficiente : cărţile erau supuse focului, lăsate pradă apei, călcate în picioare şi acoperite de ţărînă, rupte şi aruncate în cele patru vînturi. Să nu vedem însă doar faţa întunecată a lucrurilor. Focul a fost şi un mijloc de purificare (vă amintiţi anumite secvenţe din 22 decembrie ?), o formă de exorcism ; apele au făcut să dispară multe neghiobii, minciuni şi mîrşăvii ; pămîntul a înghiţit şi pagini pline de aberaţii, dogme, calomnii şi stupidităţi ; iar văzduhul... ei bine, văzduhul a fost cu siguranţă mediul cel mai propice răspîndirii ideilor şi gîndurilor (dar şi aici, atenţie : şi bune şi rele) ; dovadă, printre altele deviza **Larousse** — ului : **Je sème à tout vent**).

Mai există şi cărţi care dispar, dar nu de tot. Dispar din bibliotecile noastre personale, circulă, se pierd în natură — vreau să spun în alte biblioteci. M-a urmărit de mult gîndul de a întocmi o listă a cărţilor pe care le-am avut şi care au plecat de pe rafturile mele în chip mai mult sau mai puţin misterios. Nu mă refer la bibliotecile ce corespund vîrstelor mele succesive (cărţile copilăriei, ale adolescenţei etc.), biblioteci — şi vîrste — de care m-am despărţit prin forţa lucrurilor, păstrînd însă aproape intactă imaginea lor). Mă gîndesc la cărţile pe care le-am împrumutat şi nu le-am mai văzut înapoi, uitînd în unele cazuri — deşi, îndeobşte, notez titlurile şi „adresantul" într-un carnet — numele actualilor fericiţi posesori. Astfel, au plecat (pe apa sîmbetei ?) manuale şi antologii şcolare, cum ar fi un Lagarde-Michard secolul XX (cineva — nu-mi amintesc cine mi l-a cerut acum cîţiva ani pentru o săptămînă, iar săptămîna s-a lungit pînă azi), **Podul Mogoşoaiei** de Gh. Crutzescu) ştiu cui l-am dat, dar persoana în cauză e undeva departe, la mai bine de două mii de kilometri de Iaşi), suplimentul special din 1982 al ziarului **Liberation** consacrat **solidarităţii** poloneze, un volum cu patru romane de Frédéric Dard, o monografie Mauriac, un roman de Sonia Larian, **Kama Sutra**, Tel Quel — **Théorie d'ensemble**, Arghezi — două volume cu o prefaţă de Ion Caraion, **Scripta aramaica** etc etc., etc. (renunţ să înşirui titluri, lista ar deveni obeză).

Un caz aparte îl constituie cărţile care mi-au fost luate fie cu sila fie cu promisiunea că le voi avea sigur înapoi, dar să am niţică răbdare. Să încep cu a doua situaţie. De o bună bucată de vreme un redutabil **comando**, specializat în raptul de cărţi, bîntuie prin Iaşi, dar teamă îmi e că raza lui de acţiune e mult mai mare. În fruntea acestui **comando** se găseşte tandemul Emil Brumaru — Titus Ceia. Deşi par a forma un cuplu bine sudat, stilul lor de lucru e diferit, iar situaţia e mai complicată decît se pare, întrucît cei doi, după îndeplinirea misiunilor, îşi subtilizează reciproc cărţile. Acţiunea lor a început prin achiziţionarea de romane poliţiste, pretextul — alibiul ? — era punerea lor în circulaţie ; în fapt, ele fie se rătăceau pe parcurs, fie că se întorceau pe veci la sediu (în special la sediul lui Emil Brumaru). Una din cele mai spectaculoase lovituri ale delicatului autor al **Dulapului îndrăgostit** a fost însuşirea unei serii întregi din scrierile marchizului de Sade (colecţia 10/18), obţinută prin forţă, acum vreo opt ani, de la un cetăţean străin. Pe lîngă un număr indefinibil de romane poliţiste (José Giovanni — **Le trou**, San A. Gardner etc.), Emil Brumaru îmi datorează cel puţin trei cărţi importante (este şi motivul, mi-a zis, pentru care anul trecut, începînd din mai, nu mi-a mai călcat pragul casei) : Albert Cohen, **Belle de seigneur**, Vladimir Volkoff, **Le retournement**, Cehov, **Opere** vol. XI. În ianuarie '90 m-a asigurat că nu le voi vedea, probabil, niciodată. Aş fi ipocrit dacă aş spune că-i mulţumesc pentru francheţea lui. Titus Ceia, veritabilă rotativă în materie de policieruri, restituie cărţile „serioase" dar o face greu : are de la mine Jacques Lacan, **Ecrits**, două volume, şi Gabriel Liiceanu, **Jurnalul de la Păltiniş**. Îl aştept.

Asupra ultimei situaţii nu vreau să mă întind prea mult nici cu vorba, nici cu scrisul. Voi fi scurt. Pe data de 18 mai 1983 trei persoane (**non gratae** dar cu grade) mi-au luat din locuinţă un număr de cărţi printre care : **La chute finale** (a lui Emmanuel Todd), **La voix de l'opposition communiste en URSS** (culegere, la editura Seuil, a unor texte samizdat), **Les Runnes** (a lui Herbert Smith) **Le dossier fantôme** (banal roman poliţist), **Nexus şi Plexus** de Henri Miller, **Policier de Staline** (mărturie autobiografică aşa cum arată şi titlul), Saul Bellow — **Iarna decanului**, T. Konwiaki — **La petite apocalypse**, culegerea intitulată **Littérature russe clandestine** ; de asemenea, un teanc de ziare şi reviste, unele — nu multe — tratînd despre „afacerea" Virgil Tănase (**Les Nouvelles Littéraires, Le Monde, Le Canard enchaîné, Le Nouvel Observateur, Le Point, Lire**) precum şi texte din portofoliul revistei **Dialog**.

Acestea fiind datele chestiunii, am o propunere : cei care citesc din întîmplare, aceste rînduri, cei cărora le-am uitat numele, cei trei pe care i-aş putea numi dar mă întreb dacă are rost, precum

Al. CĂLINESCU

(continuare în pag. 7)

N. STEINHARDT

Convorbiri cu Sergiu Al.-George (4)

Jilava, 1960

Drumeţic

„Soţiei mele şi mie, în călătoriile noastre prin ţară, nu ne place să practicăm genul cosmopolit, evităm adică hotelurile şi restaurantele. Tragem mai degrabă la un sătean ori la un tîrgoveţ — la un localnic aşadar — a cărui casă ni se înfăţişează curată şi-n felul ei îmbietoare. Iar restaurantelor le preferăm cîrciumile, birturile, lăptăriile, iaurgeriile sau, vara, cîte un grătar în aer liber. Nu simţim nici o atracţie pentru sălile de restaurant : reci, pretenţioase, uniforme. Unde mai pui că adăpostesc de obicei nenorocirea sub forma decibelică a unei guriste fără milă şi sunt împodobite în chip ridicol, strident, iar unele nu se ruşinează să aşeze pe mese nişte vaze înalte şi subţiri din care te sfidează biruitor cîte un buchet de proaspete flori artificiale. Eu cînd văd flori artificiale simt că mă scutură ameţeala şi că stomacul meu se pregăteşte a vărsa. Şi limbajul afectat al ospătarilor, reaua voinţă ori indiferenţa camuflate de cuvinte mieroase ori dispreţuitoare ori de-a dreptul obraznice ! Şi mîncărurile serbede sau hipercondimentate, dînd toată impresia că au fost scoase de cu seară din cutii de conserve. Nu, nu, ne ferim de restaurante şi de hoteluri cu odăile lor unde e tot atît de plăcut să locuieşti ca în vitrina unui magazin de mobile.

A călători înseamnă a cunoaşte, a te informa, a-ţi îmbogăţi sensibilitatea şi mintea, a te verifica. Numai contactul direct cu pămîntul şi cu oamenii şi cu realitatea e folositor. Desigur, există un stil fastuos de a călători, gen Proust, Larbaud, Morand. (Te atrage, ştiu !) Dar ne este inabordabil. Decît pseudoluxul şi florile artificiale de mii de ori mai bine pămîntul reavăn ori prăfuit, pîinea frîntă ţărăneşte (oricum mai gustoasă decît chiflele reci), ciorba, mititeii, poamele necurăţate de coaja lor bogată în vitamine şi oamenii aşa cum sunt, nu momii, nu popîndăi, nu manechine de categoria I ori II. Bietul mare profesor Ion Simionescu : învaţă să-ţi cunoşti ţara ! Ce om admirabil ! Ţara ţi-o cunoşti umblînd mult şi poposind adesea printre oameni, nu în ţarcuri ale izolării şi artificialităţii şi jalnicei invariante, care pentru drumeţie sunt ceea ce sunt pentru scris locurile comune şi stereotipiile, pentru artă firmele zugrăvite, pentru morală istorioarele pilduitoare. Să vii odată cu noi — sper că nu e un simplu vis — ca să ne cufundăm în natură, în concret, în consubstanţialitatea diversităţii, în fălosenia celor simple, în haturile zidirii pămînteşti celei dintru început făurită şi menită a ne uimi, a ne îmboldi, a ne bucura".

Parapsihologie

S. Al.-G. : Nu avem nici un specialist şi nici vreme nu cred să mai fie... Poate în alte camere, altundeva... Păcat, ar fi fost util să se expună, fără prea multe amănunte, temeiurile parapsihologiei. E o realitate şi trebuie tratată ştiinţific, scoasă din cadrul superstiţiilor, suspiciunilor, fantasmagoriilor, senzaţionalului. Fenomenele parapsihologice pot pretinde să fie supuse aceluiaşi regim de obiectivitate ca şi celelalte grupe de fenomene observabile. Ca şi noua farmacopee, ne rezervă surprize. S-au făcut cercetări meritorii şi la noi, bunăoară doctorul Săhleanu... De ce n-am recunoaşte că unii oameni sunt dăruiţi cu facultăţi psihice speciale, rarisime pe plan statistic ? Oare Wagner, Mozart, Bach n-au avut facultăţi cu totul osebite într-un anume domeniu ? Sau da Vinci sau Grünewald în altul ? Sau atîţia oameni înzestraţi cu puteri harismatice (istoria oferă exemple cu duiumul) ? Ceea ce, ca de la sine înţeles, îi admitem intelectului ori priceperii (altfel spus talentului) refuzăm, parcă speriaţi şi cu oarbă îndîrjire, constituţiei psihice...

Alt obiect vrednic de atenţie e al cosmogoniei tradiţionale. Bogomilismul e tardiv, datează din veacul al XI-lea, îşi are însă obîrşia în mazdeism şi zoroastrism Dualismul cosmogonic e un factor comun credinţelor spaţiului balcanic. Fîrtatul şi Nefîrtatul sunt prezenţi în toate scenariile cosmogonice ale regiunii. Şi aici, pe meleagurile noastre, s-a înţeles că universul e dual.

N. St. : N-ar fi mai corect să spunem că e binar ? Creaţia presupune increatul, unu pe zero, a fi pe a nu fi. Adevărul acesta elementar stă la baza uluitoarelor compiutere. Dar valorile ? Bine şi rău, întuneric şi lumină : sunt ele simple antinomii ? Nu poartă ele semne preferenţiale, nu alcătuiesc ele treptele unei lumi axiologice ?

S. Al.-G : Asta-i altă problemă, omenească. În cosmos nu remarcăm ierarhii valorice.

N. St. : S-avem iertare, una e totuşi evidentă : creaţia e superioară neantului ori haosului, altminteri n-ar fi creaţie. Cosmosul prin existenţa sa însăşi se demonstrează superior haosului.

S. Al.-G. : Speculaţii ale minţii omeneşti moralizatoare !

N. St. : Nu există valori ? Dar menirea omului nu este ea tocmai de a da un sens cosmosului ori măcar de a introduce noţiunea de sens în lume ? Nu ţîşneşte odată cu el, în cosmosul egalitar şi indiferent, noutatea conştiinţei ? Oare nu şi sensul, adică distincţiile valorice ? Înseşi denumirile Fîrtat şi Nefîrtat exprimă o preferinţă, ca şi mezonii pi, ne aruncă asupra termenului de-al doilea umbra negaţiei, a lipsei, a defectului.

S. Al.-G : Deloc. Suntem, precum ai spus, în binaritate. Judeci din punctul de vedere al unui sistem etic dependent de istoricitate şi de loc, nu te poţi dezbăra de etică. Dualismul nu e numai străvechi e şi persistent. Îi detectez urmele pînă în zilele noastre, la trăirişti, la poeţii antropogoniei, etnogoniei. Dar cîte nu ni s-au transmis, mai mult sau mai puţin intacte, din protoistorie ! Oviodul, spirala, pasărea, arborele... Toate stilizate, sublimate, esenţializate de Brâncuşi.. Coloana e pomul vieţii, e arborele cosmic.

N. St. : Străvechimea acorda puteri magice animalelor, plantelor, lucrurilor Parapsihologia . spiritului. Nu-i aceasta o palingenezie a magicului ?

S. Al.-G. : Cuvintele : magie, alchimie au fost discreditate prin îndelungate campanii defăimătoare.

N. St. : Crezi că Dumnezeu şi diavolul sunt fraţi buni ?

S. Al.-G. : Astfel pusă, întrebarea e copilărească. Răspunsul ţi-l dă însuşi caracterul binar al zidirii.

N. St. : Nefîrtatul, în scenariile de care vorbeai, e socotit mincinos, pizmaş, viclean. Nu cumva frăţia lui cu Celălalt e o invenţie a sa, o impostură, ca a personajelor lui Kafka, grefierii aceia cărora li se făcea portretul în somptuoase veşminte de judecători ?

S. Al.-G. : Teologhiseşti, dragul meu.

Avem a fi ceea ce suntem

„Chinezii au constatat : cine-şi zice că este ostaş fiindcă poartă uniformă gîndeşte prostii. Nu eşti ostaş dacă nu dai şi dovadă de vitejie, disciplină şi putere de a îndura. Simpla uniformă nu e de ajuns. Aşijderea . cine are copii nu-i vrednic a se chema tată dacă nu se pricepe să fie cu ei şi bun şi sever şi dojenitor şi înţelept la sfat. Ori cine îşi spune : sunt fiul cutăruia şi nu-l respectă, nu-l iubeşte, nu-l ajută, nu-l îngrijeşte, e ca şi cum ar fi orfan.

Nu-i destul să fii în acest loc pentru a te socoti deţinut politic : dacă te văicăreşti, dacă te faci turnător, te porţi urît, amărînd viaţa colegilor tăi, nu eşti decît un găinar rătăcit printre deţinuţi politici, aceia adevăraţi dacă, în ciuda păcatelor şi cusururilor lor, se străduiesc a îndura greul bărbăteşte".

N. St. : Va să zică existenţialiştii au dreptate cînd rezumă condiţia umană în heideggeriana formulă : avem a fi ceea ce suntem.

Ionesco

S. Al-G. : Ai citit volumul de teatru, primul, al lui Eugene Ionesco, adică al lui Eugen Ionescu ? L-a adus Marietta[1]. Ţi l-a trecut Dinu[2] ? Da ? Ei, ce părere ai ?

N. St. : Extraordinară. M-a dat gata.

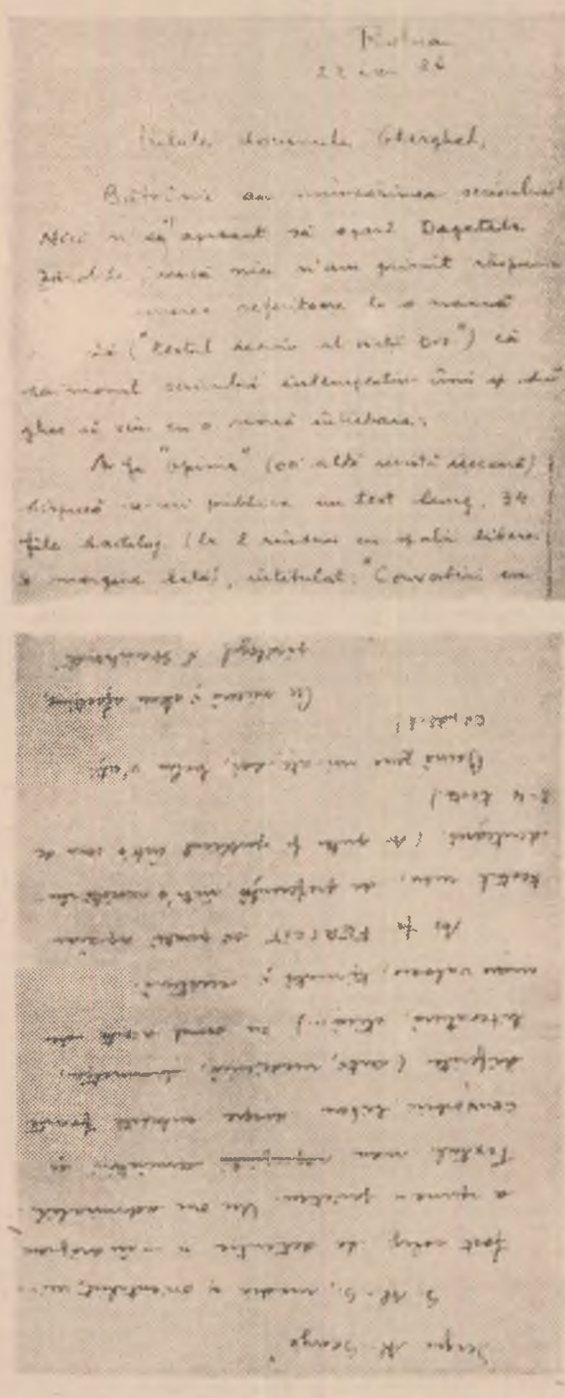
S. Al.G. . Şi mie mi-a mers la inimă şi minte. Sclipitor de iscusit şi-i meşter fără pereche. Scrie în franceză dar e un spirit românesc. Şi nu-i avangardist decît ca formă. Aparţine celei mai autentice tradiţii româneşti şi tradiţiei universale celei mai autentice . lucrează cu paradoxuri, se exprimă metaforic. E un Brâncuşi al literaturii. Umorul e la el un avatar al focului. E netemător, merge de-a dreptul la esenţe şi numai la esenţe. Unele piese sunt adevărate basme şi legende. Ai auzit ce povesteşte Vidraşcu, fost coleg de liceu şi prieten bun ? Că în tinereţe dispreţuia genul dramatic, nu-l suferea. Cînd o ţigancă, pe bulevard, i-a prezis, ghicindu-i în palmă, că va ajunge mare autor de piese de teatru, s-a prăpădit de rîs. Proorocia îl uimise şi pe Vidraşcu prin totala ei absurditate. Iată că s-a împlinit. ! Stai să vezi : sunt convins că va da şi mai mult. Ne vom făli cu el.

Despartire

S. Al.-G. : Mîine poimîine au să ne scoată din camera aceasta de triere... Sunt încîntat că l-am putut auzi pe Remus Niculescu povestind şi comentînd atît de frumos pe Thomas Mann : **Lotte la Weimar** şi **Doktor Faustus.** Da, şi eu cred că Faust-ul lui Mann e o alegorie şi că soluţia în final nu se află în experienţe stranii şi lipsite de noimă — ca ale bietului Adrian Leverkühn — ci în concentrarea şi intensificarea principiilor care stau la temelia lumii. Nu noaptea valpurgică a muzicianului nebun, ci lumea senină a profesorului, însă **trecută prin accelerator,** acceptată şi trăită paradoxal, primenită şi răscumpărată prin văpaie şi insuflată de ceea ce Nietzsche a numit la eleni : spiritul muzical al tragediei. Ce carte teribilă şi cuceritoare ! De concentrarea şi intensificarea principiilor de bază ai vorbit şi tu şi bine ai grăit. Şi ai povestit cum se cuvine şi cu destul patos **Muntele vrăjit.** Nu te ruşina, ţi-am văzut lacrimile licărind în ochi cînd parcă nu te puteai rupe de scena dintre Hans şi Clavida la balul mascat în noaptea anului nou, e o scenă într-adevăr zguduitoare şi nemaiîntîlnită parcă şi dostoievskiană şi ionesciană şi de dincolo de lumea cauzalităţii .

Apoi nobila încheiere a cărţii prevestirea, în contextul unor imagini de război, a ceea ce trăim noi astăzi împăcarea dintre Franţa şi Germania. Potrivit a fost să insişti asupra acestui punct : istovirea unei prea îndelungate vrăjmăşii fratricide.

Să ne luăm rămas bun. Îţi urez curaj şi nepăsare pe de o parte zăvorîre în tine, pe de alta multă solicitudine faţă de nevoile şi suferinţele celorlalţi ; recită-ţi mintal poezii, cît de mult. cît de multe ; de nimic să nu-ţi fie teamă ; să nu te autocompătimeşti, să nu consideri că-ţi este careva dator cu ceva ; păzeşte-ţi sănătatea pe cît poţi nu uita că aici nu te poţi bizui decît pe acestea : sănătatea, curajul, rezistenţa morală, cultura ; înfrînge consecinţele experienţei Michelson-Morley : priveşte-te şi judecă-te din afară, cu străşnicie, cu nepărtinire de va fi cazul, osîndeşte-te, ceartă-te, îmbunătăţeşte-te ; nu dispreţui pe nimeni : de la fiecare poţi învăţa, mult, puţin , iar privind în jur adu-ţi aminte că nu o dată, în istorie, nedreptăţiţii au fost siliţi a rătăci în pustii, în munţi, în peşteri, în crăpăturile pămîntului ; există însă şi un ritm al istoriei : visele mele (ştii cît de mult şi de frecvent visez, ca şi Jung, ca şi Freud), inima mea şi glasul greu încercaţilor mei străbuni năsăudeni îmi şoptesc sfios şi stăruitor va veni ceasul îndreptării.

Rohia

Stimate domnule Gherghel,

[1] Sadova.

[2] Constantin Noica.

Domnul Nicolae Florescu nu mi-a trimis niciodată vreun text semnat de N. Steinhardt. Pretenţia sa de a semnala cititorului faptul că aceste **Convorbiri...** ar face parte dintr-un volum ce stă să apară în colecţia **Capricorn** (pe care o dirijează ? !), e cel puţin o necuviinţă atît la adresa mult-regretatului cărturar cît şi a subsemnatului. Toate recenziile, eseurile, în fine, tot ce ne-a trimis N. Steinhardt nouă ne era destinat spre întîie şi grabnică publicare. Şi, spre **bucuria** autorului, am putut face să apară vreme de aproape trei ani multe din aceste texte în revista „Opinia studenţească" : monahul de la Rohia aprecia în chip deosebit această publicaţie. Cînd nu s-a mai putut, l-am anunţat cu tristeţe pe blîndul moralist ; texte nu am mai primit, era inutil, am continuat însă o corespondenţă adeseori întăritoare pentru mine. Dar să mă întorc. Acum d-l N. Florescu ameninţă cu suprimarea volumului (ca şi cum asta i-ar sta în putere). Mă întreb mîhnit dacă acest gest nu întrece cumva marginile iertate, dacă nu e, repet, o intolerabilă necuviinţă. Pentru a-l aedifica (deşi am îndoieli că merită osteneala) vom publica în facsimil scrisoarea ce însoţea **Convorbirile...** Se va vedea din puţinele-i rînduri cui era destinat acest text şi de ce somaţia d-lui N. F. e cel puţin un gest deplasat. **(Valeriu Gherghel).**

Obiectivitate sau părtinire?

În ultimele numere, **România literară** a devenit gazda ospitalieră a unor pasionante confruntări de opinii, fapt ce nu poate decît să sporească interesul cititorilor. De fapt, **gazdă** nu e tocmai cuvîntul potrivit. Căci redacția nu s-a mulțumit doar să pună la dispoziția combatanților spațiul de joc și anexele, îngrijindu-se ca amîndoi să beneficieze de condiții optime și egale. Nu ea are, precum orice redacție, preferințe clare și acestea se răsfrîng nemijlocit în tratamentul arătat participanților la întrecere. Altfel zis, terenul oferit cu atîta generozitate e departe de a fi neutru, unul dintre luptători resimțind din start handicapul psihologic al celui ce evoluează în deplasare, în vreme ce al doilea dispune de toate înlesnirile pentru a se simți ca acasă. Nu avem informații confirmate asupra criteriilor după care e favorizat un jucător în detrimentul celuilalt. Ne place să credem că, întocmai ca în sport, simpatia redacției s-a orientat întreagă spre cel mai slab, iar „antipatia" spre cel mai puternic; că, prin urmare, dacă ghetele ultimului au fost încărcate cu plumb (tipografic !), asta a fost numai pentru a-l așeza pe picior de egalitate cu primul și a trezi, astfel, curiozitatea publică pentru o competiție ce amenința să rămînă fără istorie.

Numărul de săptămîna trecută conține două asemenea luări de poziție discreditate de afectele redacționale. Una e semnată de Sorin Mărculescu, distinsul poet și traducător, și se intitulează **Cioran și „rezistența"** Dar nu poetul, nici traducătorul ridică mănușa, ci redactorul volumului Emil Cioran, **Eseuri** (Cartea românească, 1988) Sorin Mărculescu nu este un colaborator obișnuit al presei noastre literare Publică foarte rar poezie și intervine și mai rar în disputele momentului Ce l-a determinat să iasă de astă dată în arenă? Un comentariu aparținînd Doinei Uricariu, tipărit cu o lună înainte de aceeași **Românie literară**, care avea drept obiect tocmai ediția Cioran îngrijită în redacția editurii de Sorin Mărculescu. Să spunem de la bun început că respectivul comentariu era, de fapt, o contestație, destul de ciudată avînd în vedere argumentele pe care se sprijinea. Autoarea punea la îndoială utilitatea ediției selective din Cioran, pe motiv că intelectualii români oricum l-au citit integral în original neezitînd a folosi chiar cuvîntul „diversiune" Editorul răspunde detaliat, amintind, între altele, că selecția textelor fusese încuviințată de Cioran însuși și că la urma urmelor, volumul nu se adresa Doinei Uricariu, ci unui public ceva mai larg. Este o replică de o remarcabilă coerență, inteligentă, strălucitoare, vădind o perfectă stăpînire a instrumentelor polemicii, alternînd gravitatea cu malițiа, păstrîndu-se de la cap la coadă între limitele bunei cuviințe. Cu atît mai bizară ni s-a părut, de aceea, nota adăugată de redacție articolului din care luăm cunoștință de dezacordul acesteia față de „pasiunea pamfletară" care „poate ofensa" și față de „unele violențe de limbaj" ale autorului. Am recitit, incitat de aceste precizări, intervenția lui Sorin Mărculescu și n-am descoperit în ea nimic ofensator. Poate că ochiul nostru obosit n-a știut să le vadă. Dar, chiar admițînd că „violențele de limbaj" ar exista cu adevărat, nedumerirea tot nu se risipește. Dacă redacția ține într-adevăr să-și respecte convingerile („dorim să ne respectăm propriile convingeri"), de ce nu va fi însoțit și recenzia Doinei Uricariu cu o notă asemănătoare? Să fie, cumva, bagatelizarea primei și singurei ediții Cioran un fapt mărunt, nevrednic de o desolidarizare publică? Sau poate că invocarea convingerilor proprii are tocmai rostul de a ne încunoștiința că redacția **Româniеi literare** împărtășește fără rezerve punctul de vedere al recenzentei?

Cealaltă luare de poziție poartă semnătura regizorului Mircea Daneliuc și se intitulează **Un intelectual căzut în revoluție?** În precedentul număr al revistei, Andrei Pleșu formulase cîteva considerații destul de severe față de greva foamei declarată de un grup de cineaști nemulțumiți de actuala stare de lucruri din cinematografie. Daneliuc răspunde insinuărilor, restabilește o altă imagine a faptelor relatate de Andrei Pleșu și-și exprimă tristețea provocată de faptul că un intelectual de o asemenea calitate comite acum gesturi ce riscă să-l transforme în adversar al intelectualității Noi înșine sîntem de părere, bizuiți pe alte probe, că funcția de ministru nu i se potrivește lui Andrei Pleșu, cum nu e potrivită nici unei minți înzestrate pentru contemplație. Locul său, adevăratul său loc, e la masa de scris, unde îndoiala e fertilă și, mai ales, nu amenință să paralizeze largi teritorii ale vieții practice. Ca un făcut, și replica lui Daneliuc are o coadă redacțională, care deplînge „unele accente polemice regretabile", ce „devin atac la persoană, ieșind din ceea ce reprezintă, în optica noastră, limitele luptei de idei". Probabil că am fi împărtășit aceste regrete, dacă și articolul ministrului Pleșu ar fi beneficiat de o similară delimitare. Așa însă, fie-ne îngăduit a le socoti exagerate și părtinitoare, incompatibile cu ceea ce reprezintă, în optica noastră, lupta de idei...

Adrian OPRINA

Emil BRUMARU

Scrisoare

Cu trei cafele mari și-o votcă mică
Ce aș putea să-ți scriu la o adică,
O, Leonid Dimov, în clipa scurtă
Cînd toți halesc în jur ciorbă de burtă
În putred-viermănoasa „Cireșică" ?

Privesc pierdut cum saltă vrăbiuța
Umflată pe cimentul gri și-a huța
Nostalgic huța dus de-un country dulce
Șoptit de-un cow-boy ce și el se duce
Pierzîndu-i-se-n praful copt căruța,

În timp ce-ntr-un salon vechi decăzuta
Prințesă bielorusă stă ca muta
Și-așteaptă și își scuipă lin plămînii
Deși la fel de albgardiști i-s sînii
Și-n cracii infiniți la fel deduta.

Căci dînsul va găsi precis comoara !
Harta secretă are-un semn cu gheara
Făcut de crîncenul Crac-De-Furnică.
O, Leonid Dimov, m-apucă seara
În putred-viermănoasa „Cireșică"
Și-ncepe, -ncet-încet, să-mi fie frică...

* * *

Ochii care nu se văd
Se uită unii la alții
Făr'a ști, ca printr-un văl
Coborît lin din înalții
Nouri cruzi în formă de
Coapse pentru dragoste.

Bocet de adult

Doamne, de-aș putea uita
Că-mi stă moartea undeva,
Pe o treaptă, lîng-o ușă
Mov, c-o clanță cu mănușă,
Și-mi surîde și m-așteaptă
Cu jobenu-n mîna dreaptă
Și-un crin rău în mîna stîngă,
Crin ce nu știe să plîngă
Ci doar să miroase tare
Și lacom a depărtare...

Cîntec naiv

Pahar de sticlă franțuzesc
Umplut cu bale slave ochi
Mi-e sufletul eu te iubeso
Tu mă iubești scoate din rochi
Trupul de cin împărătesc

Și-ajută-mă să-l sui în pat
Stau în parfumul tău ca-n casă
Miroase a mărar uscat
Bila de fildeș pe mătase
Bea melci c-un rigă scăpătat

Și-Apollinaire e iar cu noi
Sînii tăi albi fac găuri dulci
În aerul în care-ți culci
Coapsele-n toi și-ncepi să zmulgi
Din îngeri lacomă fragi moi "

Confesiunile unui băutor de ceai

Tu ai ceva vrăjitoresc.
Ceainicul alb, ceaiul prea negru
Pe care facu-mi-l și dregu-l
Cristalizează n cești integru
Încît în loc să-l beau, ca blegul
Încep să scriu cum îngeri cresc

Și între aripi duc un fruct
Prin aerul nerăbdător
De a-mi sări în ajutor
Cu geana să-l despic ușor
Și cu lumina ochilor
Miezul să-l pipăi ne-ntrerupt.

Și dintr-o dată simt c-orbesc !
Oh, lîng-un sîmbur, pe mătasă,
Trupul tău este !, îmi apasă
Pupila, greu, mustind de-amiază,
Nelegiuit trup de mireasmă
Cu șolduri ce-mi îngăduiesc...

Proximități

Fahrenheit 451°

(urmare din pag. 5)

și poetul Emil Brumaru, să doneze cărțile și revistele care îmi aparțin (care îmi aparțineau ?) Bibliotecii Centrale Universitare din București.

P.S. Rog conducerea revistei *Convorbiri literare* să-mi înapoieze numărul special E. Ionescu din *Avant-Scène*, pe care l-am împrumutat redacției acum șase săptămîni în vederea unei reproduceri fotografice. Îl rog pe poetul Mihai Ursachi să creada în prietenia și prețuirea mea, dar nu-mi stă în puteri să-i ofer nici direcția Teatrului Național nici o catedră universitară, așa cum reiese dintr-un mesaj apărut în revista *Timpul*, mesaj de care nu aveam cunoștință. Rog, în fine, ca acest *Post-scriptum* să fie publicat.

Cenzura e cu noi!

(urmare din pag. 1)

Din păcate, dezinteresul flagrant pentru baza tehnică a presei noastre, săracă și învechită, are și o altă față. Dacă guvernul nu face nimic, nici nu-i lasă pe alții să dea o mînă de ajutor. O ofertă a domnului Rațiu, dispus să înființeze în România un post de radio, unul de televiziune și un ziar, independente de guvern, a fost respinsă cu o condamnabilă ușurință. Cîteva firme și organizații occidentale au trimis ajutoare sub formă de utilaje tipografice. Dar ele zac la vamă din pricina unei reglementări care interzice persoanelor particulare să dețină mijloace de producție. Și cînd te gîndești că primul ministru vorbește de privatizarea economiei !

Pînă la alegeri au mai rămas șaptezeci și cinci de zile și problema tipăriturilor, al căror volum va crește sensibil pe durata campaniei electorale, nu și-a aflat încă rezolvare. O soluție ar fi înființarea unor societăți poligrafice cu capital străin sau cu capital mixt. Întrebarea e dacă actuala conducere are într-adevăr interes să asigure deplina libertate a presei.

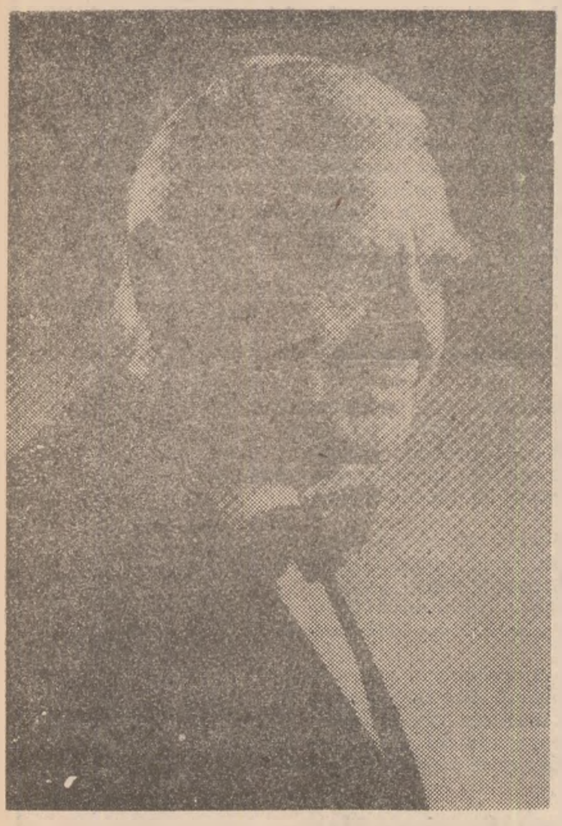
5 martie 1990

Al patrulea codoșlîc

(urmare din pag. 13)

Al lui Gide Kandaules e ceva mai apropiat de soțul **Poveștii lui Ionică cel Prost**. Deși nu e prost, nici prostibil ca acela. E o natură dăruitoare. E însuflețit de un fel de «generozitate indecisă», poate și indecidabilă ca unele enunțuri vizate în teorema lui Gödel. Astfel e constituit gidianul rege că nu poate să se bucure de fericirea personală dacă nu o difuzează, dacă nu o împrăștie printre contemporani ca pe o molimă. Parcă ar ține seama de sfatul dat discipolilor de Noica în **Jurnalul de la Păltiniș**, unde îi îndeamnă la munificență solară, Helios revărsîndu-și razele și asupra celor buni și asupra celor răi și asupra sicofanților sinecdocei **pars pro populo**, la deconstruirea egoismului, la comunicare; unde îi mai îndeamnă să le acorde nevestelor statutul luminii plotiniene ce se distribuie fără a se împrăți, să nu le acapareze ca niște avari, să le pună la tradus. Kandaulos e fericit că are bogății multe și nevastă frumoasă, însă nu poate să nu-și dea publicității motivele fericirii; ajunge să-și exhibe și auriul bogățiilor și auriul trupului nevestic, să difuzeze cele două străluciri. Numai că, infidel spiritului păltinișian, își și împarte frumusețea nevestică, nu are răbdare pînă își ia și Gyges partea. Numai că și aici e o bubă: a-i copleși pe alții cu aur, daruri, strălucirea soației e pentru el doar inconștient vicleșug codoșlîc între sine și sine, între **idem** și **idem**, falsă amintire a lui același, mod de a-și deplasa propria fericire pentru a o putea contempla mai ușor de la distanță, mod de a se dedubla în donator și beneficiar, de a-și oferi sieși, precum Stan Pățitul de altfel, cu toate că acela operează cu o schimă inițiatică de renovare și ameliorare a tovarășei de casă.

CONVORBIRI LITERARE

în exclusivitate

de vorbă cu domnul

ION RAȚIU

Președintele Uniunii Mondiale a Românilor Liberi

■ REVOLUȚIA ROMÂNĂ DIN 17—25 DECEMBRIE 1989 E UNICĂ ÎN ISTORIA LUMII ■

La etajul al 19-lea al Hotelului Intercontinental, într-un apartament de sobră utilitate am fost întîmpinați fără protocol de un personaj rasat, de o desăvîrșită distincție într-un elegant costum negru, cămașă albă și papion. Un zîmbet domina întreaga făptură, un zîmbet cald și bun aureolat de argintul strălucitor al părului.

S-au făcut prezentările.

I.R. — Vă așteptam. Vă rog să scuzați întîrzierea. Atîtea persoane și personaje doresc să mă cunoască. Ca primi ambasadori ai Iașului fiți bine veniți.

R. *Domnule Ion Rațiu, cînd ați coborît din avion în România, vi s-a luat de Televiziunea Română Liberă un microinterviu. Printre primele cuvinte rostite atunci a fost și cuvîntul democrație. În ce mod, înțelegeți Dv. democrația și dacă acesta este unicul scop al prezenței dv., după jumătate de veac, în patria natală ?*

I.R. Categoric, am venit în România pentru a-mi aduce contribuția la realizarea democrației de care acest popor are atîta nevoie.

R. *Cînd v-ați angajat prima dată în lupta pentru democrație ?*

I.R. Deja, ca om tînăr am fost angajat în lupta pentru democrație. Ca student nu aveam ambiții politice. Eram pasionat pentru știința dreptului civil. Profesorul meu Aurelian Ionașcu (ieșean de al Dv.) îmi captase întregul interes. Am și scris pentru facultatea de drept din Cluj două cursuri. Ele reprezentau o sinteză dintre cursurile orale ale magistrului și legăturile mele cu lectura franceză din marii doctrinari ai dreptului civil Planiel, Eiport, Capitant ș.a. Aceste cursuri au apărut în două volume în 1936 și 1937 cu o prefață a profesorului A. Ionașcu. Primul era „Teoria generală a obligațiilor", iar secundul era „Moștenirea fără testament". Deși, nu am fost un student de excepție m-am numărat printre cei 11 care și-au luat integral examenele în 1938.

R. „Gurile rele" susțin că ați ieșit șef de promoție în 1939...

I.R. Da, dar numai pentru că primul dintre noi, Babeș, activîndu-se mi-a lăsat mie locul.

R. *Și apoi ?*

I.R. Apoi, am intrat în armată voluntar fiind trimis la Școala de ofițeri de Rezervă de Artilerie din Craiova. Devenit plutonier-major ttr-ist, am fost pe zonă cu regimentul meu 31 de Artilerie, la Săcășeni. În luna februarie 1940 am avut un accident grav. La externare, unchiul meu, Viorel Tilea, pe atunci Ministru Plenipotențiar la Londra, m-a cerut acolo. Ministrul de Externe a aprobat numirea mea în modesta funcție de cancelar diurnist.

R *Să revenim la întrebarea inițială legată de angajarea în lupta pentru democrație...*

I.R. Tocmai în acest moment urma să relatez și acest aspect de majoră importanță din viața mea Atunci, în vara anului 1940, șocat de ceea ce se întîmpla în Europa și mai ales în România (pierderea Basarabiei, a unei mari părți din Bucovina, scindarea dureroasă a Transilvaniei) am avut revelația democrației, dacă vreți, s-a trezit în mine conștiința națională. În anii de studenție fusesem singurul student nelegionar ales în Centrul studențesc „Petru Maior" din Cluj. Deci, nu aveam seducția curentelor profasciste. Aceasta, poate și din cauză că în familia mea era o tradiție a democratismului, iubeam non-violența. România, aliniindu-se cu Germania, am luat imediat atitudine. În toamna anului 1940, am solicitat azil politic, care mi s-a acordat imediat. În același timp am reușit să obțin o bursă de studii la Universitatea din Cambridge. În tot timpul războiului am fost student. Însă m-am angrenat profund în tumultul politic. Am fost membru în Comitetul Executiv al Mișcării Românilor Liberi (M.R.L.). Am organizat „Asociația studenților români din Marea Britanie" care avea pentru început doar 27 de membri din toate universitățile engleze. Totuși, am reușit să-l captăm pe William Temple, Arhiepiscop de Cantembury, ca Președinte de onoare. Această împrejurare ne-a folosit enorm dîndu-ne prestigiu și fiind imediat agreați în Anglia. Menționez că din partea M.R.L. a apărut sub semnătura maiorului George Emil Iliescu (care nu are nici o tangență cu Domnul Ion Iliescu, după cîte știu) broșura „De ce luptă armata română în Rusia". Doi parlamentari britanici de stînga au reacționat prompt, întrebînd în Parlamentul britanic : „Cum îndrăznesc, cum își pot permite, niște inamici — căci așa eram în mod tehnic — să-i atace pe aliații Marii Britanii, adică pe sovietici ?" Tot în acest context de atitudine politică democratică am creat CESYS (Centrul European Student and Youth Society), adică „Societatea studenților și tineretului din Europa Centrală". În cadrul Consiliului Internațional al Studenților m-au ales Vicepreședinte. A trecut și războiul cu toate consecințele lui năprasnice asupra României. Vechile organisme dispăruseră, dar democrația se impunea salvată.

R. *Care a fost activitatea și atitudinea Dumneavoastră în această conjunctură tragică ?*

I.R. Cînd s-au anunțat alegerile din 1946 am scris d-lui Iuliu Maniu prin Ionel Pop oferindu-mă să candidez la Turda, urbea mea natală. Liderul țărănist mi-a răspuns prin colonelul de Chastalain, care fusese parașutat în România și revenise, că ar fi mai bine să stau pe loc, fiindcă va veni vremea unui exod al românilor de bine, să continue lupta națională în afara granițelor. M-am angajat la agenția de presă americană Internațional New Service, care ulterior a devenit o componentă a U.P.I.

R. *Știm că în această perioadă, în calitatea ce v-ați declinat-o în răspunsul anterior, dumneavoastră personal ați scris și participat la Paris ca reprezentant al delegației române neoficiale. Cum s-au desfășurat acele dramatice momente ?*

I.R. În calitatea de corespondent al menționatei agenții am scris despre pactele și tratatele de pace de la Paris, încheiate între țările învingătoare și învinsele din Balcani, mai ales despre România.

R. *Ați fost prezent în sala orologiului din Quai d'Orsay ?*

I.R. Bineînțeles ! Și mai ales în Palatul Luxembourg unde aveau loc tratativele de pace. Erau două delegații Delegația oficială, condusă de Tătărăscu și delegația neoficială în frunte cu Gafencu, din care făceam parte Se știe rezultatul, a fost un dezastru, dar contribuția exilului pentru redobîndirea Ardealului de Nord a fost semnificativă. Documentația pe care am prezentat-o e impresionantă.

■ PRIMA DEZVĂLUIRE A TRAGEDIEI POPORULUI ROMÂN ■

R. *Se cunoaște, împrejurarea că dv. ați fost persoana nr. 1 care a demascat sclavia de la canalul lui Dej, realizat la sugestia lui Stalin. Vă rugăm să relatați totul în legătură cu această activitate a Dv.*

I.R. În 1952 am avut ocazia să cunosc la Salonic, cu prilejul unui tîrg de mostre, doi greci plecați din România, foști funcționari la acel blestemat canal. Erau doi tineri care posedau serioase cunoștințe despre această formă de exterminare masivă a tuturor celor care au ilustrat iubirea de libertate și democrație în România. Mi-au furnizat datele legate de întinderea acestui Maidanek românesc, cu numele zbirilor, cu metodele de teroare și muncă și, ce să vă mai spun ?, din aceste relatări am reușit să realizez zece emisiuni ample la B.B.C. și un articol de sinteză cu mare răsunet în marele cotidian „Times". Am intitulat ciclul transmisiunilor : „Și pîinea piatră s-a făcut", adresîndu-mă României sub pseudonimul Ion Codrul împrumutat de la bunicul meu de pe mamă Ion Codru-Drăgușanu. Și pentru a evita o viitoare întrebare, vă declar, că nu sînt descendent direct, ci colateral de frate. al memorandistului Ioan Rațiu.

R. *Nu v-a fost frică de reacția securității românești în această jumătate de secol ?*

I. R. Am avut o frică relativă față de acest organism odios care devenise securitatea de tip comunist, însă nu a constituit o obsesie sau o preocupare, decît în alt sens. Pot să adaug că tatăl meu a fost trimis la canal, fiind repartizat în zona Ghencea. Am considerat articolele mele ca un denunț mondial și totodată ca o dezvăluire a atrocităților comuniste. A fost prima mare dezvăluire a tragediei poporului român. Nu știu în ce măsură aceste dezvăluiri, care au zguduit occidentul au determinat hotărîrea luată de Dej, dar știu că în toamna aceluiași an 1952 lucrările de la acest canal al morții au încetat.

R. *Familia noastră trecea printr-un traumatism ceaușist similar celui de la canal cînd la inițiativa dv. a luat ființă Uniunea Mondială a Românilor Liberi al cărei președinte sînteți. Cînd, cum și de ce s-a impus crearea acestui organism ?*

I. R. Pentru că nu aveam suficientă eficacitate în Occident. Nu o dată am explicat Apusului prin cărțile și articolele mele ceea ce se întîmplă în România. Am creat inițial ACARDA — „Asociația culturală a românilor din Anglia". Mi-am dat seama că se impune existența unei forme de disciplină în exil. Am vrut ca opinia exilaților români să aibă legitimitate. Pentru aceasta am lansat un apel în simbolica zi de 1 decembrie 1980 tuturor românilor exilați din lume, împreună cu Brutus Coste, președintele asociației „Adevărul despre România" După multe discuții și pertractări, conferințe și dialoguri, am convocat un Congres al Românilor din Exil, la 20—21 mai 1984, la Geneva. Guvernul ceaușist a trimis pe ambasadorul Ion Datcu pentru a ne opri lucrările prin intervenții pe lîngă autorități pentru că Elveția este o țară neutră. Noi, însă, am respectat întocmai condițiile impuse de autorități. N-am făcut nici o manifestare în stradă și n-am primit în sală decît pe membrii înscriși ai Congresului. Intervenția ceaușistă a eșuat.

Occidentul trebuia să-și dea seama că sîntem uniți și că organizația noastră avea legitimitate juridică. Acest lucru s-a realizat la Geneva. Uniunea Mondială a Românilor Liberi are filiale și membri în 24 de țări ale lumii și în toate continentele. U.M.R.L. a făcut cunoscută starea de lucruri din România opiniei mondiale și în același timp am ajutat dizidenți români ca d-l Ion Puiu, d-na Doina Cornea și mulți alții.

■ POPORUL ROMÂN A REVENIT A DOUA ZI ȘI A TREIA ZI, PÎNĂ LA VICTORIA FINALĂ ■

R. *Vă așteptați la evenimentele acestui superb și tragic Crăciun din 1989 ?*

I. R. Nu mă așteptam ca evenimentul petrecut în acest Crăciun minunat din 1989 să apară așa de repede. Într-un articol de fond al meu, din noiembrie 1989, prevedeam că răsturnarea lui Ceaușescu se va produce prin vărsare de sînge. Iubea prea mult puterea. Am susținut în mai multe rînduri că în România nu sînt comuniști convinși, iar profitorii acestui regim sînt cam 200 000. La noi credința în comunism nu a existat. Ca atare comunismul nu putea să aibă aderență la mase, deci nu putea să se transforme într-un comunism cu față umană.

R. *Ce părere aveți despre premisele și revoluția din 22 decembrie 1989 din România ?*

I. R. Revoluția românească din 17—25 decembrie 1989 e unică în istoria lumii. Revoluția în România a fost total spontană. Ea nu a fost rezultatul unei mașinațiuni sau ideologii de partid. Din cei șase care au semnat scrisoarea nici unul dintre ei nu a fost dizident autentic, fiindcă toți erau dintre cei alungați din cercul magic al puterii. Deși, ultimul dintre cei înlăturați avea mai bine de 15 ani de exil din „Edenul" comunist, totusi ei au acceptat violarea legii și a drepturilor omului cînd fuseseră ei „la putere" și pînă aproape de momentul căderii tiranului. De fapt după cum se vede, ei căutau răsturnarea lui Ceaușescu pentru a ajunge ei la putere : ei în mod direct. Ca o digresiune pot spune că poporul român s-a opus activ sau a rezistat pasiv contra comunismului. Luptele din munți de la început, canalul care a distrus floarea românismului, sînt două forme de opoziție. Poporul român trebuia să supraviețuiască și, după împămîntenirea forțată a comunismului, acest neam nu a abandonat rezistența contra comunismului tocmai pentru a-și salva ființa : „Comunismul nu i-a atins esența". Văzîndu-se abandonat de marile puteri neamul românesc fie că a luptat în munți, fie că a murit la canal, fie că a declanșat acțiuni de mare răsunet social ca în Valea Jiului în 1977, sau Brașov zece ani mai tîrziu, fie că au apărut individualități dizidente ca Paul Goma, Doina Cornea, Ion Puiu ș.a., acest popor cu filosofia sa specifică unei consubstanțialități mioritice nu a abandonat această luptă.

Timișoara s-a ivit ca un soare însîngerat...

R. *Care sînt după opinia Dv. caracteristicile revoluției din decembrie 1989 ?*

● Revoluția românească din 17—25 Decembrie e unică în istoria lumii ● Prima dezvăluire a tragediei poporului român ● Poporul a revenit și a doua zi, și a treia zi, pînă la victoria finală ● Motivele pentru care aș dori să fiu ales în viitorul Parlament al țării ● Am refuzat să fiu altceva decît ceea ce eram și am rămas toată viața : cetățean român ● Este foarte bine să fii generos, dar să ai cu ce ● Economia României a fost greșit concepută ●

I. R. Această revoluție se deosebește total de toate revoluțiile. A fost revoluția poporului cu mîna goală. Așa s-a prezentat în prima zi învingînd în primul rînd frica de moarte. Așa s-a prezentat în a doua zi cu pieptul în bătaia gloanțelor așa a revenit a treia zi ; pe canalele televiziunii întreg mapamondul a admirat curajul și demnitatea acestui popor, care a izbucnit ca o uriașă bombă.

Curaj, demnitate, jertfă. Spiritul mioritic de care vorbeam mai înainte și-a adus contribuția, demonstrînd că între noi și chinezii din Tien-An-men Square există o mare deosebire. Chinezii au părăsit înfrînți piața, poporul român a revenit și a doua zi și a treia zi pînă la victoria finală.

R. *Despre armata română ce ne puteți spune ?*

I. R. Armata română a fost admirabilă de la ministru la ostaș. S-a demonstrat că armata este într-adevăr a poporului. S-a demonstrat că generalii și capii politici nu pot controla armata, ci numai poporul din care ea își are izvorul o poate tutela.

■ MOTIVELE PENTRU CARE AȘ DORI SĂ FIU ALES ÎN VIITORUL PARLAMENT AL TARII ■

R. *Ca membru prin tradiție și apartenență declarată al P.N.Ț. ce părere aveți la ora actuală despre conducătorii acestui organism politic ?*

I. R. Acești oameni au suferit enorm pentru credința lor democratică. Este normal ca ei să devină automat conducătorii partidului, deosebindu-se prin atitudinea și experiența lor anterioară de alegerile și personalitățile frontiste. Oricum, conducătorii actuali ai P.N.Ț. au declarat din capul locului poziția lor provizorie în partid, urmînd a fi validați la Congresul P.N.Ț., cînd firește vor interveni și schimbări. După părerea mea rostul unui partid politic este de a crea condițiile de viață pentru generațiile viitoare. Cred că situația se va schimba în bine.

R. *Ce credeți dv. că trebuie să facă națiunea română pentru a avea o linie ascendentă în realizarea democrației de care se bucură ?*

I. R. Există un pericol real de a pierde bruma de democrație ce s-a realizat pînă astăzi. Ar fi un dezastru. Dacă acum nu se va continua lupta spre democrație s-ar putea să cădem în întuneric, încă 50 de ani. Este rolul istoric al conducătorilor Consiliului de Uniune Națională și a guvernului provizoriu de a valorifica șansa oferită poporului român.

R. *Ce părere aveți despre domnii Ion Iliescu, Petre Roman și Silviu Brucan ?*

I. R. Aș vrea să încep a vă răspunde cu ultimul, adică cu d-l profesor Silviu Brucan al cărui punct de vedere ideologic nu este nici marxist și nici democratic. Nu se poate vorbi despre pluralism în cadrul ideologiei marxiste, care din capul locului exclude democrația. Are ceva în ideologia sa încărcat cu valori de minus, de paradoxuri sau chiar de nonsensuri.

Cu D-l Ion Iliescu am discutat personal și domnia sa nu mi-a ascuns că a fost și este comunist. Acest personaj politic inteligent mi-a făcut confesiunea într-o discuție elegantă și politicoasă că tatăl său era membru de partid din ilegalitate, iar ceilalți douăzeci de membri ai familiei au fost și ei comuniști în acele vremuri, dar fără carnet. Trebuie înțeles ceea ce este corect să se înțeleagă.

În ceea ce-l privește pe d-l Petre Roman îndrăznesc să exprim aprecierea mea, fără să fi avut beneficiul unei discuții cu domnia sa. Este un om instruit și inteligent, dar mă întreb cîtă experiență politică are pentru o atît de importantă funcție, în acest traumatic moment istoric pentru națiune.

Am să adaug că noțiunea de Front este o noțiune totalitară căci un front cu breșă nu este front. Include, deci, întreaga gamă, întreg evantaiul politic, de la extrema stîngă, la extrema dreaptă. Apoi, implicit, un Front, care se intitulează al Salvării Naționale, este o impostură. Cum adică, toți cei care vor să salveze națiunea trebuie să facă parte din Front ? Românul este prea inteligent ca să accepte o astfel de propoziție.

Și eu doresc să contribui la salvarea națiunii. Dar nu mă raliez frontului. Am dorit să aduc în țară și să realizez un canal de televiziune și unul de radio, dar mi s-a cerut să le donez R.T.V.-ului. Dacă nu ar fi fost termenii categorici în care s-a discutat această problemă poate că acceptam propunerea unei donații, dar în aceste condiții dați-mi voie să am opinia mea. Din aceste motive și din multe altele aș dori să fiu ales în viitorul Parlament al României chiar și numai ca membru al opoziției.

■ AM REFUZAT SĂ FIU ALTCEVA DECÎT CEEA CE ERAM SI AM RĂMAS TOATĂ VIATA : CETĂȚEAN ROMÂN ■

R. *Dar, în afara timpului dedicat luptei pentru democrație românească și justiție socială, ce alte activități v-au pasionat ? Noi știm cîte ceva, însă marele public, mă refer la cel românesc, nu vă cunoaște. Vă rugăm, să ne relatați cu ce v-ați ocupat pe plan economic în acești 50 de ani ?*

I. R. Cred că pot să afirm, fără să roșesc, că prezența mea în lumea liberă a fost axată pe ideea că aparțin națiunii române și sînt român.

Imediat după război am continuat activitatea de gazetar. Dar în curînd m-am îmbolnăvit de tuberculoză. Tratamentul contra tuberculozei l-am făcut la Davos, în Elveția, între anii 1947—1949.

R. *Ca și Thomas Mann. V-ați gîndit la această coincidență ?*

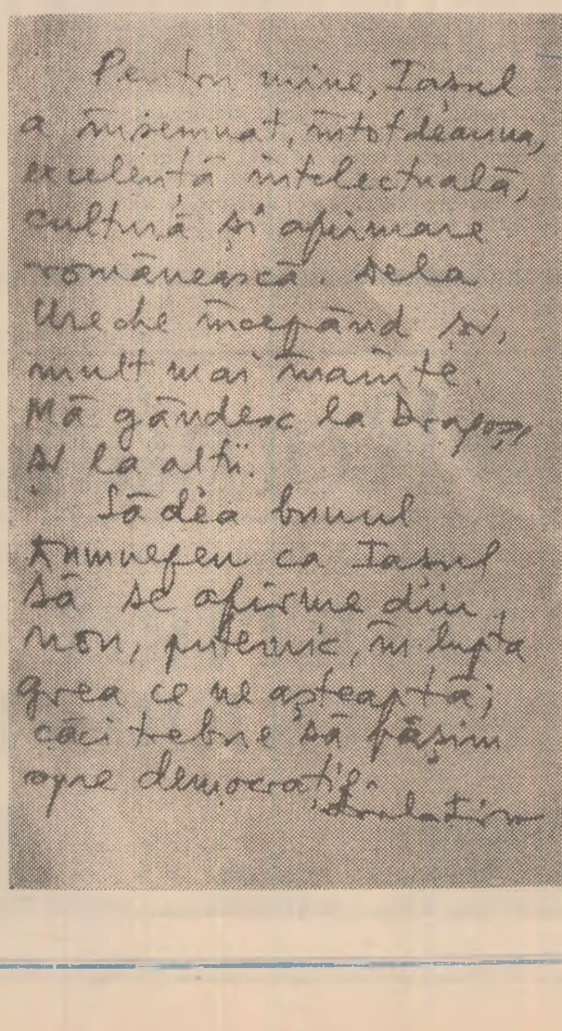
I. R. Bineînțeles. Mai ales că Thomas Mann a fost internat la o stațiune din apropiere. În viață sînt multe coincidențe.

R. *Mai ales că eroul său, Castorp, se numea Hans, ceea ce coincide cu prenumele dv. Ion.*

I. R. Oricum, aici am avut revelația culturii. Educația mea în profunzime s-a realizat acolo. Pe acele înălțimi l-am citit pe Oswald Spengler, pe Jakob Burchardt, pe Arnold Toynbee, Berdeaev și mulți alții.

În meditațiile mele am căutat să descifrez abisul în care căzuse națiunea română, rațiunea umană cu toate catastrofele și nenorocirile care s-au rostogolit peste Europa, consecințele dezastruoase ale războiului. Atunci, acolo, sus, am început să lucrez la cartea mea intitulată „Moscow challenges the world" („Moscova dorește lumea întreagă"). Am vrut să public cartea. Mai multe edituri s-au oferit, dar trebuia să am suficienți bani pentru a-mi acoperi cheltuielile sau să cumpăr 2 000 de exemplare. În consecință a trebuit să renunț la acest proiect. În paralel cu transmisiunile de la B.B.C., am fost angajat de o companie navală, ca transmisionist de navlosire. Această companie, din cauza unor greșeli de conducere, a dat faliment. Eu înaintasem în funcție la această companie și, devenind prieten cu patronul, mi-am permis să-i arăt unele dintre greșeli. Acesta, un danez sigur de sine nu mi-a primit sfaturile, însă mie personal mi-a prins foarte bine această experiență, utilizînd-o în scopuri personale, cînd voi avea propria mea companie. Astfel, în 1957 am fondat propria mea companie de navlosire. Am împrumutat, fiindcă banii strînși erau insuficienți, 5 000 de lire. Soția mea, de care mă leagă multe amintiri plăcute, m-a ajutat bănește pentru a-mi reface sănătatea. Firea mea însă nu a putut suporta să primească apoi alte ajutoare bănești din partea ei sau a familiei sale.

Am să vă relatez un episod de mare importanță pentru a-mi înțelege viața. În 1949—1951, tatăl soției mele era președinte al Asociației conservatorilor din circumscripția Liverpool. Cum deja eram cunoscut prin articolele mele politice și cele de interes local, pentru care fusesem apreciat, am fost invitat, după tradiția britanică, să dau un interviu pentru a deveni candidat la conservatori.

Pentru mine, Iașul
a însemnat, întotdeauna,
excelență intelectuală,
cultură și afirmare
românească. De la
Ureche începînd și,
mult mai înainte.
Mă gîndesc la Dragoș,
și la alții.
Să dea bunul
Dumnezeu ca Iașul
să se afirme din
nou, puternic, în lupta
grea ce ne așteaptă;
căci trebuie să pășim
spre democrație.

A fost pentru mine o mare tentație și o șansă care se oferă o singură dată în viață. Toată noaptea m-am plimbat în grădina din curtea casei socrului meu. A fost pentru mine un examen, o dramatică luptă interioară. Simțeam că nu pot să-mi împart acest dat al pămîntului în care mă născusem. Eram și sînt român. În final, am refuzat această unică ofertă. Am refuzat să fiu altceva decît ceea ce eram și am rămas toată viața : cetățean român.

Societatea mea, J. R. Shiping Company, a progresat foarte mult și repede. Mi-am luat două camere într-un bloc din centrul Londrei.

R. *Și acum aveți tot două camere în centrul Bucureștiului.*

I. R. Iarăși coincidențe. În 1957 am fondat o linie de vapoare Hamburg — Bremen — Rotterdam — Anvers — Antwerpen și Widminton, Charlton, Swannah (statul Georgia — coasta de est a S.U.A.). Era o linie de cargouri — vapoare de marfă. Aici mi-am încercat propriile mele idei. Mai rețineți că am discutat mai înainte problema obligației morale, pe care am simțit-o cînd am lucrat în compania acelui danez. Ceea ce am observat atunci îmi prindea bine acum. Aceste idei au avut sorți de izbîndă. Astfel, în 1972 am cumpărat întreg blocul unde inițial luasem două camere. Acest bloc are pe diagonală tricolorul românesc și în mijloc litera R. Acest R avea un triplu simbol. R = compania, R = Rațiu și, nu în ultimul rînd, R = România. În decembrie 1973 s-a mărit prețul la țiței de patru ori. Atunci am hotărît să mă debarasez de transportul maritim. Evenimentele legate de criza petrolului au dovedit că decizia mea a fost un lucru înțelept. Am intrat apoi în afaceri de construcții imobiliare în cîteva mari trusturi. Din 1975 nu mai sînt activ. Acest activ trebuie înțeles că eu personal am renunțat la ideea de a conduce în mod direct pe plan economic. Dacă din 1949 pînă în 1975 am avut activități publice multiple, din care două au fost mereu importante și anume, lupta pentru democrație în România și activitatea mea în afaceri economice ; din 1975 m-am dedicat exclusiv activității românești. Activitate pe care o desfășor și în prezent.

ESTE FOARTE BINE SĂ FII GENEROS, DAR SĂ AI CU CE ... ■

R. *Care din cele două activități publice vi s-a părut mai dificilă ?*

I. R. Fără îndoială, retrospectiv vorbind, activitatea politică a fost mult mai complicată, mai încărcată de greutăți decît cea economică. În politică există mentalități care apar neprevăzute, ca un val uriaș, peste noapte, pe cînd în economie sînt cîteva principii care se impun a fi respectate. Consider că este de neiertat să utilizez forța economică pentru a pretinde că fac democrație.

R. *Ați avut un mentor politic în viață ?*

I. R. Mentor ? Fiecare dintre noi avem un mentor mai mult sau mai puțin, fiindcă așa este viața. Îmi aduc aminte că, în anii '30, tatăl meu era interesat de clasa de mijloc, de propășirea limbii și legii românești, fiindcă în economia meșteșugarilor și în cultură existau tradiții, dar nu la români ci la celelalte națiuni conlocuitoare, în special la sași, astfel că se impunea această propășire, a cărei victorie trebuia să fie asigurată prin vigoarea țăranului și capacitatea intelectualului român de la sate. Am avut un unchi prin alianță, doctor Vasile Meșter, senator liberal, om cu experiență, versat în probleme politice. A fost mentorul politic al adolescenței mele. El mi-a deschis ochii în privința mișcărilor de extremă dreaptă — cuzistă și legionară. Dar și asupra lui Carol al II-lea, care mergea clar către o dictatură personală. Mi-a deschis ochii asupra șomajului intelectualității române.

Apoi, în Anglia, am fost apreciat de Arthur Greenwood, șeful opoziției din Parlamentul britanic în timpul celui de al doilea război mondial. Acesta sosea la sfîrșit de săptămînă în weekend în casa unchiului meu Tilea. Bea mult wisky, mai ales după masă, cînd cei ai casei se odihneau. Eu rămîneam cu el și ascultam cu mare atenție luptele din Parlamentul britanic relatate de dînsul, le explica amănunțit iar uneori îmi oferea adevărate lecții de politologie de înaltă clasă. Era totuși șeful opoziției primului ministru Wiston Churchil.

Mai pot spune că în perioada studenției clujene am fost în casa lui Ionel Pop, datorită împrejurării că eram prieten cu fiul său, Pitu Pop. Ionel Pop m-a îndrăgit și, cum în casa lui veneau fruntașii P.N.Ț., sigur că am auzit foarte multe.

Domnul Raţiu faţă în faţă cu iraţionalul

Printre atîtea ajutoare oferite cu largheţe de străinătate (telegrame de adeziune, felicitări, urări de succes în edificarea democraţiei originale, compasiune, chiar medicamente valabile doar pînă în preajma Revoluţiei etc. etc.), domnul Raţiu a venit, în sfîrşit, cu ceva serios: mijloace pentru înfiinţarea unui post de televiziune cu adevărat independent. Guvernul s-a opus însă iniţial. Era şi de prevăzut... N-am refuzat bananele sau măslinele poloneze, această ofertă trebuia în schimb respinsă. Neted! Şi iată de ce: în primul rînd un post de televiziune nu e comestibil. Deocamdată! Hrăniţi nu cu înlocuitori ci cu alimente curate (ceea ce va să zică adevăruri nude!) brucanii şi românii s-ar fi putut îneca. Şi alături de ei credem că mai toţi reformaţii. Al doilea: un post de televiziune realmente liber ne-ar aduce în casă cam des imaginea noastră neretuşată. Şi cui îi place să se privească în oglindă dacă-i cocoşat, costeliv sau obez? Cui îi convine să-şi admire haina peticită sau pantonul mult încercat de molii? Fireşte că nimănui... Aşa că această ofertă a domnului Raţiu se vădea iraţională; mai mult: în neconcordanţă cu aspiraţiile guvernului de a ţine cît mai mult sub obroc adevărul după care suspină mai toată presa românească. Prin urmare, propunerea trebuia respinsă! Chiar şi numai aşa, ca să dăm dovadă că gîndim mult, nu ne mai pripim ca în 12, ca în 29 şi ca întotdeauna... Guvernul nu s-a mai pripit şi după şicane şi mofturi (pe care le înţelegem, dar nu le aprobăm), a acceptat oferta. Deşi bănuim că ar fi preferat tot banane... (Valeriu GHERGHEL)

(urmare din pag. 9)

Dar, în tot acest răstimp nu am făcut politică.

R. *Ce imagine de sinteză aveţi asupra economiei apusene şi americane în anii postbelici?*

I. R. Economia americană era extrem de puternică la sfîrşitul războiului. Devenise energia puterii economice a lumii occidentale. Economia americană lucra la întreaga ei capacitate. Se creaseră condiţiile unei perfecte corelări între cerere şi ofertă. Era mînă de lucru, iar locuri de muncă şi mai numeroase. A fost apogeul mitului american, care a durat peste două decenii. În Europa, Anglia a trecut printr-o adevărată criză de definire a locului ei în istorie şi în lume. Imperiul Britanic era pe drumul totalei destrămări. La finele războiului cei care luptaseră solicitau insistent desfiinţarea rigidelor clase existente de secole. Pînă la război Anglia fusese o ţară bogată. Cu cererile făcute de populaţie şi cu imaginea bogăţiilor dinaintea războiului s-a creat o legislaţie care să regleze viaţa cetăţenilor britanici din leagăn pînă la mormînt. Din nefericire această bună intenţie de a realiza dreptatea socială şi desfiinţarea diferenţelor dintre clase nu a ţinut cont de faptul că Anglia nu mai era o ţară bogată şi nu se putea angrena în noile condiţii de comerţ internaţional decît cu mari riscuri. Este foarte bine să fii generos, dar să ai cu ce. *Ex nihilo nihil* (din nimic se obţine nimic). Un exemplu l-ar putea constitui micul stat Kuweit, care are numeroase gratuităţi sociale, transport, spitalizare, învăţămînt, frizerii, locuri de distracţii etc. Dar are finanţe care merg deosebit de bine. Anglia nu putea deci să ofere ceea ce înscria în cadrul legislativ şi în felul acesta a decăzut mereu. A fost o pantă lunecoasă, care era fără punct de oprire. Această lentă decădere a durat pînă la venirea în fruntea guvernului a doamnei Margaret Thacher, care a revenit de la o societate semisocialistă la o societate bazată pe piaţa liberă. A reuşit să oprească decăderea Angliei şi să-i ofere calea unei renaşteri totale.

În restul Europei fenomenul a fost exact invers celui britanic. Mă refer la Occident. De unde Germania de Vest, Italia de Nord, Franţa, Belgia, Olanda, Ţările Scandinave fuseseră grav zguduite de război, datorită planului Marshal, a simţului patriotic şi a disciplinei în muncă a acestor popoare, în Occident asistăm la un lucru rar întîlnit. Este ştiut, că înainte de război, societatea capitalistă s-a dezvoltat spasmodic; se amesteca progresul şi regresul, şomajul cu inflaţia; după război s-au adoptat noi strategii politico-economice, care au condus la înflorirea vieţii occidentale.

R. *Dar în prezent care sînt metamorfozele de fond şi formă ale economiei occidentale şi de dincolo de ocean?*

I. R. Piaţa liberă se poate dezvolta în diverse forme. Ea nu trebuie să urmeze un şablon, ci o adaptare a legilor economice se impune în fiecare ţară. Totul depinde de disponibilitatea creditului. Activitatea economică se desfăşoară prin activitatea a milioane de oameni în mod independent. Pentru a fi traduse în fapt deciziile au nevoie de credite. Dezvoltarea socială şi economică a naţiunilor moderne în diversele ţări ale lumii depinde de fapt de deosebirea în a oferi creditul celor care decid.

Vom lua mai întîi ca exemplu Germania de Vest. Băncile sînt în mare parte un instrument al sindicatelor. Adică mîna de lucru este cointeresată în mod direct în propăşirea investiţiilor şi mai ales a sindicatelor fiindcă ele sînt beneficiarele de capital.

Formula japoneză este complet diferită. Sindicatele nu sînt total independente de făcătorii de decizie. Mîna de lucru este legată într-o formă paternalistă de capital. Creditul este acordat la nivel naţional tuturor creatorilor de decizii.

În Franţa, Belgia, Olanda, societăţile generale au ramificări peste tot. Ele oferă credite dar iau şi parte activă atît în elaborarea deciziilor cît şi în realizarea beneficiilor.

În Anglia a fost tradiţia ca sindicatele să nu aibă acţionari, ceea ce a condus la ruptura dintre mîna de lucru şi capital, iar băncile nu erau copărtaşe la beneficii. Aşa au stat lucrurile pînă la venirea doamnei M. Thacher. Domnia Sa a schimbat complet macazul creînd un proces de privatizare a întreprinderilor de stat.

Aşa cum am arătat mai sus economia mondială s-a dezvoltat inegal prin modul cum au creat conducătorii diferitelor guverne cadrele legislative.

R. *Vă rugăm să ne prezentaţi imaginea omului de afaceri; caracter, trăsături morale, strateg al economiei, manipulant al capitalului financiar şi uman.*

I. R. Imaginea comunistă a omului de afaceri care exploatează nemilos mîna de lucru şi creează plus valoarea pentru a şi-o însuşi exclusiv nu este decît o caricatură. El este într-adevăr omul de interes, dar şi un precaut, care îndrăzneşte să producă bunuri sau servicii. Măsura înţelepciunii deciziilor luate se vede în rezultatele de eficacitate a întreprinderii. Există în omul de afaceri un muncitor mult mai destoinic decît toţi ceilalţi, de maximă cointeresare, care afectează timp, bani, energie, viaţă acestei munci. Fără dedicaţie omul de afaceri nu are sorţi de izbîndă în lumea liberă şi în economia pieţei libere. De aici cîteva consecinţe privind omul de afaceri, care trebuie să fie o persoană de caracter, cu convingeri morale profunde, care se îngrijeşte de soarta mîinii de lucru, un om care trebuie să posede o strategie şi o tactică asupra procesului economic şi asupra viitorului. Omul de afaceri este omul care ia deciziile. El va găsi capitalul, dacă ceea ce-şi propune este eficient. Capitalul va veni aproape singur la cerere. Dar nu capitalul este cel care decide sensul şi soarta economiei. Pe de altă parte omul de afaceri prin natura lucrurilor va căuta să maximalizeze beneficiile, profiturile întreprinderii sale. Un oarecare control trebuie să fie prezent conform calităţilor optime ale omului de afaceri. Însă statul are datoria să vegheze asupra activităţii omului de afaceri, pentru ca acesta să nu abuzeze de poziţia lui socială, economică în dorinţa sa spre maximalizare a profitului. Dacă privim poziţia omului de afaceri pe planul general ne dăm seama că în prezent nu se poate ca omul de afaceri să-şi depăşească limitele sale.

R. *Ce părere aveţi despre sindicatele din lumea capitalului (structură, drepturi, obligaţii)?*

I. R. Sindicatele în lumea liberă sînt un instrument necesar, cu totul justificat, care urmăreşte realizarea intereselor muncitorilor. Este o instituţie necesară pentru a fi sigur că în nici o situaţie muncitorii nu se găsesc dezarmaţi. Aş spune că adeseori muncitorii exercită prin sindicat dreptul lor de a intra în grevă şi astfel, de a forţa mîna antreprenorului în mod nejustificat. Exemplul clasic este refuzul muncitorului din industria poligrafică de a accepta introducerea tipografiilor moderne. Tipărirea cărţilor şi a ziarelor se face azi cu eficacitate şi viteză uimitoare, de o mînă de oameni redusă simţitor. Pentru asta mîna de lucru întrebuinţată se reduce, ceea ce declanşează greve de lungă durată. Aşa s-a întîmplat în Anglia, dar şi în toată lumea liberă. Progresul tehnic însă nu poate fi oprit. Raţiunea a ieşit victorioasă, iar cei care şi-au pierdut posturile au trebuit să se reprofileze spre binele tuturor. Acesta este un exemplu extrem deoarece sindicatele sînt instituţii sănătoase, bune, necesare, care asigură o distribuire echitabilă a produsului social-naţional.

R. *Puteţi exemplifica cel mai mare conflict de muncă din lumea tipografiei?*

I. R. Cel care a înfruntat atitudinea cea mai reacţionară din industria tipografică a fost Rupert Murdoch din Australia. Astăzi în toată lumea occidentală tehnologia modernă este pe cale de a fi introdusă foarte rapid.

ECONOMIA ROMÂNIEI A FOST PROST CONCEPUTĂ

R. *Revenind la actualitatea românească, ce părere aveţi despre starea economică a acestei ţări, despre structurile şi despre canalele de abordare a fenomenului economic?*

I. R. Situaţia economiei româneşti este dacă nu deplorabilă, cel puţin precară. Ne lipseşte tehnologia modernă. Nu avem nici o participare la enormele progrese ce se înregistrează în industria electronică. Utilajul industriei pe care o avem, mai ales al celei grele, este învechit. Direcţia de dezvoltare economică a României a fost greşit concepută şi dezvoltată încă din anii 50 şi pînă astăzi. În loc să dezvoltăm o industrie bazată pe resursele naturale ale ţării şi mai ales agricultura, efortul principal s-a făcut pentru dezvoltarea industriei grele. Producem cantităţi enorme de fier şi oţel (sîntem a patra ţară exportatoare din lume), deşi nu avem nici minereu şi nici cărbune în cantităţi comerciale apreciabile. Ceea ce înseamnă că noi trebuie să importăm aceste materii prime din diversele ţări ale lumii. În măsura în care materiile prime vin din U.R.S.S. la preţuri competitive situaţia nu este prea proastă. Dar, dacă ele trebuiesc importate din lumea mare (Canada, Brazilia, Australia), cum se face în prezent, cheltuielile de transport devin o parte importantă a costului total de producţie. Japonia este în aceeaşi situaţie: nu are nici cărbune, nici minereu de fier şi totuşi are o industrie metalurgică competitivă. Dar Japonia poate face transporturile în mineraliere de sute de mii de tone şi le descarcă în porturi unde este economic avantajos. În cazul României însă, un mineralier de 3—4 sute de mii de tone nu poate să ajungă în Marea Neagră. Şi apoi la Constanţa trebuie făcută transbordarea în bacuri pe Dunăre pînă la Galaţi sau Călăraşi. În felul acesta transportul, transbordarea distruge orice posibilitate ca produsul românesc să fie competitiv în termeni reali. Pentru a concura pe piaţa mondială industria românească trebuie să vîndă sub preţul de cost, ceea ce înseamnă exploatarea întregii naţiuni.

Acest exemplu poate fi multiplicat în alte domenii.

Vreau să pomenesc dezvoltarea unei industrii, care ne aparţine nouă, care s-a făcut în mod neînţelept şi neegală. Mă refer la industria petrochimică. Noi avem zăcăminte importante de petrol şi este natural să dezvoltăm această industrie. Prin tradiţie, această industrie petrolieră s-a dezvoltat bine din punct de vedere tehnic, cu mînă de lucru calificată. Greşala s-a făcut, însă, cînd pe acest fundal s-a încercat exploatarea acestei industrii, mărindu-se capacitatea de rafinare mult peste ceea ce era necesar şi normal. Astăzi avem o capacitate de rafinare de 25 de milioane de tone şi o producţie de petrol brut care este în continuă scădere, diminuîndu-se de la 13 milioane tone la sub 10 milioane tone anual. Pentru a utiliza capacitatea ei industrială, România depinde de masive importuri de petrol.

Fără să fi avut grija prealabilă de a-şi asigura sursele la preţuri competitive pe lungă durată, s-a ajuns la situaţia de a vinde pe piaţa mondială unele produse cu mult sub preţul de producţie. Din nou cel care plăteşte este poporul român.

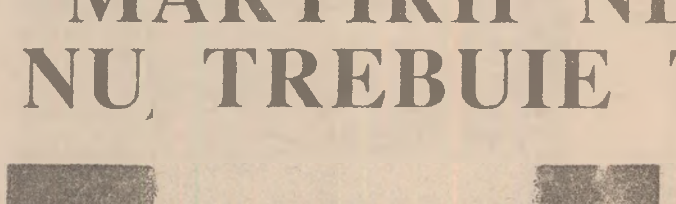
Hotel Intercontinental
24 februarie 1990

Liliana şi Iulian Alexandru CIOMAGA

Românul Liber

FEBRUARIE 1990 — ZIARUL UNIUNII MONDIALE A ROMÂNILOR LIBERI — ANUL VI, Nr. 2

MARTIRII NEAMULUI NU TREBUIE TRĂDAŢI!

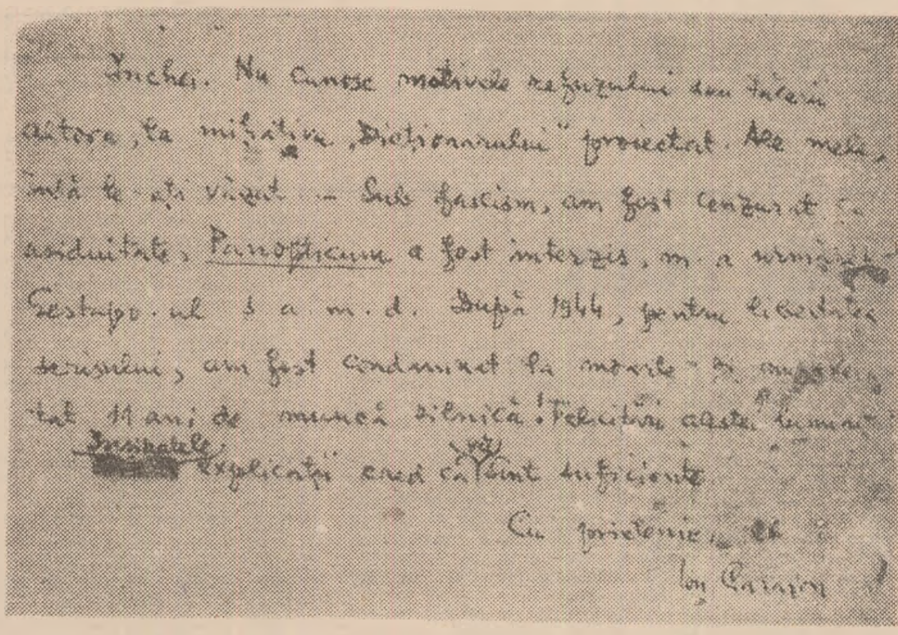
OPINIE

Revoluţia românească din 17-25 Decembrie 1989, e unică,

„...malaxoarele strivirii duduie înainte"

În anul 1973 am inițiat în paginile revistei „Convorbiri literare" publicarea unui dicționar mai puțin obișnuit. Pe baza unui chestionar, scriitorii erau invitați să se autodefinească, referindu-se la viața și opera lor, într-un **Dicționar literar autobiografic**, cum l-am numit atunci. Printre cei invitați să „colaboreze" la acest dicționar a fost și poetul, singularul, inconfundabilul, mereu revoltatul poet Ion Caraion. Îi citisem poeziile pe care le publica, prin 1946 în „Lumea" lui G. Călinescu, în redacția căreia lucra (ce premoniție îi dictase, în februarie din acel an, versul acesta din **Vegetații pe costum**: „un ev nou, de cancer, decide" ?). Îi cunoșteam cărțile iconoclaste de pînă în 1973 și țineam foarte mult să obțin pentru dicționar, care se mișca destul de greu, articolul său. Neprimind nici un răspuns la invitația generală, prin revistă și printr-o primă scrisoare (cu caracter oarecum oficial), m-am adresat poetului cu o nouă scrisoare, solicitîndu-i sprijinul. În locul articolului de dicționar, Ion Caraion mi-a trimis, către sfîrșitul anului, o scrisoare în care își explica tăcerea. Cred că locul acestei necruțătoare radiografii a literaturii noastre din acel timp este în paginile revistei care a găzduit, în 1973, **Dicționarul literar autobiografic**.

Al. A.

Închei. Nu cunosc motivele refuzului sau tăcerii altora, la inițiativa „Dicționarului" proiectat. Ale mele însă le-ați văzut. – Sub fascism, am fost cenzurat cu asiduitate, Panopticum a fost interzis, m-a urmărit Gestapo-ul ș.a.m.d. După 1944, pentru libertatea scrisului, am fost condamnat la moarte și am executat 11 ani de muncă silnică! Felicitări acestei lumini. ~~Înșiratele~~ explicații cred că vă sînt suficiente.
Cu prietenie, 26
Ion Caraion

București, 20 noiembrie 1973

Stimate și domnule Andriescu,

Rîndurile ce mi le-ai trimis obligau la un răspuns mai prompt. Nu le-ai avut din partea mea. Am ezitat mult pînă a pune mîna pe bețișorul de făcut litere. Firește pentru partea cuvintelor de pricinuit plăcere din scrisoarea dumitale ar fi fost ușor să mă achit, mulțumindu-ți cu altele alese bine și tăvălite prin miere. Mai stingheritoare, povestea cu dicționarul. Nu numai că nu pun la îndoială trimiterea invitației de a participa la evoluția lui, dar vă și asigur că am primit acea invitație căreia nu i-am dat curs. De ce? Fiindcă ea se repetă în termenii sublimați ai unei reale călduri sufletești, iată, vă pot spune de ce. Aș vrea să fiu concis și să mă lipsesc, dacă e posibil, cît mai puțin de neînțelegerea dumneavoastră. Nu se mai poate spune aproape nimic adevărat și aproape nimic într-o formă personală, care să implice puncte de vedere proprii, raționamente critice, aprecieri asupra valorii cuiva situat în indiferent care dintre cele trei timpuri: prezent, viitor, trecut. Afară de paginile care nu cuprind nimic decît cumințenie, ceață, vid sau bomboane metaforice, altceva e dificil sau imposibil să mai poată apare în vreo filă de revistă sau în cărți. Actuala noastră literatură mi se pare în apreciabilă proporție eliptică de testicole și de idei, bițîind impotentă lîngă obsesia drepturilor de autor, căciulindu-se în toate părțile ca o giruetă, nedemnă de nici un respect și nevizitată de nici o conștiință, de nici un ideal, de nici o răspundere. Cum nu mă simt solidar cu cei ce o reprezintă, vei fi observat că e multă vreme de cînd nu mai public prin reviste nici versuri, nici versuri traduse, nici eseuri. Ultimele tentative s-au soldat, și ele, cu amputări de text, ceea ce a întrerupt din parte-mi orice comunicabilitate cu „colegii" mînuitori de satîre. De aceea și cărțile publicate de mine în ultimii ani nu conțin decît rar lucruri inedite, ci numai reluări. Și încă într-o carte e altceva, căci dîndu-ți-se afară o cantitate de pagini, poate că mai rămîne o altă cantitate. Cititorul habar n-are; tu sîngeri; cărțile ies berce, pestrițe, infirme; critica bîzîie ceva acolo, dacă are vreme să bîzîie, și malaxoarele strivirii duduie înainte. Bunăoară „Duelul cu crini", vă vorbesc de volumul acela de eseuri, trebuia să cuprindă 4 volume de cîte 200 pagini fiecare și toate să apară odată, individualizate pe cîte un gen de preocupări. S-a scos însă din fiecare volum așa de mult, încît cartea (netrebuitor groasă) a trebuit să se resemneze la 4 cicluri de articole sub căciula unui titlu care nu le încăpea bine pe toate și care e cu totul altceva decît visasem și gîndisem.

Închei. Nu cunosc motivele refuzului sau tăcerii altora, la inițiativa „Dicționarului" proiectat. Ale mele însă le-ați văzut. Sub fascism, am fost cenzurat cu asiduitate, **Panopticum** a fost interzis, m-a urmărit Gestapo-ul ș.a.m.d. După 1944, pentru libertatea scrisului am fost condamnat la moarte și am executat 11 ani de muncă silnică! Felicitări acestei lumini...

Înșiratele explicații cred că vă sînt suficiente.

Cu prietenie,
Ion CARAION

Daniel CORBU

Corabia

Zi de zi am lucrat la corabia cu șapte pînze
ca la o mare construcție.
I-am așezat cu grijă prova teuga babordul.
Treceau zilele — prostituate fierbinți
pentru ibovnici de treabă. Tinerețea
așa a trecut.
Veneau oamenii un fel de Iisuși astmatici
„Se spune c-ar înălța o corabie
dar nimic nu se vede — ziceau —
poate că-i doar o corabie de vorbe".
Zi și noapte am continuat să lucrez la corabie.
Zi și noapte imperiul îndoielii am frînt.
I-am așezat cu grijă pupa trirema odgoanele
despăturita vatră din suflet gălețile cu rouă.
„Poftiți în corabia cu șapte pînze
vîntu-i prielnic și depărtarea ne-așteaptă
iat-o cum luminează cu toate rănile sale!"
Dar oamenii întîrziau să urce.
„Asta nu-i o corabie ca toate corăbiile
ziceau încercînd în mîini carcasa de litere
fierbinți
asta e o corabie de silabe
asta e o corabie umplută cu lacrimi".

Palimpsest

Încă te știe gura mea sărutînd lame subțiri
încă te știu mîinile plînsul fără motiv
vai mie rătăcitor prin oglinzi
firimiturile cîntecului au amuțit
și-i atîta liniște
de parcă-aș fi murit în mai multe trupuri
deodată.
Cîndva stam printre împușcăturile rîsului
sfidam de departe desfrunzitele ore
acum tot mai spășit înaintez
de teamă să nu trăiesc altcuiva viitorul.
Încă te știe gura mea sărutînd lame subțiri
încă te știu mîinile plînsul fără motiv
pe străzi amurgite cineva proclamă totemul
iubirii întoarcerea la cărțile care ne-nving
cuvintele trec obosite ca spălătoresele seara
îngerii dorm
prietenii îmbătrînesc în fotografii
Manualul bunului singuratic lîncezește-n odăi.

Clipa de-acum

Ah trecere prin lume nimic e numele tău.
Zeii cernelii îndelung m-au îngenuncheat
toată tinerețea am cucerit cetăți de hîrtie
am traversat incertitudini
am stat printre cîini chitariști bazilei
am visat iceberguri
am vizitat muzee abatoare de fluturi case
mirosind a varză și a proști
am conversat cu Statuia Libertății
am participat la mai multe turniruri
și am compus o mie de litanii.
De-atîta timp n-am primit vești noi de la tine
și tot de-atîta timp mîinile mîngîietoare-mi
șomează
ca un orb fără călăuză mi-i adevărul
trec tăcut printre lucruri (în fața lor o bîlbîială
savantă)
trec singur ca un mormînt cu răsăritul pe umeri
și nu știu ce să fac cu clipa de-acum.

În umbra inimii

Dacă lumina e umbra flăcării
atunci în umbra inimii
ca-n umbra flăcării să stau ca un proscris
bucurîndu-mă de gloria ei.
Iar moartea însoțind vorbele răsări-va mereu
precum sîngele printr-un alb pansament.

Via Carissima

Ia seama și din dragoste se poate ucide.
Ia cu tine cîntecul greierilor păpușa
de cîrpe îmi zicea mama
copil grav pierdut melancolic
vor veni clownii tîrfele falșii profeți
să-ți acopere plînsul
nu-ți chirci inima sub priviri
spală-ți mîinile înainte și după cîntec
peste golgota din suflet poartă-ți golgota
de vorbe
măreață religie fie-ți singurătatea
îmi zicea mama
(Între timp liniile palmei se intersectau
tot mai des fluturii despărțeau două veacuri
nervoase
marele arhitect dumnezeu era bătrînul din
azilul de noapte
și în tot ce făceam se instala bumerangul)
Poartă-te frumos cu vechile înfrîngeri
îmi spunea
între un vis și altul întemnițat nu uita oglinzile
în care ți-ai pierdut chipul
nu te-ncurca pe cărările iubirii de sine
și nu încerca umilința într-un ev glorios.

Despre surîsul Giocondei doar atît

Așa vedea el poemul pe care nimeni
nu știa să-l strige pe nume:
un cal alb călărit de o tîrfă
într-o noapte cu lună și
toți în extaz.
Frunze subțiri. Țipete scurte ca părul nimfelor
din Kios
petrecere cu zbiri și băutori de oțet.
Atît și mai departe pe o plajă pustie
incestuosul așteptînd să-i mai crească un deget
asculta zbierăturile serafimilor din memorie.

CONVORBIRI LITERARE

„Omul care încearcă noua presă modernă, în formele ei culturale revoluționare, care sunt cele mai grele, dar cele mai spornice și ale căror efecte nu ne pot distruge niciodată, a fost (...) Mihail Kogălniceanu".

NICOLAI IORGA

ANUL 1840

1810 este un an agitat în plan politic și nu numai. Acțiuni fățișe sau subterane amenință dominiile „regulamentare" Cadre de elită din armata, intelectuali luminați acționează energic riscînd enorm și fiind pedepsiți pe măsura acestor riscuri. Puterea ia măsuri care nu țin cont de rang ori prestigiu. Mișcarea revoluționară a lui Dimitrie Filipescu și tentativa de complot împotriva domnitorului muntean creează o stare de suspiciune și o atmosferă de teroare mascată. Ghica retrăsese subvenția Societății Filarmonice (devenită, pare-se, societate secretă) și, știindu-se în mare pericol, procedează la arestări, fie numai preventive (Gr. Alexandrescu) ori urmate de condamnări severe (Bălcescu).

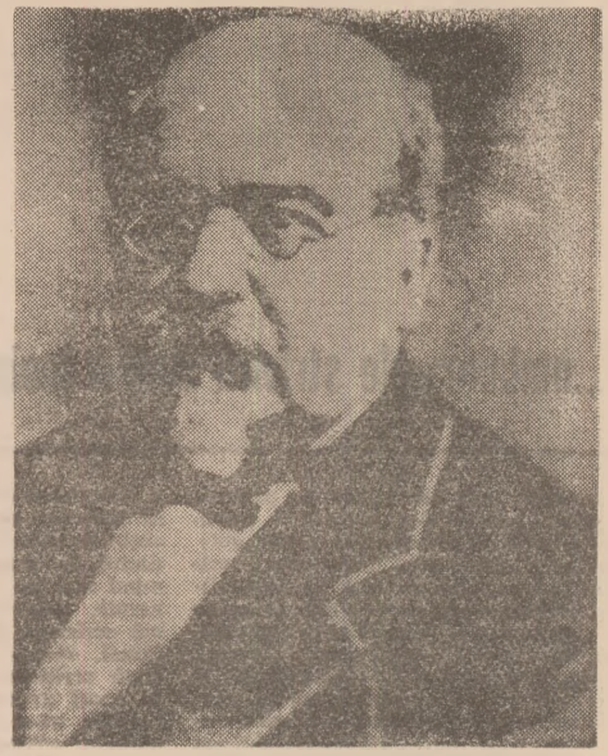
Mișcarea culturală e în cele mai multe direcții întemeietoare și nu-și poate ascunde veleitățile politice ; emanciparea literaturii, a presei, a teatrului etc. nu e un simplu paravan, ci un mijloc eficient și mai puțin vulnerabil de a stimula în sensul dorit emanciparea politică. Așadar, pătrunderea ideilor democratice liberale, care agită Europa prepașoptistă și dezvoltarea internă a ideii naționale, a unității de limbă și neam pe care cultura le afirmă răspicat, împing într-o aceeași direcție : crearea statului român modern, independent, lucru care, de altfel, se va și realiza pînă la finele veacului.

Agitatul an 1840 aduce în principate prima revistă declarată explicit a tuturor românilor : „Dacia literară". Ca instituție în stat, iată, presa stabilește deja, în conștiințe, frontierele de drept ale României. Tot acum Asachi scoate la Iași săptămînalul ilustrat **Icoana lumii**, „foaie pentru îndeletnicirea Moldo-Românilor", publicație „pentru tinerime și folclor". Tiparul este, evident, cel mai eficient mijloc de a emancipa și de a uni. In context, trebuie menționat faptul că tot în 1840 Kogălniceanu deschide la Iași o editură proprie și tot el tipărește „Arhiva românească", publicație de documente „ce ar putea deslusi istoria românească ca și starea lucrurilor vechi".

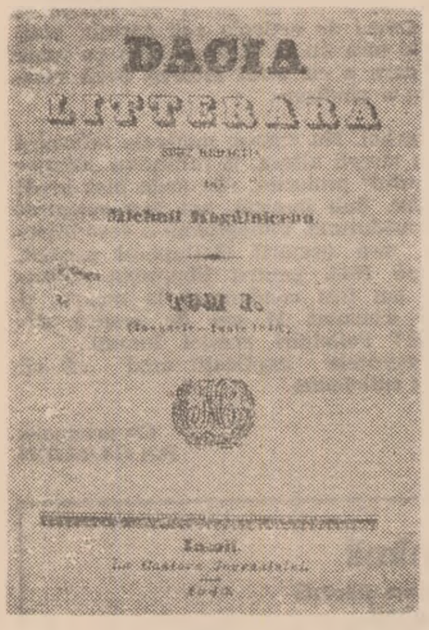
In același an, direcția Teatrului Național din Iași, formată din Negruzzi, Kogălniceanu și Alecsandri, pornește dificila operație de realizare a unui repertoriu românesc. In toamnă, pe scena aceluiași teatru, Alecsandri debuta ca dramaturg cu **Farmazonul din Hîrlău**.

E mult? E puțin? E enorm. Intr-un singur an, grație unor personalități de excepție, au fost întemeiate instituții și, mai mult decît atît, mentalități definitorii și definitive pentru cultura românească.

Și, pentru că veni vorba de personalități și de gesturi de întemeiere, să amintim că la 15 februarie 1840 s-a născut Titu Maiorescu.

DACIA LITERARĂ — 150

In faimoasa **Introducție**, Kogălniceanu face o precizare transantă privind profilul revistei : „O foaie, dar, care părăsind politica, s-ar îndeletnici numai cu literatura națională, o foaie care, făcînd abnegație de loc, ar fi numai o foaie românească și, prin urmare, s-ar îndeletnici cu producțiile românești, fie ele din orice parte a Daciei, numai să fie bune, această foaie, zic, ar împlini o mare lipsă în cultura noastră". E vorba, așadar, de o publicație apolitică, și care, mai mult, își limitează cu ostentație profilul între frontierele literaturii. Cu toate aceste declarații de maximă prevedere, numai titlul revistei era la vremea aceea un veritabil scandal politic, ca să nu mai vorbim de precizările ulterioare mărturisirii de nevinovăție politică. E vorba de trasarea imaginară a unei hărți naționale care coincide cu teritoriul istoric dac, operație care, ținînd cont de momentul cînd e făcută, contrazice flagrant o realitate statală, aceea a trei teritorii românești despărțite și aflate sub stăpînire sau protecție străină, unul dintre ele avînd de aproape trei decenii teritoriul împuținat. Făcînd „abnegație" de loc și evitînd politica, „Dacia literară" își propune nici mai mult nici mai puțin decît realizarea integrității unei culturi. Și o face tocmai într-un moment dificil și extrem de primejdios, dacă avem în vedere felul în care autoritățile reacționează la orice încercare de contrazicere a principiilor „regulamentare", legiferate după pacea de la Adrianopol.

Spun că **face** pentru că, într-adevăr, publicația nu se rezumă doar la a proclama, ci ilustrează, pune în mișcare punct după punct programul „inocent" din **Introducție.** Cum anume? În primul rînd prin structura foarte clar circumscrisă unei politici culturale unitare, pe de altă parte prin texte originale și traduceri care trimit implicit tot într-acolo. Ceea ce am numi azi sectorul publicistic e clar orientat spre un panromânism justificat fără patimă. Se publică „articole originale din celelalte jurnaluri românești", critica cărților nou ieșite în deosebitele provincii ale vechii Dacii", „relații de adunările învățaților români", „știri despre locuitorii noștri ș.a. Știrile extrag din cotidian evenimentele cu aceleași semnificații : „În Iași o societate de actori s-au întrunit în iarna trecută (...) spre a da 12 reprezentații în limba națională (...). Planul a fost mare, isprava mică. La auzirea unei asemenea întruniri publicul a bătut din palme și, prin numeroasa sa aflare la toate, au vădit cît de mult dorea o scenă românească". O altă știre, reprodusă din „Gazeta de Transilvania" vorbește despre examenul public al școlii românești din Brașov : „Noi însemnăm cum că, în aceste clase, examinarea se face mai cu seamă în trei limbi vorbite a patriei noastre. Este o bucurie nedeschisă a privi, cum aici, ideile cele mai folositoare și scumpe școlarului român se împărtășesc românește, ungurului ungurește, neamțului nemțește". Critica literară se oprește la **Dochia și Traian** a „agăi Asachi", căruia i se reproduce și descrierea istorică a tabloului ce „înfățoșează pre Alexandru cel Bun primind coroane de la ambasadorii împăratului Ioan Paleolog II". Reproducerea nu-i nevinovată și nu e nici un gest de curtoazie față de autor, ci e de-a dreptul subversivă prin aceea că, evocînd epoca ilustrului domnitor moldovean, textul lui Asachi blama prin contrast prezentul politic. Nu altceva făceau și nevinovatele „imitații" ale lui Donici, fabulele lui după Krîlov. Sîntem, cum se vede, în plină parabolă. „Nevinovată" grație alibiurilor oferite de ficțiune era și proza de evocare istorică a lui Negruzzi, nu mai puțin bucolicele evocări ale obiceiurilor moldovenesti, datorate lui Kogălniceanu. Dincolo însă de aceste pudori în travesti, „Dacia literară" publică neliniștitorul poem al lui Gr Alexandrescu, **Anul 1840**, perceput de autorități drept o instigație.

Una peste alta, toate au dus la suprimarea publicației după apariția celui dintîi tom, semn că „bătaia" ei politică n-a scăpat celor vigilenți. Iorga rezumă chiar brutal situația : „Fara o interzicere formală, Kogălniceanu fu înștiințat că Rusia fu jignită și amenințată în rosturile ei, și astfel cea dintîi întreprindere de un așa frumos și folositor program, a șefului noii generații în Moldova (...) trebuie să fie întreruptă"

„Dacia literară" s-a angajat, așadar, într-o aventură curmată repede. Numai că dispariția numelui n-a însemnat și anularea unei stări de spirit, a unui proces făuritor de mentalități și de valori Periodicele importante care i-au urmat imediat, unele prin grija aceluiași Kogălniceanu, indică existența unui drum fără întoarcere. Dincolo de îndrăzneala și inatacabila valabilitate a principiilor, două lucruri uimesc cu adevărat în această extraordinară „întreprindere", cum îi zice Iorga, anume : strategia de a impune principiile fără brutalitate și patimă, și conștiința că un asemenea gest, pe cît de valabil pe atît de riscant, devine eficient numai prin concentrarea, întru susținerea lui, a unor forțe intelectuale de vîrf. Colaboratorii „Daciei literare" sînt Alecsandri și Negruzzi, Eliade și Asachi, Alexandrescu și Donici, „capelmaistrul" fiind, bineînțeles, Kogălniceanu. Totul are în vedere în primul rînd literatura de primă mărime, ceea ce a făcut de fapt ca mesajul politic să pară atît de elocvent și de amenințător. E un semnal pe care-l percepem, clar și prezicător, în timp.

Daniel DIMITRIU

Gr. ALEXANDRESCU

In context, împlinirea a 180 de ani de la nașterea lui Grigore Alexandrescu e un lucru care trebuie și el semnalat În 1840 poetul avea 30 de ani și trimitea „Daciei..." poemul care, se pare, îi va submina o carieră politică de rang înalt. În anul cu pricina, prestigiul literar era consolidat și recunoscut. Nu degeaba Kogălniceanu îi solicita colaborarea. Caracterul premonitor al poemei **Anul 1840** dă de gîndit. Meditînd la ce va să fie acest an, Alexandrescu aproape că nu „divulgă" complotul lui Mitriță Filipescu, deși se pare că era străin de afacere. După ce lucrurile se liniștesc, domnul nu crede în inocenta intuiție scriitoricească și dispune arestarea „vizionarului". Ieșit din pușcărie, acesta părea a fi mult mai blînd și mult mai important ca scriitor. Tipărește celebrele meditatii si **Memorialul...**

Se schimbă domniile, gestul lui rebel capătă o semnificație pozitivă, drept urmare, „acțiunile" politice cresc, nu foarte mult însă, ca ale unui Eliade ori Alecsandri, de pildă. Cuza l-a numit director al Departamentului Cultelor și Instrucțiunii Publice, deci veritabil ministru, și reprezentant al Țării Românești în Comisia centrală de la Focșani. Mai are o zvîcnire de orgoliu politic în 1868 cînd se vrea senator. Cum se vede, romanticul însîngerat și mizantropul care atacă vehement înalta societate nutresc ambiții de mărire socială, ba chiar de glorie politică. Numai că toate vor fi oprite de o necruțătoare boală care, vreme de peste douăzeci de ani, îl va plonja doar cu intermitențe în realitatea care îl fascinase atît. Un destin complicat precum însuși timpul său.

R

Anul 1840
(fragment)

. . . .

A lumei temelie se mișcă, se clătește,
Vechile-i instituții se șterg, s-au ruginit ;
Un duh fierbe în lume, și omul se gîndește
Aleargă către tine, căci vremea a sosit !

Ici umbre de noroade le vezi ocîrmuite
De umbra unor pravili călcate, siluite
De alte mai mici umbre, neînsemnați pitici.
Oricare simtimente înalte, generoase,
Ne par ca niște basne de povestit frumoase,
Și tot entuziasmul izvor de idei mici.

Politica adîncă stă în fanfaronadă,
Și știința vieții în egoism cumplit ;
D-a omului mărire nimic nu dă dovadă
Și numai despotismul e bine întărit.

An nou ! Aștept minunea-ți ca o cerească lege
Dacă însă păstorul ce tu mi l-ai alege
Va fi tot ca păstorii de care — avem destui,

Atunci... lasă în starea-i bătrîna tiranie
La darurile tale eu nu simț bucurie,
De-mbunătățiri rele cît vrei sîntem sătui.

Ce bine va aduce o astfel de schimbare ?
Și ce mai rău ar face o stea, un comet mare,

Care să arză globul ș-ai lui locuitori !
Ce pasă bietei turme, în veci nenorocită,

Să știe de ce mînă va fi măcelărită
Și dacă are unul sau mulți apărători ?

. . . .

În preajma unei perspective (2)

Este iarăși frapant cum un Ion Barbu, care a îmbrățișat declarat o ideologie literară răsăriteană („balcanismul") îmi apare a fi mai european decît „cartezieni" de felul lui Șerban Cioculescu sau Vladimir Streinu. De Nae Ionescu, „oriental" în ideologie pînă în vîrful unghiilor nu e nevoie să mai vorbesc. Pe aceeași linie, spune mult și faptul că I. L. Caragiale s-a stabilit la Berlin unde a și scris o capodoperă de „poveste orientală" (**Kir Ianulea**).

Examinînd cele două ispite, nu trebuie ignorată situarea intelectualilor și scriitorilor ardeleni „la mijloc de rău și bun", ca să spun așa. Contactul lor cu Mittel Europa i-a scutit de angoase și bovarism. Repudierea principală a „miresmelor stilistice" poate părea pedestră și monotonă, însă tocmai aici identific o trăsătură cum nu se poate mai **europeană**: primul nostru scriitor tradus masiv a fost Rebreanu („Se caută a fi propus pentru premiul **Nobel**", nota el la un moment dat în jurnal), romancier pe care Arghezi mărturisea că nu poate să-l citească. Și nu e întîmplător că un scriitor care a pornit să „cucerească" Occidentul e tot un ardelean — E. M. Cioran. Tentativa foarte recentă a lui Nicolae Breban — indiferent de finalitate — nu trebuie nici ea nesocotită. Las de-o parte pe autorii de mărturii și mărturisiri întrucît paginile lor aparțin sferei politicului. Este vorba de **fapte**.

*

Ispita europeană este una mărturisită la intelectualul și artistul român. Însă nu atît cu scopul de a dobîndi limbajul Europei și a i se adresa astfel adecvat — excepțiile sînt puține și aparțin cu predilecție ultimei jumătăți de secol — ci pentru a transplanta acasă, pentru a-și amenaja **chez soi** o mică seră europeană în stilul „grădinilor japoneze" aclimatizate pe continentul nostru. Numai că în felul acesta se obține mai degrabă — denaturarea limbajului în jargon — un soi de Europă levantină, de nerecunoscut în comparație cu modelul, în felul în care se deosebește neogreaca de vechea elină. Un bastard. Dacă ne gîndim la Mercedesurile legate cu sfori și cu urme vizibile de tamponare înotînd ca niște broaște prin gropile unor șosele vicinale, vom avea, dacă nu imaginea, măcar o sugestie a acestei **sere** cultivate cu pietate de intelectualul român care adesea citește un comentariu despre o carte dar vorbește despre ea ca și cum ar fi cunoscut-o nemijlocit... Poetul caută să scrie **ca** Prévert, prozatorul **ca** Marquez (ieri ca Hemingway, Camus ori Sallinger); criticul se naște, la începutul anilor '60, călinescian („expresiile fericite"), se convertește apoi la structuralism, pentru a se reboteza succesiv — semiotician, hermeneut, postmodern...

În felul acesta „opera" unor oameni ajunși de-acum la maturitate nu e decît o hartă de „influențe". Dacă autorul e mai vîrstnic, punctul de plecare poate fi un roman cu parfum solohovian în care personajele vorbesc cu „măi frățioare" și „tăicuțule"... Diagrame literar-biografice care evocă celebrul cuplet: „Am început cu **der di das** / Și-am terminat cu **da-ai cias**!"

Specia aceasta de intelectual, scriitor, artist care se vrea european și care nu este decît levantin, care e spoit cu nostalgia „ritmului, rigorii și a măsurii", e o realitate și tristă și pitorească. Însă există epoci în care existența ei e pusă în primejdie de intelectuali de elită și atunci ea se retrage în zonele terțiare și cuaternare. Un asemenea paradis cultural l-a constituit pentru noi perioada interbelică.

În preajma unei perspective

Împotriva **lăutărismului** s-a pronunțat vehement și cu eficiență Constantin Noica în ultimele sale două decenii de viață. Numai că pe lîngă roadele reale ale demersului său — și ne gîndim, cum e firesc, la oameni de talia lui Andrei Pleșu și Gabriel Liiceanu în primul rînd — au apărut puzderiile de noicolatri care și-au însușit după ureche cîteva sigle ale maestrului. **Chassez le naturel...!** Așa încît am avut și spectacolul unui lăutărism al anti-lăutărismului.

... nu trăsătura aceasta trebuie reținută, ci faptul că identificăm azi apostolatul lui Constantin Noica cu un **moment** spiritual: acela în care s-a trecut de la „comentariul" asupra unei cărți la cartea respectivă: de la traducere la lectura originalului și chiar de la admirația necondiționată a unei valori — străine sau indigene, la examinarea calmă și lipsită de complexe a valorii respective. În felul acesta am redevenit contemporani cu generația interbelică, cu tinerii Eliade, Dan Botta sau Cioran. Tot prin îndemnul lui Noica, dar și cu concursul „noilor curente", impresionismul bezmetic sau trandafiriu a primit lovitura de grație. Prin aceste elemente mi se pare european „programul" lui Noica, program care suferea și de un neajuns: el invita la imitarea **ad litteram**, cel puțin structural, a marilor ediții umaniste. Or ele aparțineau altor epoci. Noroc că în el însuși catehismul acesta a fost respins și au apărut nuanțările și „despărțirile". S-a reținut, din fericire, de către tineri, supunerea la obiect, provocarea (**fermentul!**) — deci spiritul și nu litera acestui plan Marshall al culturii române.

Înainte de a continua, să repetăm: cărturarul român, și asta nu de ieri, de azi socotește modelul cultural european ca pe un panaceu iar tot ce ține de răsărit — ca pe un blestem. În pornirea sa împotriva „balcanismului" merge pînă la nihilism și autoflagelare, iar durerea îl copleșește și mai puternic atunci cînd constată — dacă are prilejul — că aceia pe care el îi ține în mare evlavie și stimă îl consideră „latin oriental". Alții, în replică, au respins, la rîndul lor, la fel de violent **Europa** și s-au declarat răsăriteni sută la sută. Au fost și oameni care au ignorat aporia, aceasta putînd fi sfîșietoare, și s-au ținut pe mijlocul drumului. Dar problema revine pe tapetul fiecărei generații.

Ea nu este chiar insolubilă și este ceva mai recentă decît pare. Clasicii nu și-au pus expres problema traducerii și nici marii poeți interbelici. Bacovia cred că nu s-a gîndit niciodată cum i-ar suna versurile în franceză sau în germană. Nici Blaga, E. Lovinescu, G. Călinescu doreau cu sinceritate o Românie „europeană" dar să fie cunoscuți în Europa nu și-au dorit sau nu au întreprins nici un demers în acest sens.

Primii noștri intelectuali care au devenit indiscutabil cunoscuți în mediile științifice cele mai pretențioase ale continentului n-au fost oameni de litere, ci **istorici**: A. D. Xenopol, N. Iorga, V. Pârvan. Aceștia nu se loveau de bariera limbii: își redactau cu ușurință lucrările în limbi străine sau le traduceau.

Conștiința valorii operei unor scriitori români însă exista și mă gîndesc, în primul rînd, la scrisoarea în care Gherea îi mărturisește lui Korolenko că dacă I. L. Caragiale, autor, era cel puțin egal cu Gogol, **intelectualicește** îl depășea cu mult. „Caragiale — spunea Gherea în 1912 — a fost omul cel mai mare, singurul supraom pe care am avut ocazia să-l întîlnesc în viață. În condițiile triste și mizere ale țării el nu a făcut și nu a scris nici a suta parte din ceea ce Atotputernicul Dumnezeu a sădit în el. Și iată, acest om cu o imensă inteligență și talent moare, și în afară de mica Românie nimeni nu a suflat o vorbă despre el".

Cei dintîi scriitori care își pun **altfel** decît pînă atunci problema raporturilor cu Europa aparțin generației interbelice, respectiv „școlii" lui Nae Ionescu. Dar dacă pentru Eliade și Cioran faptul devine aproape o obsesie, Mircea Vulcănescu e cît se poate de detașat sub acest aspect.

De fapt, un scriitor, un intelectual se formează și se împlinește în cultura și în limba cărora le aparține și le dă socoteală. A scrie **anume** pentru „Europa" mi se pare caragialesc. E interesant cum Petru Dumitriu atinge punctul culminant al talentului în **Cronică de familie** iar în **Rendez-vous...**, **Incognito** etc. nu se mai ridică pînă la aceleași înălțimi. Se resimte cum aceste cărți, adresate unui anumit public, sînt îngreunate de „teză". Un critic francez, Raymond Jean, spunea despre versiunea franceză a **Cronicii**, în anii 60, că autorul își stăpînește personajele „en grand écrivain". Nu știu dacă s-a mai spus același lucru și despre cărțile scrise direct în franceză de Petru Dumitriu.

Așadar, generația lui Mircea Eliade a pus cea dintîi — și nu accidental — problema cunoașterii culturii noastre în Europa. După război, o împrejurare politică, dar și puțin noroc — acesta însă a lipsit — puteau face din Blaga un om binecunoscut în străinătate. Peste doi-trei ani însă, Petru Dumitriu arată că se poate. Deși, Europa în care a descins el în 1960 era profund marxistă, pe de o parte, iar pe de alta, romanul ca specie începea să fie ros de acele maladii alexandrino-baroce care aveau să-l ducă spre dezagregare.

În țară, „marii prozatori" ai momentului se mulțumesc să împartă locul rămas liber prin plecarea lui Petru Dumitriu și să prospecteze **oficial** piața literară străină. De altfel, mulțumiți cu regimul de **dolce vita**, nu-și făceau iluzii și nici nu nutreau „ambiții" universaliste, căci numai naivii puteau fi epatați cu faptul că **Desculț** fusese tradus în zece sau douăzeci de limbi. Cam tot atunci s-a recurs la consolarea că limba română este un idiom „liric" care pierde aproape totul într-o echivalență.

Dan CIACHIR

* 21 august 19..

AL PATRULEA CODOȘLÎC (1)

Tot despre același și altul am să vă vorbesc, tot despre **idem** și **aliud**, deoarece îmi lipsește experiența personală ca să vă întrețin despre Aiud. Mi-au fost ocazie Herodot din Thurioi și Hartog. Spus altfel, o leacă mai obscur și mai lung, primul mi-a fost prilej cînd, răsfoindu-l cu atenție acum o lună, am dat peste un pasagiu ce-l lăsasem de mulți lustri pîrlog, nearat, nesămănat[1] anume acela relativ la regele lidian Kandaules și la insolita sa generozitate. Altminteri spus, și mai obscur, mi-a fost agent de codoșlîc, **go-between**, mediator al dorinței în sens girardian dar și humuleștean, cum o să vă limpeziți mai la vale, Hartog: mi-a servit de Celestina[2], de **tercero**, de terț intermediar, prietenul Hartog, cu a sa nu chiar așa de recentă **Oglindă a lui Herodot**, ce mi-a captat niscaiva texte de pe valea Ozanei, **Povestea lui Ionică cel Prost, Stan Pățitul** ori **Povestea poveștilor**, însă nu mi-a ținut loc de inel al lui Gyges, nu m-a făcut invizibil ca să intru prin metalepsă în universul diegetic al **Istoriilor** și să văz cum Gyges vede — cu aprobarea și la insistențele regelui său — mirabila nuditate a nevestei acestuia[3]. Ori în acela al **Poveștii lui Ionică cel Prost**, alături de flăcăii ce au făcut pariu și se uită pe jam[4] să întrevază cum soțul dă protagonistului lecții de eros la domicil conjugal, gratuite, generoase, ba îl și pune să repete după ce i-a făcut demonstrație de două ori[5].

*

* *

Tamara, în Biblie, se deghizează în meretrice pentru a-l atrage la șanț pe Iaakov și a avea de la el moștenitor prin vicleșug. Se dezidentifică pentru a-i apărea alta socrului și a-i da iluzia că ocolește tabu-ul incestului. Poate pentru că la acei nomazi semiți de la Marea Moartă nu exista funcția de **adiutorium matrimonii** nici praxa de **snohacestvo** a vechilor slavi. Pe de altă parte, filmul **Umbre albe** ne-a popularizat îndeajuns cutumele eschimose și conceperea femeii ca dar ce implică un contradar, ori ca obiect de împrumut în schimbul altui obiect: unui ustensil, unei bărci, unui harpon. O să vedem îndată cum Stan Pățitul, eschimos de Humulești, se dedublează în împrumutător și împrumutat, în agent și pacient al împrumutului, și o împarte pe soața sa cu sine, o gustă o dată ca soț, altă dată ca strein, aventurier, amant. Iar lui Ionică cel Prost îi este exhibată femeia consăteanului, dată spre momentan **uzufruct** sub privirea îngăduitoare a soțului, dar personajul eponim al poveștii o știe deja biblic și o savurează ca un iubit ce se imaginează soț în prezența unui soț devenit momentan amant, voior, terț mediator între nevastă și elevul ignar, identificîndu-se poate în imaginație cu acesta, kandaulizîndu-se, proiectîndu-se. Gautier, în povestirea **Regele Kandaules**, vede în monarhul lidian tipul artistului parnasian îndrăgostit de Frumusețe, pradă unor elanuri neegoiste, înnebunit că nu poate comunica altora bucuria de a poseda imposedabilul, că nu poate ieși din turnul de fildeș al ipseității. Hebbel, în **Gyges și inelul său**, face din Kandaules un dornic de revoluționare a moravurilor sexuale ale poporului său, ce se izbește de obstacolele mentale ale epocii și de lunga durată a lui Braudel: un Kandaules camfourierist, aspirator **vers la liberté en amour, vers le nouveau désordre amoureux**, un hiperdecadent și un supercivilizat ce de-abia așteaptă să salte din Civilizație în Armonie. Dar gestul excesiv al regelui lidian apare întîia dată la Herodot, firește, în prima carte a **Istoriilor**[6] acolo el insistă ca omul său de încredere, Gyges, șeful gărzilor de la palat, să cunoască prin proprii săi ochi, și nu numai auricular, adică din auzite[7], frumusețea reginei nude, apoi e victimă a soției ultragiate. Gyges, într-adevăr, nu are de ales decît între a muri pentru că i-a văzut goliciunea și a-l ucide pe suveran spre a-i lua locul în pat și pe tron. E Kandaules pervers sau de o generozitate descumpănitoare? Vrea ca **Gyges** să fie el, ca altul să fie același, ori, mai lunecos, se proiectează în altul pentru a vedea cu ochi streini pe aceeași, pentru a o debanaliza, pentru a o defamiliariza pe **idem**? Tot ce știm e că îi reușește operația defamiliarizării, că e omorît de șeful gărzilor și distruge nu atît instituția familiei monogamice cît pe a sa proprie, rămînînd el în istorie ca ultimul Heraclid pe tronul din Sardes.

Luca PIȚU

Suita noticelor informatice.

1° Ca țăranul necolectivizat ce nu cunoștea modernele asolamente și lăsa ogorul să se hodinească o vreme, să-l năpădească buruienile și să se reumple cu săruri minerale și alte energii.

2° **Celestina** = bătrîna mediatoare, codoașă ce mijlocește cunoașterea între viitorii Calixti și viitoarele Melibee, le menajează ocazii de a se vedea și revedea. Fernando de Rojas a genitat-o pe această **alcahueta**, pe această **tercera**, terța, intermediara, cumătră șireata, capabilă — cînd își pune ceva în **cap** — de toate mașinațiunile și combinațiunile. Pe ea ar trebui s-o ia de model epistemologii derivei, azi, cînd se înverșunează cu Feyerabend **Against Method**, cu Susan Sontag **Against Interpretation**, sau visează la **eine Methode der Methodenlosigkeit**. La ea să ia aminte cînd regăsesc, în **Discursul despre metodă**, sfatul cartezian pentru cel rătăcit în pădurea deasă și umbroasă de a nu sta pe loc, de a porni ferm într-o direcție oarecare. Hodologic vorbind, orice traseu duce undeva, fie și în **das Unbegangene** atunci cînd umbli pe **Holzwege**. Pe ea s-o aleagă sfîntă patroană hodologii, metodologii, sistemul absenței de sistem și metodismul celora fără metodă ori patafizica celor din afara lui **Cymbalum pataphysicum**. Celestina, aidoma lui Chirică — acest Celestin venit în ajutorul lui Stan Pățitul — ori a babei din **Povestea poveștilor**, folosește mijloace varii pentru a-și atinge scopurile multiple, nu întotdeauna inocente. Se face bunăoară negustorița ambulantă pentru a putea pătrunde în casele oamenilor cei mai austeri și a injecta aici mesaje de amor celor juvenili. Alteori dă foc casei cu motan cu tot spre a justifica dispariția copilului din copaie. Întîlnim la ea o perfidie și o viclenie de femeie populară, ce posedă un antic savoar și șmecherii de la întemeierea lumii. Pe unde au cules dracii surcele ea a tăiat lemne. Celestina din **Stan Pățitul** nu e mai puțin destoinică în a schiza pe **idem** în același și altul, în nevastă și în meretrice, în musafir și soț al gazdei, sau în a găsi rapid soluții provizorii. De aceea o și ia dracul la urmă ca s-o pună sub talpa iadului, temelie a temeliei, origina, mumă, Proserpina degenerată. Ambițul meu, marele meu ambiț, e să-mi rămînă numele de Ramiro de Maeztu al celestinelor humuleștene, așa cum al ibericului suspomenit durează cu **Don Quijote, Don Juan și Celestina**. Vreau să le nemuresc și să arăt cît i-ar datora noul **trend** din epistemologie, mai cu seamă noii antimetodiști. Ea, codoașa, e încarnarea unui străvechi savoar, e chiar savoarul întrupat în istorie, pus din totdeauna în slujba consonantismului, a cuplărilor și decuplărilor, a conjuncțiilor și a comunicărilor, fie ele paradoxale, ea în **Stan Pățitul**, între soț și propria nevastă. Are și ea parte de plăcerea terțului, care este plăcere a mijlocirii reușite. Nu-i lesne să fie unul și celălalt în momentul racordului, dar și ea însăși, supervizoare, orchestratoare și dirijoare a operației.

3° S-o văz și eu, voior de gradul al treilea. Kandaules o vede o dată cu ochii săi, o dată cu ai lui Gyges, pe care l-a ascuns după o ușă, iar eu îl văz pe Herodot cum îl vede pe regele lidian c-o vede pe propria-i tovarășă de pat cu ochii lui Gyges.

4° Așa iam ați vrea și voi, nu?

5° Nu știe el că Ionică a pariat că se va bucura de favorurile celei mai frumoase din sat în prezența soțului pentru a crește în ochii celorlalți, pentru a-și pierde porecla de **cel Prost**, a-i domina, a-i putea privi cu ochi tăioși, testiculari. De acum înainte el îi va putea agresa ocular pe contemporanii ce-l desconsiderau. De acum înainte ei îl vor putea **considera** și **reconsidera**. Ignoră și ei ceva! jocul kandaulic al flăcăului, faptul că dama de toți rîvnită, i-a fost iubită înainte de măritiș, că el o gustă ca un fost amant ce se imaginează soț în prezența unui soț transferat momentan pe post de amant privitor.

6° I (**Clio**), 7—18.

7° Nu ca melomanul care, auzind-o pe Ornella Muti cîntînd în baie, își lipește de gaura cheii... urechea!

Unde este adevărul

S-a scris mult de **nevoia de adevăr într-o societate cu adevărat democratică,** inclusiv despre sintagma „o jumătate de adevăr este echivalentă cu o minciună". Lăsînd la o parte considerațiile filozofice să analizăm unele aspecte recente, legate de problematica în discuție.

Vă amintiți utimele interviuri ale lui Ceaușescu, cînd afirma că în România aprovizionarea populației este bună, dar că reprezentanții presei străine deformează realitatea? Ei bine, recent într-un interviu dat la Paris de dl. prim-ministru Petre Roman ziarului „Le Monde", găsim și următoarea întrebare: „Pentru moment cozile se întind din nou de-a lungul magazinelor ? !" La care dl. Roman a răspuns: „Sincer să fiu, mă întreb de ce ? Aprovizionarea cu alimente este net îmbunătățită față de perioada de dinainte de revoluție. Este chiar mai bună decît cu o lună în urmă... Am făcut eforturi mari..."

Ce putem spune noi, populația, de asemenea afirmații ?

„Vechea" Miliție emitea și executa ordine de multe ori abuzive. De exemplu cel secret, cu nr. 8055/ D.G.M. din iulie 1989, cînd la punctul 12 era prevăzută o măsură segregațională, adică suspendarea permisului de conducere auto pentru cel care ar fi șofat un „autovehicul proprietatea țiganilor".

După Revoluție Poliția ar fi devenit mai „sinceră" Dl. general Moldoveanu, șeful noii Poliții, **declara la TV** și în ziarul „Adevărul" (? !) că eroii care i-au prins pe cei doi Ceaușești au fost doi simpli polițiști ! Și totuși, ce aflăm din procesul celor patru securiști din ultima gardă a dictatorului (transmisia TV din 27 febr. a.c.) ? Că cei doi însoțitori erau ofițeri de securitate (deci nu milițieni !) și că, în final i-ar fi abandonat pe cei doi tirani. Întrebarea care se naște: Unde-s milițienii/polițiști d-lui gen. Moldoveanu ?

Noica la cîntar

Ce ne-a învățat Noica ? Simplu: să nu ne pese deloc de istorie, chiar dacă e ingrată și dubioasă. Politica e parșivă, nu merită să-ți pierzi timpul cu ea. **E pură meteorologie !** Ce a făcut Noica ? Prin cîteva cărți faimoase — toate cu termenul „românesc" în titlu — a dat apă la moara „protocroniștilor", care și-au aflat prin ele vaga legitimare, și stindardul. Cum a reacționat Noica ? A părut să nu bage de seamă „neînțelegerea", și, dacă a avut știre de ea, nu s-a disociat de scriitorii care-l invocau fățarnic. Ce putea face Noica ? Mai întîi să protesteze în contra acestei infernale mașinații, apoi să ia o atitudine politică de opoziție fățișă, să facă **disidență** (nu se cam abuzează de acest termen ?). Dar n-ar fi mai corect ca întrebările de deasupra (puse și de un Sorin Alexandrescu, de pildă) să fie altele ? Poate hotărî un filosof pe mîinile cui ajung cărțile sale și cum lucrează gîndul său în capetele turiferarilor de profesie ? Firește că nu ! Ideile devin și ele un „bun public", controlat și el de legile pieții libere... În plus, mai avea timp Noica să se bată cu „valeții" care-i preluaseră nu atît ideile cît umbra lor lunguiață ? Răspunsul, iarăși, e prea evident. A lăsa baltă **Ontologia** și **Logica** pentru a da un atac nimicitor împotriva morilor de vînt i s-ar fi potrivit, însă din fericire pentru cultura română (multăpuțină cît mai rămăsese !) n-a făcut-o. Nu vreau să pozez în **advocatus diaboli** dar „cazul Noica" (pentru că se pare că va deveni un caz) nu-mi pare acum pus în termenii cuveniți. Veni-va și ziua judecății nepărtinitoare, dacă unii țin morțiș să pună la cîntar vinovăția gînditorului de la Păltiniș... **A bon entendeur salut ! (V. G.).**

În 18 din cauza lui „22"

Mihai Drăgănescu, autorul faimoasei „ortofizici" (disciplină ce tratează despre toate și despre nimic, dar într-un chip extrem de original !) este supărat foc pe revista „22". Ortologul nostru a pus în cîrca publicației „Grupului pentru dialog social" dezmățul cîtorva iresponsabili (care cu siguranță nici n-au auzit de „22") din ziua de 18 februarie an curent. Capul său **academic** la atîta s-a priceput. Pînă una-alta, nu cumva cei ce l-au ales în unanimitate în fruntea lor sînt cam tot cei ce au aplaudat de mama focului la numirea ca prezident de onoare a dementului pitic ? Asta în treacăt fie spus. Uitat-a însă vindicativul M. D. **baza științifică** a unuia din abisalele-i opuri, titulat **Profunzimile lumii materiale ?** Pe cine cita cu atîta sîrg, dacă nu-i este cu bănat ? Cine-i era patronul **în 1979 ?** Mai trebuie să-i reamintesc ? Ortologul a trecut printr-o mare spaimă în 18, dar a scăpat teafăr și nevătămat spre a ferici în continuare știința românească. Și, mai ales, pentru a incrimina o publicație ce și-a făcut numai o cuviincioasă datorie din a semnala poporului un savant, devenit de curînd și „tehnocrat". Nu putem fi de acord cu luarea în stil antic a Bastiliei guvernamentale, dar am fi preferat ca în locul unor ostași fără vină (ce nu s-au compromis citind din „inestimabile opere" !) cel pățit măcar cu un pantof prin părțile dorsale să fi fost cabotinul cap de „academie" **(V. E. G.).**

Nostalgii (post)revoluționare

Astăzi revoluționarul de profesie poartă pistoletul sau automatul la șold, în văzul tuturor. El este, a rămas, consecvent cu sine însuși. El este adulat asemenea unui Profet, ba chiar, asemenea Profetului, i se smulge cîte un fir din barba-i sacră. Așa a pățit-o G.V.V. care nu este un specialist de azi de ieri într-ale misticii. El este un cercetaș în ale mi(ni)sterului Iubirii și trebuie să aducă împăcarea, ceea ce, să fim de acord, G.V.V. nu prea a făcut-o în acea Cruciadă a minierilor din 19 februarie a.c. Ba chiar a turnat gaz peste foc, incendiind spiritele întru aneantizarea P.N.Ț.-ului.

Credem că pentru G.V.V. a bătut ceasul să aleagă: ori esoterie, ori inchiziție. Știința d-sale s-o fi exercitînd pe ascuns. Politica ba !

Prin extensie, nedumeriri avem și cu privire la noua structură de putere creată (?) provizoriu (?). Nu mai înțelegem cine ordonă și cine se supune, adică simțim că plutește în aer o mai veche dilemă — să-i zicem — cazonă, dacă funcția bate gradul sau gradul bate funcția. Pare a fi o chestiune de esență, care naște teamă, demonstrații, proteste, apeluri etc. **Nu vrem să ne mai fie teamă, domnilor.** Dar ne este ! Ne este, că vine primăvara, vin alegerile, înfloresc salcîmii, ies albinele și ne înțeapă.

În rest, tevelereul ne învață, deocamdată, lambada. Dansăm lambada. Dar dacă mai către vară om dansa cazaciocul ? **(S.L.)**

O lume nebună, nebună, nebună

Suferind de o gravă depresiune Psihică, descoperită abia cu prilejul autopsiei, președintele completului militar de judecată al procesului ceaușist, zice-se, s-a sinucis.

Nu cumva urmează ca, în curînd, din aceleași motive, întregul pluton de execuție să se sinucidă și el în bloc ? **(T. S.).**

Mi-e dor de bișnițari

Motto:

> „Țărani ? Nu sînt. Proprietari nu, învățați nici cît negrul sub unghie. Fabricanți — numai de palavre, meseriași nu, breaslă cinstită n-au, ce sînt dar ?" (M. Eminescu)

Cine trece prin oraș în zilele acestea poate observa că străzile au căpătat o nouă dimensiune, aceea a libertății. Există libertatea de a înjura, de a face mizerie, de a te plimba, de... Din loc în loc economia de piață începe să-și facă simțită, e drept, timid, prezența. La colțuri, pe trotuare în fața magazinelor, grupuri semi-organizate tălăzuiesc în jurul a cîte unui vînzător cu accent slav care oferă cafea, ciorapi, gumă, supă etc. Un mercurial nu a fost afișat, prețurile oscilează de la zi la zi, de la vînzător la vînzător. Aceste ajutoare străine — dezinteresate bineînțeles — fac lumea să palpite emoționată: „Oare ce are ?" Nu vă speriați, vînzătorul nu are nimic. E sănătos tun, vioi și mai ales versat. Are în schimb o geantă bine garnisită care se desumflă repede și fericește postrevoluționarii. Nefericiți sînt cei care, aliniați la tarabe improvizate, încearcă cu disperare să-și vîndă kitch-urile perene. Ce să-i faci ? Oferta este mai mare decît cererea, falimentul bate la ușă, iar designerii de obiecte de podoabă au șters-o englezește, probabil, pe alte piețe europene. Asta ca să nu zicem că nu avem deschidere spre Piața Comună. A propos de Piața Comună (a țării noastre). După cîte știam monopolul vînzării băuturilor alcoolice este încă în patrimoniul statului. Așa că transformarea piețelor agroalimentare în bodegi este probabil o ultimă expresie a industriei hoteliere care, se pare, a confirmat importante investiții făcute. Cum ? Ce spuneți ? Nu sînteți angajații rețelei alimentare ? Sînteți mici producători ? Mă scuzați, dar văzînd amploarea fenomenului, mă gîndeam că... Mici, mici, dar cu dever mare. Nici chiar masiva concurență nu vă poate alunga ci, cel mult îndîrji în lupta pentru apărarea pozițiilor ocupate. Pe cînd un sindicat al vînzătorilor independenți de alcool ? Nu de alta dar nu vă puteți apăra interesele în fața organelor de control sanitare. Că cele ale Poliției nu vă mai dau de mult atenție. Cum ? Poliția e cu noi ! Ei bravos dom'le, Poliția e cu noi, oamenii de bine, care am realizat revoluția, și cu domniile voastre care ați realizat poșirca pe care o vindeți la prețuri exorbitante.

Mi-e dor de bișnițari ! Un bișnițar cinstit, onest care-ți oferă la colț de stradă un „blug", o cafea, o țigară, la prețuri modice, bagatelă care o să-ți permită accesul la acele minuni. Mi-era dor și l-am descoperit. Nu mai stă ascuns la colț, ci plasat în locuri cu vad bun unde, pe o ladă transformată ad-hoc în tarabă, își expune marfa. I-a dispărut frica din priviri, te privește cu condescendență, amical, și între două fumuri îți scuipă prețul. Tu te uiți, îți faci cruce, îți scuipi în sîn și pleci dezamăgit. Dar speranța că o „să se bage" și la magazinul din colț te mai ține pe picioare. Ce dacă din om de bine trebuie să revii la condiția reală de om de rînd ? Asta ai făcut dintotdeauna și ar fi păcat să-ți ieși acum din mînă — comerțul oficial îți oferă o gamă variată de cozi la produse într-o cantitate limitată. (De repartiție, vînzătoare, șefi, cunoștințe, relații...). Dar nu dispera onorat client. Mai încercăm și mîine poate străzile vor fi mai libere, nu va mai trebui să facem slalom printre cozi, tarabe, vînzători ambulanți... **(Dănuț DUDU)**

Guilty !

Din nefericire, de poeții de curte și de partid(e) n-am scăpat încă. Locurile rămase vacante au fost iute ocupate. Mă și întrebam cine-i va înlocui pe focoșii lirici ai sceptrului prezidențial... Și iată că din nou s-a fost deschis o poartă prin care coborît-a printre noi poetul Teodor Nor. Domnul poet scrie (firește !) poezii dar nu de orice fel ci poeme național țărăniste creștine și democrate. Iată un juvaer: *Din nou sînt chemat / Și cercetat... / Sînt sau nu sînt / VINOVAT ! / O, voi judecători drepți și nedrepți / Sînteți sau nu datori, / Pentru cei viitori / Cumpăna dreptății s-o faceți ? / Or hoții sînt liberi... / Iar drepții / Zac în perețîi / Înegriți și zmoliți* (sic !) */ Dorind libertatea cu sete / Pentru cei osîndiți... (Vouă ce ați suferit,* în „Dreptatea", miercuri 21 februarie 1990, p. 1 : *sic*-urile ne aparțin). Așadar, dacă am înțeles bine „mesajul", hoțul liber încă se plînge că nu i se mai face dreptate. Și, cum nu învățătura se pare că i-a fost preocuparea de căpătîi, lamentul său e cînd agramat, cînd căznit, cînd cu majuscule: rezultatul e minuscul. Credem că în acest caz mult mai VINOVAT e poetul decît hoțul de păgubaș... **(E.V.)**

Scuipă de trei ori, dom'le

În ciuda combaterii active a superstițiilor, în ultimii ani, pe străzile Iașului, mai puteau fi văzuți zeci de oameni care rămîneau împietriți de groază atunci cînd o pisică le tăia calea, iar, dacă se întîmpla să fie și una neagră, se uitau furiș în dreapta și-n stînga și scuipau de trei ori : ptiu, drace ! Ei, dar după revoluție lucrurile s-au schimbat: de pe străzi au dispărut pisicile, observatorii „benevoli" și patrulele, înmulțindu-se în schimb bazarele autohtone, vînzătorii de „planete" și cerșetorii. Deja e un progres, orașul s-a mai colorat, pare mai plin de viață, mai seducător. Și, totuși, am păcătui dacă n-am spune că există noi „elemente" care, printr-o simplă întîlnire, provoacă aceeași împietrire ca și pisicile negre ; în general, sînt foști „lucrători îndemînatici", oameni binevoitori care au mai fugărit cu mașina cîte un intelectual amețit de felul lui, dîndu-i un sens în viață, au ținut companie femeilor universitare pentru a le aminti de defuncta epocă a curtoaziei sau au mai lovit cu picioarele în ușa vreunui „franțuzit" amator de senzații tari, făcîndu-l să retrăiască momente din cărțile citite. Văzîndu-i pe stradă veseli, voinici, nepăsători, nepurtînd pe fețele lor amprenta îngrijorării provocate de o eventuală „reciclare în agricultură" ne putem da seama de umanitarismul nostru constitutiv : contrar tuturor așteptărilor, am reușit să îmblînzim „brutele" aproape de nerecuperat, le-am reintegrat în societatea noastră, făcîndu-le să nu simtă nici o suferință, să nu rămînă cu neplăcute sechele. Deci junii noștri care, probabil împotriva voinței lor, și-au bătut semenii, au sîngerat atunci cînd sîngerau și ei, au suferit auzind țipetele victimelor și s-au căit amarnic după ce le-au trimis pe lumea cealaltă au putut fi readuși la o viață normală. Văzîndu-i în grupuri de cinci sau șase, ne dăm seama că au reușit să depășească însingurarea la care păreau să fie condamnați și au învățat să fie sociabili. Acum, datorită nouă, sînt în stare să se plimbe liniștiți și surîzători, să se bucure de aer și de soare și, mai ales, să uite zilele de coșmar cînd umblau cu armele în genți, așteptînd din clipă în clipă ordinul de a găuri țestele unor persoane incomode. Întîlnirea cu ei nu poate decît să-ți provoace plăcere, să te îmbie la raporturi prietenești, aproape fraterne. De aceea nu-s deloc de înțeles istericii care se îngălbenesc brusc zărindu-i, îi arată cu degetul și murmură printre dinți : „scuipă de trei ori, dom'le !" **(G.G.)**

Cîteva întrebări pe adresa conducerii

Din rumoarea străzii, din conversațiile din redacții, din discuțiile între amici și inamici, am desprins următoarele întrebări pe care le adresăm — și noi — guvernului, procuraturii militare și C.P.U.N. :

1. Din ce moment organele de represiune au început să coopereze cu forțele revoluționare, cu care anume forțe și în ce mod ?

2. E adevărat că în noaptea din 21 spre 22 decembrie a fost semnat (fie și verbal !) un acord între M.Ap.N. și M.I. privind trecerea celui de-al doilea de partea Revoluției și asigurarea „securității" lui de către forțele revoluționare și M.Ap.N ?

3. Unde sînt „teroriștii" care păreau atît de activi la televizor în zilele de 22—25 Decembrie ? Unde sînt cei de la Timișoara și, mai ales, cei arestați la Brașov ?

4. Este adevărat că aproximativ 700 elemente teroriste se află în libertate, în posesia unui armament suficient și a unor mari sume de bani pentru a putea provoca acțiuni destabilizatoare ?

5. Este adevărat că aceste elemente șantajează conducerea actuală a țării care, din acest motiv, nu poate să ia măsuri mai ferme în analiza activității trecute a securității ?

La aceste întrebări, precum și la cele puse în *România liberă* de un grup de peste 40 de intelectuali de frunte ai țării, guvernul, C.P.U.N. și procuratura militară ar trebui să răspundă cît mai rapid. Altfel, riscul unor evenimente precum cele din 12 ianuarie și din 18—19 februarie va atîrna deasupra tuturor capetelor ca o sabie a lui Damocles. **(C.L.)**

Constantin DUMITRESCU

SOCIALISMUL TOTALITAR (IV)

4. Oroarea suportabilă

Continuitatea între teroarea ca tehnică de instalare a puterii și represiunea ca metodă de guvernămînt totalitar nu facilitează distingerea lor de la bun început. În plus, instrumentul (aparatul de represiune) și procedeele nu se schimbă, ba mai mult încă, represiunea prelungește opera inițiată de teroare. Dar dacă teroarea emană din ideologie, represiunea se alimentează din doctrina totală.

O reamintire a conspirațiilor istoriei recente va înlesni oarecum clarificarea dezbaterii. Astfel, în Rusia Războiului Civil, ficțiunea complotului contrarevoluționar prezenta încă o oarecare credibilitate, inamicul real exista totuși în Ucraina, în Crimeea, în Extremul Orient. Nu a mai fost însă la fel sub Stalin: în 1927—1928, regimul a trebuit să pună în funcțiune o adevărată mașină de **fabricat** comploturi antisovietice. Conspirației trotkiste i-au urmat deci conspirația imperialistă anglo-americană, pe urmă, în timpul războiului, conspirația fascistă, pe urmă din nou mașinațiile imperialismului american (afacerile de spionaj din timpul războiului rece) la care vine să se adauge prin 1950—1952 ficțiunea antisemistă a «marii finanțe» evreiești împrumutată direct din moștenirea nazismului defunct. După declanșarea inevitabilului său val de represiune, fiecare nou «complot» va îmbogăți arsenalul permanent de justificări al propagandei, pregătit să fie reactivat la nevoie — fie în configurația sa originală, fie în asociație cu alte conspirații. Sadismul operează cu metodă: inamicului exterior îi corespunde de fiecare dată un «inamic interior» care nu mai e desemnat după criteriile de clasă, ci în funcție de considerațiile doctrinale. Nici o categorie socială nu mai era protejată împotriva arbitrarului puterii, nimeni nu mai era absolvit dinainte de bănuiala de a fi «trădat clasa muncitoare». Conspirația partidului descoperea conspirații peste tot; pentru a răspunde teoriei lui Stalin, hidra cu șapte capete a capitalismului trebuia în mod necesar să dea naștere unor noi comploturi anticomuniste.

Pretextului politic al «conspirației internaționale a inamicului de clasă» vine să i se adauge adesea — și în mod simetric — pretextul economic politizat: acuzația de **sabotare** a producției, mijloc de terorizare a muncitorilor, funcționarilor și a țărănimii. Încărcînd de intenție politică neglijența economică și orice expresie a intereselor materiale ale unor anumite grupuri, puterea transformă fiecare cetățean în criminal potențial. Rezultă de aici dizolvarea sub amenințare a solidarității de grup, atomizarea accelerată a populației și dezagregarea socială.

Repertoriul conspirațiilor și alte pretexte ale terorii au fost preluate ca atare de democrațiile populare din Europa de Est, tot atît de bine în România ca și în Ungaria sau în Cehoslovacia. Etapele dezmembrării și nivelării sociale puse la punct de Stalin s-au succedat ceva mai repede decît în Rusia sovietică, însă lupta între clase ca război al puterii împotriva ansamblului societății a urmat același **planning** al comploturilor, al denunțurilor, al epurărilor și execuțiilor pentru delicte imaginare.

Nu trebuie să uităm nici o clipă că **fictivele crime** au fost de fapt instrumentul principal de consolidare a puterii de partid și că însăși propaganda oficială care preconizează astăzi unitatea națională fără excepție arunca anatema cu mai puțin de două decenii înainte, cînd asupra spionilor, cînd asupra sabotorilor, conspiratorilor, troțkiștilor, titiștilor, sioniștilor, naționaliștilor burghezi, capitaliștilor de dinainte, koulakilor și complicilor lor — pe care-i vîna peste tot.

Să nu uităm de asemenea că nenumărați inocenți au fost masacrați în numele acestui socialism totalitar care pretinde să desemneze astăzi viitorul ineluctabil al popoarelor noastre.

Am putea să ne convingem că timpul atrocităților este definitiv depășit, că actualul sistem de represiune semilegală și «administrativă» a înlocuit în întregime arbitrarul și excesele primilor zece ani de guvernare ai partidului. Dar, de fapt, gradul măsurabil de brutalitate nu are decît o importanță secundară; esențialul rămîne coercițiunea — raport specific între putere și cetățean, excluzînd de la bun început legalitatea. Coercițiunea definește puterea totalitară, ea dă naștere ierarhizării omniprezente, piramida vie a paradisului nostru penitenciar. Arbitrarul și excesele sale nu sînt decît o formă a coercițiunii, reflectînd raportul original între dictatură și subiectele sale. Dacă opresiunea ne pare tolerabilă astăzi, aceasta este produsul amneziei, rezultatul repugnanței noastre de a înfrunta amintirea spaimelor trecute. Deși cauzele acestor spaime nu s-au risipit deloc, noi am pierdut facultatea de a le evoca.

Gulagul românesc

Pînă în 1963, sistemul represiv român nu se distingea cu nimic de cel care a funcționat în marea putere vecină din Est. Mai mult chiar: cum conducerea de partid, sub controlul lui Gheorghiu-Dej[1] refuzase să se recunoască vinovată de cel mai mic exces, cum ea a refuzat să se preteze simulacrului destabilizării, regimul dur s-a menținut încă și în momentul în care mii de deținuți sovietici se întorceau din lagărele siberiene. Lucrețiu Pătrășcanu[2] a fost împușcat în 1954 — după moartea lui Stalin — și este puțin probabil că ar fi supraviețuit chiar dacă cercetarea cazului său s-ar fi prelungit cu doi sau trei ani. Mult mai mult timp decît celelalte dictaturi comuniste, România s-a menținut drept pe linia represiunii staliniste. Animată de patosul maniheist al ideologiei, puterea totală a scindat țara în două universuri distincte: cetatea ocupată și lumea cercerală. Anormalitatea în care se vedeau azvîrliți opozanții și neconformiștii avea funcția de a face să iasă și mai bine în evidență avantajele «normalității» servile, de a face suportabil procesul de totalizare al societății; termenul de comparație nu mai era reprezentat de amintirea — global pozitivă — a lumii de dinainte de război, ci de universul coșmaresc al închisorilor și lagărelor de muncă. Nu mai aveam de ales decît între două forme de sacrificiu: între decăderea fizică și decăderea spirituală.

Războiul interior dus de putere pentru instalarea controlului total necesită în primul rînd izolarea cetățenilor și intimidarea lor sistematică, singur climatul sfielii, al pericolului și al violenței permite impunerea de la o zi la alta a unui univers fictiv, guvernat după principii irealiste, contrare tradițiilor unanim acceptate. Teroarea scutește aparatul de șocul realității, ea închide societatea într-o autoclavă cvasiermetică și instaurează starea de urgență perpetuă.

Teritoriul românesc s-a acoperit astfel de centrale penitenciare rezervate deținuților politici: Gherla, Aiud, Sighet, Mislea, Ocnele Mari, Jilava, Văcărești. Aceste construcții, vechi în mare parte, datînd de mai mult de jumătate de secol, au adăpostit pe rînd conducătorii tuturor partidelor necomuniste; regimul lor nu se distingea cu nimic de cel descris de Soljenițîn în **Arhipelagul Gulag**: suprapopulare, condiții igienice îngrozitoare, torturi și brutalități sistematice, închisori de exterminare etc. Gradul de mortalitate era aici extraordinar de ridicat; pînă în 1957, securitatea statului îi decima metodic prin malnutriție, prin refuzul asistenței medicale și prin torturile neîntrerupte.

În afara rețelei centralelor, puterea dispunea de penitenciare pentru pedepse sub zece ani — aproape de Oradea, la Caransebeș, la Deva etc.; regimul de detenție ar fi fost aici, se pare, mai confortabil. Dar mai ales, după exemplul sistemului sovietic de exploatare a deținuților pe șantierele marilor obiective industriale, puterea comunistă română a deschis începînd cu 1948 numeroase lagăre de muncă, regrupînd prizonierii politici și cei de drept comun în brigăzi asemănătoare celor ale lucrătorilor liberi. Regimul cel mai dur domnea în mine: la Cavnic sau la Baia Sprie, unde deținuții asigurau extracția minereurilor de cupru sau de aur sau în minele de uranium de la Băița plasate sub autoritatea directă a K.G.B.-ului sovietic.

Capitolul cel mai sumbru al istoriei represiunii a fost marcat fără îndoială de săparea canalului Dunăre—Marea Neagră, enorm șantier abandonat în 1952. Înainte, lagărele care îi jalonau traiectul adăposteau aproape un sfert de milion de deținuți dintr-o dată; țărani refractari la colectivizare, vechi funcționari de stat, patroni de dinainte sau membri ai partidelor liberal, țărănesc sau conservator, mulți necomițînd nici o infracțiune și neapărînd niciodată în fața justiției. Vechi deținuți estimă că în jur de două sute de mii de oameni și-au pierdut viața în lagărele de la Balta Albă, Capul Midia, Năvodari, Km. 14, Carasu (Valea Neagră), Cernavodă, Peninsula.

De altfel, centralele hidroelectrice de la Bicaz, Borzești și Onești au fost construite în mare parte de brigăzi de deținuți, în cadrul organizării mixte a muncii (forțată și salariată) inaugurată pe șantierul de cale ferată Bumbești-Livezeni. Pe malurile Dunării, deținuți din lagăre ca Periprava sau Grădina erau folosiți la strînsul stufului, în condiții de muncă dintre cele mai primitive.

Chiar și într-o țară cu populație relativ densă (în jur de 90 de locuitori pe km. p. cifră comparabilă cu cea din Franța), puterea a reușit să găsească un teren de deportare. În cîmpia Bărăganului (zonă cu un climat continental mai aspru decît în restul țării), veritabilă mini-siberie românească, mii de persoane — mai ales locuitori ai capitalei — au fost deportați și constrînși să ducă o existență la limita supraviețuirii, în bordeie în pămînt. De asemenea, cătunele pierdute în munți au fost alese ca locuri de exil pentru intelectuali.

Exploatarea muncii forțate a deținuților politici, experiență întreprinsă în condiții asemănătoare celor din Gulagul rusesc a ajuns la aceleași rezultate: lagărele n-au devenit niciodată rentabile, arestările masive au întețit dificultățile economice, iar paralelismul cu sistemul concentraționar nazist a început să creeze încurcături în politica străină. În plus, cum România nu ocupă o arie geografică enormă, ea nu cunoștea aceleași dificultăți ca și Moscova în transferul mîinii de lucru la mare distanță — în orice caz, nu într-atît încît să trebuiască să recurgă în mod sistematic la mobilizarea prin «justiția revoluționară». După ce a copiat modelul stalinist al terorismului de stat cu un zel niciodată egalat de celelalte țări ocupate din Europa de Est, partidul comunist român a renunțat brusc la asta — dar cu opt ani de întîrziere. În 1963—1964, în sfîrșit, universul concentraționar român s-a restrîns în mod considerabil.

Totuși, metodele nu s-au schimbat. Procedura de interogare a contestatarilor — sau a simplilor suspecți de opoziție față de dictatură — poartă încă și astăzi amprenta experiențelor concentraționare. Amenințările, intimidarea preventivă a nemulțumiților, bătăile, și mai ales umilirea sadică a interogaților, totul demonstrează că atitudinea organelor de represiune față de popor nu s-a schimbat de loc — chiar dacă terorismul de stat abandonează provizoriu metodele draconice de altădată, în beneficiul represaliilor «administrative»[3].

Garda pretoriană

Pentru a evita orice confuzie, trebuie să subliniem dubla funcție a organismelor polițienești. În primul rînd, ele continuă să combată criminalitatea clasică care, departe de a dispare în socialism, reînflorește aici pe ruinele eticii tradiționale și sub impulsia nivelatoare forțată și a sărăciei endemice. Dacă facem abstracție de pedepsele cîteodată excesive și de brutalitatea tratamentului rezervat răufăcătorilor de drept comun, acest tip de represiune nu se distinge prea mult de corespondentul său din statele netotalitare, chiar dacă comunismul înclină în general să impute un dedesubt politic fiecărui delict — văzut ca o atentare la integritatea sistemului.

Dar, în al doilea rînd, poliția și justiția dețin în Cetatea totală **funcția preventivă** — pe deasupra monopolului violenței primitive. Această atribuție determină adesea organele de anchetă să-și creeze ele însele delictul pentru a putea vîna mai bine și neutraliza inamicii potențiali ai puterii. Represiunea totalitară devine astfel în primul rînd preventivă, și nu punitivă, pentru că ea trebuie să garanteze ireversibilitatea destinului colectiv. Deci, poliția cetății totale se ocupă mai puțin cu pedepsirea delictelor deja comise decît se consacră combaterii «inamicului de clasă» și «elementelor reacționare» și urmăririi contestatarilor incorigibili. Poliția constituie un instrument de represiune și de vivisecție socială, ea vizează să protejeze puterea împotriva oricărei rezistențe potențiale. Această nevoie de a preveni acțiunile criminale pe care, în scenariul ideologiei leniniste, mediile reacționare nu puteau scăpa ocazia de a le pune la cale, determina în timpul Marii Terori procedura cea mai expeditivă; închiderea sau lichidarea fizică a membrilor claselor avute în vedere. Astăzi, profilaxia «actelor de trădare» ale contestatarilor și ale altor dizidenți îmbracă forme mai temperate: intimidarea psihologică și presiunea administrativă. Contestatarii, dizidenții, sectanții, toți cei care rezistă în orice modalitate ar fi totalizării se văd amenințați după circumstanțe cu reclasarea într-o categorie salariată inferioară, cu darea afară, represalii împotriva familiei sau chiar cu violența fizică directă. Atunci cînd simpla intimidare eșuează, securitatea de stat trece la acțiune. Dacă șicanele administrative nu-și ating scopul, ea nu se dă înapoi de la provocări — operații montate pentru a implica dezidentul vizat în vreun delict penal care să autorizeze o condamnare de drept comun, delapidare, furt, contrabandă, parazitism social. Provocatorii așteaptă cu nerăbdare pentru a pune la cale acest gen de operații. În alte cazuri, din ce în ce mai numeroase, Securitatea internează recalcitranții în spitale psihiatrice unde, după exemplul clinicilor psihiatrice sovietice, sînt supuși la terapii degradante și adesea psihogene. Astfel, unii «pacienți» ai Securității suferă adevărate șocuri traumatice în timpul internării lor și păstrează pe urmă un dezechilibru psihic durabil — confirmînd **retroactiv** falsele diagnostice formulate la cererea **autorităților**.

Am spus-o deja: cu cît stadiul de totalizare este mai avansat, cu atît represiunea va trebui să intervină mult mai rar, pentru că ambianța de teamă și de suspiciune se întinde deja asupra ansamblului relațiilor umane. Aparatul polițienesc trebuie să se fixeze din ce în ce mai puțin asupra actelor și din ce în ce mai mult asupra stării de spirit a populației. În cetatea terorizată, poliția de clasă devine poliție de convingeri; ce ilustrare mai bună a dezumanizării deliberate? Puterea totală se simte amenințată de simplul fapt că subiecții săi gîndesc — pentru că acela se sustrage contextului concentraționar, se eliberează de determinările doctrinei, riscă să sfîrșească în erezie și insurecție pe față. Iată de ce aparatul represiv urmărește delictul de opinie, iată de ce el încurajează delațiunea generalizată. Sistemul n-ar fi triumfat decît odată ce fiecare cetățean ar fi devenit un turnător al puterii și nimeni n-ar fi îndrăznit să emită în public o părere diferită de sloganurile zilei.

Pentru ca puterea totală să poată să se dispenseze de represiunea brutală și procesele politice montate în lanț, ea trebuie mai întîi să-și perfecționeze mecanismele de supraveghere și de control.

Majoritatea cetățenilor activi sînt înscriși în cel puțin una din marile cartoteci centrale, fiecare individ posedă aici o fișă conținînd în afara datelor sale biografice, informații despre profilul său caracterial, o prezentare a gusturilor sale personale, a ideilor și ocupațiilor sale, o listă a rudelor apropiate și îndepărtate, pînă la lista prietenilor și cunoștințelor sale. Acest imens sistem-informatizat în parte — înglobează multiple rețele de filaj ale poporului, pentru a-i permite puterii să-și claseze și să-și supravegheze mai bine «inventarul viu». Punerea la zi a fișierului este asigurată de informatorii de pe loc: administratorii de imobile, șefii de personal, șefii de atelier, **secretarele conducerii ?**, la țară, președinții consiliilor comunale, preoții care consimt la aceste practici, salariații deja avînd un cazier judiciar etc.[4]

în românește de
Gabriela GAVRIL

---

1. Gheorghe Gheorghiu Dej (1900—1965), vechi feroviar, prim secretar al partidului comunist român și președinte al Consiliului de Stat după 1961, primul șef absolut al României de după război.

2. Conducător istoric al partidului comunist, avocat de formație, el devine ministru al justiției pînă în 1948 cînd, suspectat de sovietici de «naționalism burghez» și temut de Gheorghiu-Dej, el este destituit și închis fără judecată; în 1954 va fi judecat și asasinat în închisoare la ordinul șefului de partid care se temea de reapariția sa (N. T.).

3. Cîtva timp după ce am scris aceste rînduri, am putut să mă conving personal de îndreptățirea lor: la întoarcerea mea dintr-o scurtă vizită în Germania de Est, a trebuit să suport trei interogatorii ale serviciilor Securității din București care mă suspecta de «contact cu mediile reacționare din exil». În ciuda vîrstei mele și a unei afecțiuni cardiace, am fost brutalizat de ofițerii Securității; după cel de al treilea interogatoriu, m-au dezbrăcat și închis noaptea într-o celulă la subsol, cu răsuflătoarea larg deschisă, la o temperatură de —5°C. De-a lungul întregii durate a interogatoriului nu numai că am fost copleșit cu injurii, dar am primit în egală măsură amenințări referitoare la soția și fiul meu: în mod manifest, scopul unui asemenea tratament nu era confirmarea celor mai absurde acuzații — ci umilirea și degradarea interogatului, prevenirea opoziției active.

4. La sfîrșitul anilor șaizeci, birouri oficiale ale Securității au fost instalate în fiecare șantier, în fiecare uzină sau instituție. Astfel, coordonarea rețelei de informatori (care conține, după o estimare personală vreo două sute de mii de persoane) a fost ameliorată, fără pericol pentru anonimatul acestora din urmă: denunțurile pot fi depuse direct în cutiile speciale de scrisori, ceea ce elimină întîlnirile secrete și riscurile identificării.

Alexandr ZINOVIEV:

GORBACIOVISMUL (2)

Eşecul tentativei lui Şelepin, alt şef al KGB-ului, pledează de asemenea pentru o ajungere la putere şi nu o luare de putere. Cîtva timp, Şelepin trecu drept pretendentul nr. 1 la „tronul" sovietic. Dar în circumstanţele de atunci, năzuinţele sale se dovediră total himerice. Reputaţia care înconjura un şef KGB era prea odioasă. Venirea la putere a unui asemenea om ar fi adus un imens prejudiciu ţării în relaţiile sale externe şi conducerii interne. Acum, situaţia în lume şi în URSS s-a schimbat într-atît încît tocmai reputaţia lui Andropov ca vechi şef al KGB-ului a fost în favoarea sa. Andropov a fost admis de colegii şi rivalii săi încă înaintea morţii lui Brejnev. Lucrul nu s-a petrecut fără luptă, luptă care s-a prelungit pînă la moartea lui Andropov. Orice va fi fost, el s-a plasat în fruntea partidului şi a ţării. De ce şi datorită cui? La sfîrşitul erei brejneviene, situaţia din ţară era foarte rea. Corupţia atinsese o cotă nemaiîntîlnită în timp ce disciplina muncii scăzuse sub nivelul său obişnuit, şi aşa foarte coborît. Oricine ştie care era starea economică. Fără dubiu, singura instituţie care obţinuse rezultate strălucite era KGB-ul. Opoziţia a fost distrusă, discreditată şi lipsită de baze sociale. Reţeaua de agenţi în Occident se extinsese la o scară nemaipomenită, pătrunzînd în toate colţurile planetei şi cuprinzînd toate sferele societăţii. KGB-ul deveni o forţă care juca un rol considerabil în problemele militare, economice, politice. Printre pretendenţii la putere, şeful KGB-ului se dovedea a fi personajul cel mai indicat. El era cel mai bine informat asupra a ceea ce se petrecea în interior şi în lume, şi aceasta de-o manieră obiectivă, fără iluzii, fără praf în ochi şi fără flecăreală ideologică. El dispunea de un puternic aparat al puterii. Era capabil să promoveze măsuri importante şi să-şi asume responsabilitatea redresării ţării.

Fenomenele istorice sînt întotdeauna rodul unei coincidenţe şi al unui concurs de împrejurări deosebite. În luarea în discuţie a acestui eveniment concret, care a fost venirea lui Andropov la putere, trebuie să ţinem cont de faptul că nici un clan de la conducere nu obţinuse un avantaj decisiv. Andropov a fost deci admis la putere mai mult ca un personaj de compromis. Era bolnav şi acest lucru era de notorietate publică. Nu mai avea nici zece ani înaintea lui, necesari pentru a crea un aparat de putere personală ca acela al lui Brejnev. Iată pentru ce el trebuia să se grăbească, lucrul venind în contradicţie cu natura însăşi a sistemului sovietic. Tovarăşii săi o ştiau din experienţă, ei care, conform sistemului puterii sovietice, erau mai degrabă duşmanii decît prietenii săi. Ei îşi aveau propriile interese şi calcule. În mintea lor, Andropov a fost admis la putere, ca un personaj interimar, care convenea cel mai bine măsurilor extraordinare destinate a opri ţara de pe calea unei crize grave şi generalizate.

Reformele lui Andropov

Una este să fii admis în postul suprem, alta este să te menţii în el şi să-i realizezi proiectele. În primul caz, conducătorul partidului trebuie să-şi plaseze oamenii „săi" în posturile cheie, să-şi creeze un aparat neoficial care să fie devotat puterii sale personale, şi care trebuie în final să coabiteze cu masa celorlalţi conducători. În al doilea caz, conducerea trebuie să ţină cont de posibilităţile obiective ale ţării, de sistemul ei social în primul rînd. Ea trebuie să ia în considerare interesele diferitelor pături ale populaţiei. Pentru a simplifica, partea cea mai activă a sistemului puterii trebuie să înveţe coabitarea cu sistemul social şi populaţia sa. Aceste două aspecte de întărire a puterii sînt indisolubil legate între ele. Un conflict cu societatea provoacă un conflict cu sistemul puterii, şi invers, căci sistemul puterii este el însuşi o parte a societăţii, un gigantic organism social.

Şi într-un caz şi în celălalt, puterea funcţionează după nişte reguli şi în nişte limite care nu pot fi încălcate fără a se ajunge la criză. Nu trebuie să se creadă că, de fiecare dată cînd apare o nouă conducere, ea realizează din proprie iniţiativă, de sus, reformele dorite.

În fapt, se planifică nişte probleme pe plan naţional, probleme pe care vechea conducere n-a reuşit să le rezolve şi care necesită metode noi. Faptul că, în această situaţie, oamenii noi ajung la putere, nu înseamnă că ei vor rezolva problemele după cum promit. Bineînţeles că ei promit că le vor rezolva, ceea ce le aduce un avantaj în lupta pentru putere. Dar de cum se angajează în realizarea promisiunilor făcute, se lovesc de condiţiile obiective ale sistemului social în ansamblu, care îi obligă să iasă din norii demagogiei şi să coboare pe pămînt, în cruda realitate. Încă de la primii paşi, din remarcabilul şef al KGB-ului care era Andropov a început să se transforme într-un secretar general obişnuit.

Să luăm un caz de „inovare" aparţinînd guvernării lui Andropov, cum este lupta împotriva corupţiei şi violărilor disciplinei muncii, pentru ameliorarea productivităţii şi eficienţei întreprinderii. Care guvernare sovietică nu a făcut-o? „Lupta" a început încă din prima zi a existenţei societăţii sovietice, a continuat sub formele cele mai variate de-a lungul istoriei şi va continua atît timp cît societatea sovietică va exista. Este rutina ei, starea ei normală şi permanentă ca toate fenomenele vizate de luptă. Acţiunea nu reprezintă o campanie efemeră sau o măsură subtilă a conducerii, la care s-a făcut apel ca să se schimbe, într-un răstimp scurt, întreaga situaţie. Este, repet, însuşi modul de existenţă al acestei ţări. Pentru a înfrînge cea mai slabă mişcare disidentă, unui remarcabil şef al KGB-ului i-au fost necesari 15 ani. Analiza ştiinţifică a legilor obiective ale societăţii comuniste arată că, pentru realizarea chiar a unor minime reforme, vizînd ameliorarea organizării acestei imense societăţi pentru cîtva timp, trebuie zeci de ani de luptă îndîrjită a conducerii ţării împotriva propriului ei popor. Orice experienţă socială serioasă cere mari eforturi, răbdare şi timp.

O recidivă a brejnevismului

Moştenitorul lui Andropov a fost Constantin Cernenko, umbră palidă a lui Brejnev. Alegerea nu corespundea defel unor raţiuni de stat, ci intereselor pur egoiste ale unei părţi încă puternice din conducere: aceşti oameni se temeau de consecinţele reformelor lui Andropov.

Istoria sovietică a mai cunoscut o situaţie de acest gen. Nevoia destalinizării ţării, care devenise o chestiune de viaţă sau de moarte a societăţii sovietice, l-a propulsat pentru cîtva timp pe Hruşciov în vîrful puterii. Hruşciov era un personaj standardizat şi, deşi era înspăimîntat de ceea ce făcuse, deşi acţiunea lui a fost limitată pe toate planurile, conducătorii sovietici intrară în panică din cauza „nebuniilor" hruşcioviene şi îl înlăturară în mare grabă. Erau atît de înfricoşaţi de devierile lui Hruşciov de la normele admise, încît după moartea fostului şef de stat, nu i-au permis nici măcar înhumarea în zidul Kremlinului.

Andropov n-a avut timp să dea o lovitură decisivă mafiei brejneviene. N-a avut timp nici măcar să-şi facă o oarecare popularitate în ţară pentru a se ridica deasupra puternicului aparat al puterii ca să-l utilizeze ca pe o armă reformatoare, în maniera lui Stalin. El n-a reuşit decît să înspăimînte mediile conducătoare, privilegiate, cu ameninţarea reformelor. Dacă nimeni nu l-a ajutat pe Andropov să moară, moartea sa a venit la momentul oportun. Ca urmare el a avut mai mult noroc decît Hruşciov: a fost îngropat la Kremlin. Recidiva brejnevismului nu putea să împiedice andropovismul să se impună la conducerea ţării. Dar asta nu înseamnă că brejnevismul a fost eclipsat vreodată. El nu a cedat decît provizoriu locul gorbaciovismului, rămînînd pentru totdeauna una din trăsăturile esenţiale ale sistemului puterii sovietice.

Două stiluri de conducere

În sistemul sovietic s-au reliefat două stiluri de conducere: cel al lui Stalin şi cel al lui Brejnev. Stilul stalinist, sau voluntarist, constă în forţarea populaţiei să trăiască şi să muncească aşa cum o cer conducătorii săi. Stilul conducerii brejneviste, sau oportuniste, constă în adaptarea la condiţiile obiective ale vieţii sociale. Cel de al doilea stil s-a născut încă sub Hruşciov, dar Hruşciov nu a avut timpul necesar să-i confere forma desăvîrşită pe care acesta a căpătat-o sub Brejnev. E de la sine înţeles că, în fapt, cele două stiluri coexistă. Numai ţinînd cont de predominanţa unuia sau altuia se poate vorbi de o perioadă voluntaristă sau oportunistă în istoria puterii. Conducerea hruşcioviană a reprezentat tranziţia între stalinism şi brejnevism. Guvernarea brejnevistă n-a făcut decît să înlăture absurdităţile lui Hruşciov şi resturile de voluntarism care degeneraseră în aventurism.

Din punct de vedere subiectiv, gorbaciovismul aspiră la un stil pragmatic de conducere, dar, de fapt, el este o tentativă de resuscitare a voluntarismului stalinist, însă fără entuziasmul, avîntul, dispreţul lui pentru sacrificiu. Gorbaciov nu este nici primul, nici ultimul conducător sovietic care vrea să dea pinteni societăţii sovietice ca s-o pună în galop. Dar, spre deosebire de predecesorii ei, conducerea gorbaciovistă a ridicat intenţia sa la rangul unei adevărate doctrine, o doctrină a dezvoltării sociale şi economice accelerate a ţării. E inutil să precizăm că această „doctrină" nu este decît un nou balon de săpun ideologic, dovedind sterilitatea totală a ideologiei sovietice. Important este să vedem că societatea sovietică nu mai e ceea ce a fost sub Stalin. Atunci ţara o lua de la zero. Societatea comunistă posedă capacitatea de restabilire a economiei şi culturii unei ţări cu o rapiditate relativă, pînă la un anumit nivel, optim pentru acest sistem social. Dar, cu timpul, sistemul comunist limitează prin el însuşi ritmurile de creştere. Sub Hruşciov şi Brejnev, societatea sovietică a devenit o societate comunistă matură. Legile ei obiective au intrat în joc din plin. De acum înainte, societatea sovietică nu mai poate şi nici nu mai vrea să galopeze. Ea dăduse deja o lecţie unui cavaler nerăbdător, Hruşciov, trîntindu-l la pămînt din şaua istorică şi demonstrîndu-i deşertăciunea veleităţilor sale reformatoare. Dacă Brejnev a rămas mult timp în şa, este numai pentru că el şi-a ascuns pintenii în dulap şi şi-a dat toată osteneala ca să satisfacă atît vanitatea maniacă proprie cît şi poftele mafiei sale.

Gorbaciov are intenţii staliniste şi capacităţi de acţiune brejneviste. O societate puternică de mai multe sute de milioane de oameni, dotată cu o economie, o conducere şi o cultură dezvoltate, nu este o armată de soldaţi căreia poţi să-i comanzi să galopeze. În cîţiva ani, Gorbaciov va fi trîntit din şa ca şi Hruşciov sau va evolua în direcţia brejnevismului, compensînd nulitatea reuşitelor prin grandioase succese de propagandă (adică fictive).

Absenţa sobrietăţii

Conducerea gorbaciovistă se străduieşte să impună societăţii sovietice sobrietatea, triplînd aproape preţul băuturilor alcoolice şi limitînd vînzarea lor, în aşa măsură încît trebuie să stai ore întregi la coadă, chiar pentru o sticlă de vin sau de bere. Lupta împotriva alcoolismului nu este un lucru nou în Uniunea Sovietică. Ea se duce încă de la începuturile societăţii sovietice. Totuşi n-a atins niciodată forme atît de absurde şi monstruoase ca acum. De asemeni, conducătorii sovietici n-au mai perseverat niciodată atît în stupiditate. Este puţin probabil ca o asemenea politică să poată stîrni dragostea poporului pentru puterea supremă, oricare ar fi bunele intenţii ale acesteia. Cum se ştie, infernul este pavat cu intenţii bune. Dar lupta anti-alcoolică nu reprezintă cea mai gravă nerozie a guvernării gorbacioviste.

Aceasta este ea însăşi lipsită de „sobrietate" în modul său de gîndire, de apreciere a situaţiei reale din lume şi din URSS, a posibilităţilor reale de evoluţie a sistemului sovietic. Începînd cu Lenin, conducătorii sovietici au făcut adesea proba unui asemenea tip de „sobrietate" în politica lor externă şi internă. Această sobrietate se baza pe o necesitate practică şi pe un bun simţ elementar, dar niciodată pe o analiză ştiinţifică a legilor şi tendinţelor obiective ale sistemului comunist aşa cum este. O astfel de analiză n-a fost niciodată impusă de circumstanţe sau de natura problemelor ridicate. De exemplu, nu trebuia să fii prea savant ca să hotărăşti NEP-ul („Noua politică economică") drept metodă provizorie pentru depăşirea dificultăţilor de aprovizionare şi de alt gen. Nu era deloc necesară erudiţia în înţelegerea necesităţii industrializării ţării pentru supravieţuirea şi apărarea ei. Ideologia statului (marxism-leninismul) care rîvnea rolul de ştiinţă supremă şi care răspundea pînă la un anumit punct nevoilor conducerii, excludea o cunoaştere, o apropiere ştiinţifică de societatea sovietică, apropiere care, din punctul de vedere al acestei ideologii, apărea ca o calomnie duşmănoasă adusă sistemului sovietic, o activitate antisovietică mai primejdioasă decît toate atacurile duşmanilor.

Dar situaţia actuală (din ţara şi din lume) este de aşa natură că o apropiere de bun simţ, vizavi de problemele cu care se confruntă conducerea sovietică, este imposibilă fără o comprehensiune ştiinţifică, obiectivă, fără concesii, a specificului însuşi al sistemului comunist, a legilor şi tendinţelor sale. Conducătorii gorbaciovişti au avut suficientă inteligenţa ca să recunoască defectele evidente ale societăţii sovietice şi să ia cunoştinţă de probleme care nu pot fi evitate. Dar ei n-au avut nici inteligenţa, nici curajul să accepte o analiză ştiinţifică a sistemului, a cauzelor defectelor sale, a capacităţilor şi neputinţelor pe care le secretă acesta.

adaptare şi traducere de M.G.

REDACŢIA: IAŞI, Casa cu absidă, Centrul civic: telefon (981) 16242. Administraţia: Bucureşti, Calea Victoriei 115, tel. (90) 506618

PREŢUL UNUI EXEMPLAR: LEI 5

Pentru străinătate abonamentele prin I. L. EXIM — departamentul export-import presă. Bucureşti, str. 13 Decembrie nr. 3. P. O. Box 136—137, telex 23226